

ДОШКІЛЛЯ

Тетяна Шкваріна

АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Книга для вчителя

БІБЛІОТЕКА «ШКІЛЬНОГО СВІТУ»

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ

Шановні читачі!

Пропонуємо навчально-методичний комплекс для здійснення дошкільної іношомовної освіти (автор Тетяна ШКВАРИНА), який забезпечує варіативну частину змісту дошкільної освіти відповідно Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі».

Книги «Англійська мова для дітей дошкільного віку. Програма. Методичні рекомендації» і «Англійська мова для дітей дошкільного віку. Книга для вчителя» схвалені для використання в дошкільних навчальних закладах (Протокол № 2 засідання комісії з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України від 01.07.2009).

АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРОГРАМА. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У програмі пропонується авторська система навчання, концепція та зміст орієнтовної програми навчання, а також практичні матеріали, ігри, літературні тексти англійських дитячих пісень, вірші.

АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. КНИГА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

АНГЛІЙСЬКА ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Викладення матеріалу в посібнику представлено під назвою «Пригоди королеви казки та її маленьких друзів». Дитина в ігровій формі навчається елементарно спілкуватися в межах восьми тем, використовувати у власному мовленні близько 40 фраз і 200 слів.

Вартість комплекту — 60 грн

Вартість будь-яких 2-х книжок комплекту — 40 грн

Вартість будь-якої однієї книжки — 25 грн

Замовити книжки можна за тел. **0-44-284-24-50**

або надіславши sms-повідомлення такого змісту:

«Хочу замовити книжки» на номер **0-67-408-84-73**
та отримати їх післяплатою у своєму поштовому відділенні

Тетяна Шкваріна

АНГЛІЙСЬКА МОВА
ДЛЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ

Книга для вчителя

Дитячий садок. Бібліотека

УДК 373.2.016:811.111

ББК 74.102

Ш66

*Схвалено для використання в дошкільних навчальних закладах
(Протокол № 2 засідання комісії з дошкільної педагогіки
та психології Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України від 01.07.2009).*

Редакційна рада:

Т. Вороніна, І. Стеценко,

М. Мосієнко — канд. філол. наук, Г. Кузьменко,

О. Шатохіна

Шкваріна Т. М.

Ш66 Англійська мова для дітей дошкільного віку : книга для вчителя /
Тетяна Шкваріна. — К. : Шк. світ, 2009. — 160 с. — (Бібліотека
«Шкільного світу»).

ISBN 978-966-451-000-1.

ISBN 978-966-451-376-7.

У посібнику системно викладено основи дидактики та методики дошкільного навчання англійської мови дітей 5—6 років у дошкільних закладах та перших класах загальноосвітніх шкіл з урахуванням орієнтовної навчальної програми навчання англійської мови у дитячих садках, затвердженої Міністерством освіти і науки України. Пропонується перевірений на практиці тематичний план та розробка змісту занять із дітьми на навчальний рік.

Учителям англійської мови у дитячих садках, родинях, перших класах загальноосвітніх шкіл, викладачам і студентам вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 373.2.016:811.111

ББК 74.102

ISBN 978-966-451-000-1 (6-ка «Шк. світу») © Шкваріна Т., 2009

ISBN 978-966-451-376-7

© ТОВ «Видавництво «Шкільний світ»,
дополіграфічна підготовка, 2009

Передмова.....	4
Розділ 1. Теоретичні основи навчання дітей англійської мови	
<i>Підрозділ 1. Загальні лінгводидактичні основи навчання іноземної мови</i>	6
1.1. Навчання дітей іноземної мови як педагогічна проблема	6
1.2. 3 історії раннього навчання дітей іноземної мови	7
1.3. Загальна та спеціальні методики навчання іноземної мови.....	9
1.4. Принципи навчання іноземної мови.....	11
1.5. Методи навчання іноземної мови	14
1.6. Засоби навчання іноземної мови.....	21
1.7. Навчання дітей іноземної мови як складова частина загальної методики	22
1.8. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови	25
<i>Підрозділ 2. Методика та організація навчання дітей англійської мови</i> ..	28
2.1. Анатомо-фізіологічні та психічні особливості дітей 5—6-ти років.....	28
2.2. Урахування психолого-педагогічних особливостей дітей	31
2.3. Мета і завдання навчання	35
2.4. Принципи навчання	37
2.5. Зміст навчання	41
2.6. Типові недоліки, що їх допускають педагоги при навчанні	46
2.7. Специфіка використання гри при навчанні	47
2.8. Структура та методика проведення занять	53
2.9. Формування навичок і вмінь у процесі навчання	58
2.10. Навчання основ фонетики	59
2.11. Навчання лексики	62
2.12. Навчання граматичного матеріалу	66
2.13. Навчання спілкування	70
2.14. Специфіка контролю	77
2.15. Висока професійна та педагогічна майстерність педагога — запорука успіху навчання	80
Розділ 2. Планування процесу навчання дітей англійської мови	
<i>Підрозділ 1. Тематичне планування навчання</i>	84
1.1. Принципи планування навчального процесу	84
1.2. Перспективне і поточне планування	85
1.3. Календарно-річний план	87
<i>Підрозділ 2. Тематичне планування занять</i>	96
<i>Підрозділ 3. Поурочне планування занять</i>	146
Музичні тексти англомовних пісень	156

ПЕРЕДМОВА

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується новими, не відомими раніше проблемами. Найсуттєвіші з них — тенденція до глобалізації суспільного розвитку, зближення націй, народів, держав і перехід від інструментальних до наукових інформаційних технологій.

Стратегічний курс України у Європейський культурно-освітній та економічний простір, орієнтація на фундаментальні цінності західної цивілізації стали об'єктивною передумовою модернізації навчання іноземної мови у вищій, професійній та загальноосвітній школах, поширення іншомовної освіти у дошкільну ланку. У соціумі сформувалося розуміння того, що володіння однією чи кількома іноземними мовами сприяє мобільності, адаптації молоді до життя у глобалізованому світі, підтриманню різноманітних міжнародних зв'язків, відіграє важливу роль у формуванні здатності до свідомого й ефективного функціонування в умовах високої комунікативності життя та інформаційної насиченості середовища життєдіяльності.

Характерною рисою суспільного життя країни стало прагнення багатьох родин залучити своїх дітей із дошкільного віку до вивчення однієї з міжнародних мов. Навчання дітей іноземної мови проводиться у багатьох дошкільних навчальних закладах, при загальноосвітніх школах, у сфері освітніх послуг. Набули поширення індивідуальне навчання, навчання у сім'ї «методом гувернантки» тощо.

Це нове освітнє явище увійшло у XXI ст. на науковій базі, що сформувалося у минулі 70—80-ті роки, тобто без концептуального урахування нової парадигми дошкільної освіти в Україні, Базового компонента дошкільної освіти, проекту Ради Європи Language Learning For European Citizenship. У кращому разі в навчанні дошкільників іноземної мови використовувалися програми навчання, опубліковані ще 30—40 років тому, коли таке навчання як експериментальне було започатковане, а часто-густо його проводили вчителі загальноосвітньої школи за адаптованими шкільними програмами та за шкільною методикою навчання. Вітчизняного навчально-методичного забезпечення такого педагогічного процесу не було.

Цей навчальний посібник є книжкою для вчителя англійської мови системи дошкільної освіти, що ґрунтується на програмі «Англійська мова для дітей дошкільного віку» та враховує концепти програми «Навчання іноземної мови» Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі».

Посібник розрахований на студентів вищих педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації — майбутніх фахівців із раннього навчання дітей англійської мови, вихователів і вчителів, які навчають малюків англійської мови у дитячих садках, перших класах шкіл або родин.

З урахуванням Базового компонента дошкільної освіти й досягнень педагогічної науки у посібнику обґрунтовано принципи, мету, завдання, засоби, зміст дошкільного навчання дітей англійської мови, педагогічні умови їх успішної реалізації, особливості організації і методики проведення занять, специфіку використання ігрових методів. Відповідно до орієнтовної навчальної програми з англійської мови для дошкільних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України, пропонується перевірений практикою тематичний план вивчення програмового матеріалу та розробка змісту занять.

Зміст занять розроблено з урахуванням установленого під час спеціально проведеного дослідження висновку про доцільність розподілу внесених до програми тем на окремі частини-підтеми, кожна з яких має вивчатися протягом чотирьох взаємоузгоджених занять. На першому занятті з підтеми вводиться новий навчальний матеріал, на другому — четвертому проводиться тренування та закріплення.

У запропонованому тематичному плані зазначено, які лексико-граматичні структури, фонетичний матеріал, мовленнєві функції мають бути опрацьовані на кожному занятті, й визначається тип заняття. У розділі, де поміщено тематичне планування, плани перших занять розроблені детальніше, наступні з урахуванням набуття педагогом досвіду — викладені стисло.

Звернімо увагу на те, що в посібнику подано розробки занять для навчання п'ятирічних малюків протягом навчального року в дитячому садку. Тоді як у тематичному плані зазначається, який навчальний матеріал, крім визначеного для старших дошкільників, має додатково опрацьовуватися з дітьми першого класу чи на другий навчальний рік із дітьми, які не пішли до школи і продовжують відвідувати дошкільний заклад. Зміст занять для другого навчального року чи першокласників учитель розробляє з урахуванням поміщених у посібнику рекомендацій, зважаючи на досягнутий рівень загального розвитку дітей, засвоєння ними програми першого навчального року та кількості тижневих навчальних годин на вивчення англійської мови.

У посібнику використано рекомендації проведених у рамках Ради Європи міжнародних семінарів Language Learning For European Citizenship, праці Л. В. Артемової, А. М. Богуш, О. Б. Бігич, І. О. Зимньої, Г. О. Китайгородської, О. Л. Кононко, О. О. Леонтьєва, З. М. Нікітенко, С. Ю. Ніколасової, О. Й. Негневицької, В. М. Плахотника, Т. К. Полонської, О. Ю. Протасової, С. В. Роман та ін., узагальнення власного досвіду автора з навчання дітей та підготовки студентів до раннього навчання дошкільників іноземної мови.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

ПІДРОЗДІЛ 1. Загальні лінгводидактичні основи навчання іноземної мови

1.1. Навчання дітей іноземної мови як педагогічна проблема

Відкритий характер суспільства, розширення політичних та економічних зв'язків України з європейськими та іншими країнами світу стали важливим чинником зростання соціального запиту на людей, які володіють іноземними мовами. Від фахівця будь-якої сфери діяльності вимагають знання однієї чи кількох іноземних мов. Недостатнє знання іноземних мов, насамперед англійської, ускладнює спілкування на міжнародному рівні громадян України, запровадження новітніх технологій виробництва, комп'ютеризацію ділової, культурно-освітньої та побутової сфер.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти навчання дітей іноземної мови запроваджено з другого класу загальноосвітньої школи. Дедалі більшого поширення набуває дошкільне навчання іноземних мов. Групи з вивчення дітьми іноземної мови створюються у дошкільних навчальних закладах, при загальноосвітніх школах для учнів перших класів. Індивідуальне навчання проводиться в родинях. Його успіхи очевидні, тому не піддається сумніву і його доцільність. Педагогічна наука веде пошук шляхів удосконалення раннього навчання іноземних мов, забезпечення наступності між дошкільною та шкільною ланками освіти.

Дослідження проблем раннього навчання дітей іноземної мови в Україні проводяться в руслі досліджень цих питань світовою педагогічною наукою. Педагоги України при розв'язанні проблем раннього навчання іноземних мов активно співпрацюють з ученими інших країн, беруть участь у семінарах, конференціях при обговоренні цих питань під патронатом ЮНЕСКО — спеціалізованої міжурядової організації ООН із питань освіти, науки і культури.

Провідні педагоги-«дошкільники» та лінгводидакти України вважають, що залучення дітей до вивчення однієї з мов міжнародного спілкування — нагальна потреба, що дитинство є найсприятливішим віком для оволодіння другою мовою.

Перехід загальноосвітньої школи на нову структуру, початок шкільного навчання із шести років, запровадження вивчення іноземної мови з другого класу, обов'язковість дошкільної освіти з п'ятирічного віку виступають сприятливими чинниками розширення масштабів дошкільного навчання дітей іноземної мови.

Залучення дітей до вивчення іноземних мов має надійну правову базу. Конституція України проголошує, що державною є українська мова, гарантує вільний розвиток, використання та вживання мов національних меншин, сприяє вивченню міжнародних мов. Ці положення Конституції конкретизовані в Законах України про освіту, інших нормативних документах.

1.2. 3 історії раннього навчання дітей іноземної мови

В усі часи люди розуміли значення знань іноземних мов. «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина», — стверджує народна мудрість.

Організація цілеспрямованого вивчення іноземних мов молодим поколінням сягає в далеку давнину. Ще в епоху давніх Єгипту, Греції, Риму торговельні, військові та культурні відносини породили потребу вивчати мови інших народів.

В епоху Середньовіччя особливої популярності набуло вивчення класичних мов — грецької і латини. Остання, як мова церкви, науки та дипломатії, упродовж століть була одним з основних шкільних предметів. Вивчення латини розглядалося як важливий засіб розвитку мислення й пам'яті, як зразок досконалості мови з погляду структури. На початку ХХ ст. латина втратила статус засобу міжнародного спілкування. На зміну їй прийшло вивчення мов міжнародного спілкування — англійської, французької, іспанської, російської, китайської, арабської та ін.

До вивчення іноземних мов діти із заможних сімей залучалися як у родині, так і в спеціальних навчальних закладах. Згадаймо, які іноземні мови вивчали діти в родині Київського князя Ярослава Мудрого, якими мовами володів гетьман України Богдан Хмельницький.

Людину, яка знає дві мови, називають білінгвом, біглотом, яка знає три мови — триглотом, багато мов — поліглотом. Білінгвізм (двомовність) поділяється на природний та штучний. Природний білінгвізм характеризується стихійністю

засвоєння другої мови, коли людина постійно перебуває у двомовному середовищі. Стимулом для засвоєння другої мови виступає потреба у спілкуванні. Штучний білінгвізм створюється цілеспрямованим вивченням другої мови на спеціальних заняттях із використанням відповідних методів навчання.

Природний білінгвізм спостерігається у місцях компактного проживання людей різних національностей. Без педагогічного втручання двомовність, сформована у таких умовах, часто супроводжується мовними помилками, змішаними фразами.

Особливої уваги заслуговує формування двомовності дитини в родині. Спостереження та спеціальні дослідження довели, що дитина в сім'ї легко засвоює дві й більше мов, якщо дорослі послідовно дотримуються принципу «одна особа — одна мова». Грузинська дослідниця Н. Імедадзе виділила три стадії засвоєння мов у таких умовах: 1) до двох років — *дитяче мовлення*; 2) від двох до трьох років — *стадія змішаного мовлення*; 3) після трьох років — *вільне спілкування різними мовами без помилок*.

Подібні висновки ще раніше (початок ХХ ст.) зробили Ж. Ронже, А. Табуре-Келлер та ін.

Помічено, що діти у дошкільному віці в умовах природного білінгвізму (полілінгвізму) успішніше оволодівають мовами, ніж дорослі.

Різновидом родинного навчання іноземної мови є *«метод гувернантки»*. Саме таким методом були залучені до вивчення західноєвропейських мов багато історичних особистостей, діячів літератури й культури в царській Росії, Україні. Цей метод відроджується у заможних сім'ях зараз. Відомо, що «метод гувернантки» зазнавав критики найперше тому, що витісняв рідну мову зі сфери сімейного спілкування та навчання.

Розвиток виробництва і торгівлі, науково-технічний прогрес, інтенсивний розвиток міжнародних зв'язків у ХІХ—ХХ ст. сприяли запровадженню іноземних мов у змісті обов'язкової загальної освіти молоді. У радянській школі вивчення іноземних мов починалося із середнього шкільного віку, але більшість випускників школи не оволодівала іноземною мовою як засобом спілкування.

Через вікові психо-фізіологічні особливості дітей дошкільне навчання другої мови має свої особливості. Учителю має знати відповіді на запитання: для чого організовується іншомовна освіта дітей, тобто яка мета такого навчання? Чого саме навчати, тобто який зміст освіти? Як треба навчати, тобто особливості технології — принципи, методи, засоби і прийоми навчання? Чим відрізняється процес навчання дошкільників від навчання школярів? Відповіді на ці запитання лежать в основі концепції дошкільного навчання іноземної мови.

Концепція навчання — це системне тлумачення навчально-виховного процесу, розгляд цього педагогічного явища як сукупності елементів, пов'язаних між собою реально існуючими внутрішніми зв'язками. *До загального комплексу системи навчання іноземної мови мають входити*: соціальне замовлення на існування педагогічного явища, цілі, принципи, зміст, методи, засоби навчання, умови, які забезпечують успішне функціонування системи. Кожний елемент, що входить до системи, має розглядатися як підсистема

цілого, що має власну структуру. Відповідно до концепції розробляються моделі й методичні системи навчання іноземної мови.

Наразі ще не нагромаджено масового багаторічного досвіду дошкільного навчання іноземної мови, тому немає єдиної загальноприйнятої системи такого навчання. При створенні моделі як вихідної основи системи навчання **необхідно враховувати:**

- *теоретичний фундамент* загальної методики навчання іноземних мов як педагогічної науки;
- *позитивний педагогічний досвід і критичний аналіз існуючих систем і моделей* дошкільного навчання не рідних дитині мов;
- *установлені результати* впливу навчання іноземної мови на психічні процеси та властивості дітей.

1.3. Загальна та спеціальні методики навчання іноземної мови

Методика навчання іноземної мови (лінгводидактика) — це педагогічна наука про закономірності, цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також способи учіння та виховання на матеріалі іноземної мови.

Світова культура налічує понад 2 500 національних мов, навчання кожної з яких має свої особливості. Тому маємо говорити про *загальну методику*, яка вивчає закономірності та особливості навчання іноземних мов взагалі і спеціальні методики освоєння конкретних мов, об'єктом яких виступає розробка таких форм, способів і прийомів, які забезпечують найраціональніше вивчення й оволодіння конкретними національними мовами.

У загальній методиці вивчення іноземних мов можна виділити вікові аспекти, наприклад, методику раннього навчання, що досліджує особливості навчання дошкільників і молодших школярів; шкільну методику (середній та старший шкільний вік); методику вищої школи; методику навчання дорослих; методики спеціального професійного навчання тощо. Загальна методика містить спеціальні розділи: історію методів навчання (історична методика), порівняльну методику (порівняння особливостей навчання у різних країнах), методику застосування технічних засобів навчання, методику дослідження та експериментальну методику тощо.

Методика навчання іноземних мов використовує закономірності, визначені іншими науками, насамперед педагогікою, психологією, психолінгвістикою, лінгвістикою, методиками навчання. Ці науки називають базовими. Дані інших наук методика іноземної мови використовує опосередковано через базові науки.

Загальна методика навчання іноземної мови використовує різні методи дослідження: аналіз літературних джерел, вітчизняного та зарубіжного досвіду; узагальнення передового педагогічного досвіду, наукове спостереження; пробний досвід, що базується на ерудиції та педагогічній інтуїції педагога; дослідне навчання за розробленою дослідником методикою; науко-

вий експеримент, а також тестування, бесіди, анкетування, хронометрування, статистично-графічні методи та ін.

На основі аналізу реальних можливостей об'єкта навчання, відведеного на навчальний процес часу, умов та доступних засобів, методика визначає загальну мету навчання іноземної мови.

Метою навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета є оволодіння цією мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості. Цілі навчання іноземної мови, які зазначені у Державному освітньому стандарті, визначають очікувані результати досягнень в оволодінні мовою за період навчання в закладі.

Сучасна методика навчання іноземної мови розрізняє **чотири цілі**: *практичну*, яка визначає завдання опанування мовленнєвими вміннями; *виховну*, яка передбачає виховання культури спілкування, позитивне ставлення і розуміння важливості оволодіння мовою; *освітню*, що передбачає досягнення певного рівня освіти (розуміння суті мовних явищ, порівняння явищ іноземної та рідної мови, оволодіння знаннями про культуру країни, вміння вчитися); *розвивальну* (розвиток мовленнєвих, інтелектуальних і пізнавальних здібностей, готовності до іншомовного спілкування, подальшої самоосвіти).

Кінцевий результат освіти **визначається змістом**. Це означає, що загальна методика і методики навчання конкретної мови на основі оцінки об'єктивних можливостей учнів, відведеного часу і термінів навчання, наявних засобів та інших чинників устанавлюють, **чого саме має навчитися** учень, тобто які знання, навички й вміння мають стати результатом навчальної діяльності.

Зміст навчання має забезпечити досягнення головної практичної мети навчання, яка полягає в тому, щоб **навчити учнів спілкуватися іноземною мовою в типових ситуаціях повсякденного життя в межах засвоєного програмового матеріалу, а також у специфічній сфері, якщо йдеться про фахову підготовку.**

Здатність спілкування іноземною мовою забезпечується формуванням *іншомовної комунікативної компетенції*, зміст якої зумовлений такими видами компетенцій, як мовна, мовленнєва, соціокультурна й навчальна.

Сучасна лінгводидактика виходить із того, що формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових комунікативно-мовленнєвих ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя і стосуються різних тем. Комунікативну ситуацію характеризують: 1) обставини дійсності, у яких відбувається комунікація; 2) стосунки між комунікантами; 3) мовленнєві наміри; 4) реалізація самого акту спілкування, який створює нові стимули до мовлення.

Тобто під час навчання важливо враховувати ситуативний характер мовлення, а саме: хто говорить, про що, з якою метою, кому, за яких обставин, який результат спілкування очікується та ін.

У лінгвістиці *мова* розглядається як система фонетичних, лексичних, граматичних засобів, яка є знаряддям вираження думок, почуттів і служить найважливішим засобом спілкування людей. *Мова* — це сукупність мовних знаків (морфеми, слова, словосполучення, речення), система категорій (гра-

матичного роду, числа, відмінка та ін.), система граматичних форм і норм. Отже, той, хто вчиться, повинен запам'ятати систему притаманних цій мові мовних знаків, їх звучання, навчитися вимовляти згідно з нормами, розуміти значення, навчитися зіставляти їх із мовними знаками рідної мови, тобто використовувати у власному мовленні. Під час навчання другої мови має бути засвоєний певний обсяг мовних (фонетичних, лексичних, граматичних) знань і на їх основі сформовані мовленнєві навички та уміння (аудіювання, говоріння, читання, письмо).

Мовленнєві навички — це автоматизовані дії з мовним матеріалом.

Мовленнєві вміння — це здатність належно виконувати мовленнєві дії, засновані на доцільному використанні набутих знань і навичок.

На основі фонетичних знань формуються *рецептивні слухові та продуктивні вимовні навички*; на базі лексичних — *рецептивні та продуктивні лексичні навички*; на основі граматичних знань — *рецептивні та продуктивні граматичні навички*. Кожне уміння спирається на свою групу навичок, тобто групи навичок синтезуються у відповідні уміння. Розрізняють *рецептивні уміння* (аудіювання, читання) і *продуктивні* (говоріння, письмо).

Мовленнєві навички й уміння формуються шляхом застосування педагогом певних моделей мовленнєвих зразків: спочатку в супроводі наочності, зовнішніх опор, а вже потім у внутрішньому плані.

Дошкільне навчання іноземної мови передбачає опанування лише аудіюванням та говорінням. Тому в іншомовну навчально-мовленнєву діяльність дітей включають різноманітні види говоріння (запитання, відповіді, розповіді, описи тощо) та слухання (мовлення педагога, товаришів, записів тощо).

Зрозуміло, що методика дошкільного навчання іноземної мови, визначаючи мету, завдання і зміст іншомовної освіти, має враховувати: який вік є найсприятливішим для початку навчання другої мови; з якого віку доцільно залучати дітей до навчання іноземної мови індивідуально, а з якого — у складі спеціально створеної групи; як мають враховуватися вікові та лінгвопсихологічні особливості дітей; яке місце цього навчання у ступеневій освіті молодого покоління.

З урахуванням досягнень загальної теорії освіти і навчання, вікової психології, теорії мови та психолінгвістики методика навчання іноземної мови визначає: *принципи навчання*, що формуються відповідно до встановлених закономірностей навчального процесу; *зміст* як систему наукових знань, навичок та умінь; *методи* як способи діяльності тих, хто навчає, і тих, хто вчиться; *прийоми* їх діяльності (викладання та учіння); *форми і засоби навчання*.

1.4. Принципи навчання іноземної мови

Принципи навчання — це основні правила і вимоги щодо організації навчально-виховного процесу, які впливають із закономірностей процесу навчання іноземної мови. Згідно з принципами визначаються мета, завдання, зміст, форми, методи, прийоми і засоби навчання.

Сучасна лінгводидактика керується двома групами принципів: *загально-дидактичними* та *методичними*.

До загальнодидактичних належать принципи: наочності, посиленості, повторюваності, міцності, свідомості, науковості, активності, виховного навчання та індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, комунікативності, проблемності, розвивального навчання.

Принцип наочності забезпечує в навчанні іноземної мови створення відповідних умов для чуттєвого сприймання іншомовного оточення. Принцип посиленості передбачає ретельний добір навчального матеріалу і видів вправ із цим матеріалом з урахуванням рівня підготовки дітей. Принцип міцності вимагає утримування у пам'яті дітей певної кількості лексичних одиниць, мовленнєвих зразків, словосполучень, розмовних кліше тощо. Не можна успішно оволодіти другою мовою, якщо не дотримуватися принципу повторюваності: у кожному новому навчальному році повторюються опрацьовані розмовні теми попереднього року навчання з поступовим розширенням лексики та введенням нових мовних явищ. У межах однієї теми на заняттях діти обов'язково повторюють лексику попередніх занять, тренуються у її вживанні і повторюють вивчене.

Принцип свідомості у лінгводидактиці вважається одним із провідних. Він передбачає цілеспрямований добір навчального мовного та мовленнєвого матеріалу, який забезпечує розвиток інтересу та пізнавальних здібностей дітей. Принцип свідомості реалізується також усією організацією навчання, упродовж якого відбувається спочатку усвідомлення правил виконання дії, а відтак її автоматизоване виконання; формування елементів діяльності, а потім їх об'єднання. Щодо навчання дітей дошкільного віку цей принцип означає, що дошкільник має добре розуміти сенс того, що вивчається, а не лише механічно повторювати за педагогом матеріал.

Принцип науковості означає, що для засвоєння пропонується науково обґрунтований зміст, що навчальний процес має проходити з урахуванням даних сучасної науки про особливості спілкування за допомогою мови, закономірності розпізнавання та породження мовлення, мовних контактів.

Принцип активності передбачає мовленнєво-розумову активність дітей в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. Лінгводидактика розрізняє інтелектуальну, емоційну та мовленнєву активність. Інтелектуальна активність забезпечується постановкою проблемних завдань, емоційна активність — застосуванням методів, засобів і прийомів, які зацікавлюють дітей, породжують мовленнєву активність.

Принципи виховного та розвивального навчання реалізуються тоді, коли на занятті дитина може розкрити свій особистісний потенціал, гармонійно та всебічно розвиватися, удосконалити здібності, сформувати пізнавальні мотиви, навички самостійної діяльності та самоорганізації, позитивні риси характеру, вольові якості. Врахування індивідуально-психологічних особливостей кожної дитини, обізнаності про них вимагає принцип індивідуалізації навчання.

Мовою можна оволодіти лише за умови, коли навчальний процес буде здійснюватися систематично і послідовно, буде дотримана єдність оволодіння її фонетичним, граматичним і лексичним компонентами, постійне перебування учнів у іншомовному оточенні.

До *методичних* належать принципи: комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, урахування рідної мови.

Принцип комунікативності є провідним методичним принципом, послідовне дотримання якого сприяє успішному досягненню головної практичної мети навчання іноземної мови — навчити здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування у межах засвоєного навчального матеріалу. Принцип комунікативності передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації (Ю. Пассов). Комунікативні ситуації, що використовуються під час організації навчального процесу, повинні моделювати типові ситуації реального життя у сферах спілкування відповідно до віку та інтересів дітей. Згідно з цим принципом здійснюється добір мовного та мовленнєвого матеріалу, характер вправ, методів і прийомів навчання.

Принцип домінуючої ролі вправ вимагає так організувати навчальний процес, щоб успішно сформувати навички й уміння іншомовного мовлення. Це досягається виконанням дітьми різноманітних вправ, що спонукають їх здійснювати мовленнєві дії, в основі яких лежать певні мовленнєво-розумові операції. Згідно з цим принципом більшість часу занять з іноземної мови має відводитися на вправління. Наприклад, М. Уест вважав, що на вправи має виділятися до 85 % навчального часу. Автори інтенсивних методик навчання іноземної мови у циклах вивчення тем передбачають спеціальні заняття на вправління та застосування вивченого матеріалу.

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності вимагає, щоб у навчанні іноземної мови формування фонетичних, граматичних і лексичних навичок та умінь, навчання аудіювання, говоріння, читання і письма проходило не відірвано одне від одного, а у тісному взаємозв'язку, паралельно (В. Плахотник). Паралельне навчання різних видів мовленнєвої діяльності забезпечує розвиток навичок і умінь мовлення у комплексі.

Принцип урахування рідної мови вимагає прогнозувати труднощі у навчанні іншомовної мови, лексики, граматики, труднощі у навчанні графіки, орфографії, семантизації мовного матеріалу, які виникають внаслідок відмінностей між двома мовами. Принцип урахування рідної мови реалізується шляхом включення до навчального процесу відповідних вправ.

Звернімо увагу на те, що принципи навчання можуть змінюватися, доповнюватися, поновлюватися, що всі вони тісно взаємопов'язані. Лише за умови, що вся методична система, яка використовується у навчанні іноземної мови, буде приведена у відповідність із *сукупністю принципів*, гарантується успіх справи.

Варто звернути увагу й на те, що крім провідних загальнодидактичних та методичних принципів, які було викладено, у кожній ланці іншомовної

освіти, а також при вивченні окремих компонентів мови і мовленнєвої діяльності застосовується певна сукупність *часткових і спеціальних методичних принципів*, про що йтиметься у наступних розділах посібника.

Слід зрозуміти, що доповнення групи провідних методичних принципів може здійснюватися і тоді, коли дослідники-методисти створюють нову методичну систему навчання. Яскравим прикладом цього стало створення інтенсивної методики навчання іноземних мов (Г. Китайгородська та ін.).

Сукупність покладених в основу навчання принципів реалізується сукупністю методів навчання.

1.5. Методи навчання іноземної мови

У методиці навчання іноземної мови слово «метод» зберігає своє значення — шлях до досягнення поставленої мети, однак використовується для позначення різних за масштабом шляхів, у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні метод означає систему навчання, у вузькому — спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учнів на шляху до досягнення поставлених цілей.

Глибоке усвідомлення особливостей систем навчання як стратегічних напрямів навчання іноземних мов, які історично склалися у процесі становлення методики навчання іноземної мови, майстерне оволодіння методами-способами навчання вже на етапі здобуття професії педагога допоможе студентові після закінчення навчального закладу стати творчим учителем, домогтися високих результатів у навчально-виховній роботі.

У цьому посібнику ми не ставимо за мету детально аналізувати методичні напрями-системи навчання іноземних мов, а вважаємо за необхідне привернути увагу до тих із них, які справили значний вплив на розвиток методики навчання іноземної мови й елементи яких можуть бути використані під час навчання дошкільників іноземної мови.

Класифікація методів навчання викликає деякі труднощі в тому, що в основу їх назв покладено різні ознаки. Якщо в навчанні мови лежить домінуючий аспект, тоді метод здобуває його назву (граматичний метод тощо); якщо у процесі навчання переважає переклад, тоді метод називають перекладним; якщо рідна мова виключається, переклад не використовується, тоді застосовують прямий (безперекладний) метод. Назву методу може зумовити вид мовленнєвої діяльності, що є метою навчання (усний метод, метод навчання читання). Залежно від головного каналу надходження іншомовної інформації розрізняють візуальний та аудіовізуальний методи. Поділ методів на свідомий та інтуїтивний, штучний та природний обумовлений зв'язком методу з психічними процесами оволодіння іноземною мовою.

Деякі методи-системи названі на честь їхніх авторів, наприклад, методи Г. Пальмера, М. Уеста, Г. Лозанова. Відомі методи, у яких зафіксовано психологічні феномени, — методи гіпнопедії, релаксопедії, сугестопедії — чи фактор часу: інтенсивний метод.

Засоби навчання та способи організації матеріалу зумовили назву такого методу, як метод програмованого навчання.

Методи-системи навчання іноземних мов

Історія методик навчання іноземних мов свідчить, що вони завжди були орієнтовані на пошук найраціональнішого методу навчання. Різні історичні періоди розвитку суспільства характеризуються певними методами-системами вивчення іноземної мови.

Вважається, що найдавнішим був **натуральний метод**, відповідно до якого іноземну мову дитина засвоювала так, як і рідну — через наслідування (імітації) готових зразків, багаторазове повторювання їх та відтворення нового матеріалу за аналогією з вивченим.

У період Відродження при вивченні західноєвропейських мов переважав **граматико-перекладний метод**, у період пришвидшеного становлення ринкових відносин та інтенсивного розвитку міжнародних зв'язків, починаючи з кінця XIX ст., — **прямий та усний методи**; у період широкого використання технічних засобів навчання у XX ст. — **аудіовізуальний метод і метод програмованого навчання**. З кінця XX ст. поширення набувають **методи з використанням комп'ютерів та ін.**

Звернімо увагу на особливості найважливіших напрямів-систем навчання іноземних мов.

I. Перекладні методи. В основу цих методів було покладено багатовікову систему вивчення грецької мови й латини. Перекладні методи поділяються на *граматико-перекладний* та *лексико-текстуально-перекладний* залежно від того, який мовний аспект — граматики чи лексики — береться у центр уваги під час вивчення мови шляхом перекладу на рідну мову.

Основною метою перекладних методів був розвиток пам'яті, логічного мислення через оволодіння структурою мови. За основу навчання бралися окремі слова та речення, які запам'ятовувалися, зіставлялися з відповідними словами і реченнями рідної мови. Учні працювали з письмовими текстами, а розмовне мовлення розглядалось як відхилення від норми.

До недоліків цих методів можна зарахувати те, що «мертві» мови визнавалися ідеалом, а особливості «живих» мов ігнорувалися; головна увага зосереджувалася на формі мови, яка вважалася основним і єдиним об'єктом вивчення. Тому, приміром, для вправ добиралися зовсім не пов'язані між собою слова, окремі речення.

Отже, перекладні методи були погано орієнтовані на оволодіння мовою як засобом спілкування. Однак ці методи відіграли позитивну роль у розвитку методики навчання іноземних мов, зокрема у використанні рідної мови для розкриття значення слів та форм, у застосуванні прийомів роботи з текстом, у роботі вправ. Досі збереглися вправи у відмінюванні, перекладі та ін.

II. Прямі методи зароджуються у другій половині XIX ст. як антипод перекладним. У них на першій план виступає практична мета навчання усного мовлення. Рух за розробку нових методів дістав назву «Реформи школи». Творці цих методів намагалися встановити безпосередній зв'язок (звідси

й сама назва «прямі методи») слів і граматичних форм іноземної мови з їх значенням, уникаючи рідної мови. Прямі методи отримали значну теоретичну базу, у створенні якої взяли участь психологи та лінгвісти того часу: В. Фістор, П. Пассі, Г. Суїт, О. Есперсен та ін.

Метою навчання проголошувалося практичне оволодіння іноземною мовою, під яким розуміли оволодіння усним мовленням. Читання, яке було лише засобом ознайомлення з культурою іншомовного народу, вивчалось на подальшому етапі навчання. Під час використання прямих методів лексика добирається за тематичним принципом; фонетичний матеріал — на основі наукового обґрунтування; граматичний матеріал обмежується сучасною нормою, тобто виключалися будь-які винятки. На відміну від натурального, прямі методи передбачають обмеження мовного матеріалу (лексика, граматики, фонетика).

Представники прямих методів вперше розглянули питання про добір мовного матеріалу та наукове визначення змісту навчання. Було обґрунтовано використання методичних принципів та висунуто низку нових принципів навчання.

Головним досягненням прямих методів стало: створення системи навчання усної мови; розробка питань навчання вимови, коли поряд з імітацією використовується опис артикуляції; створення фонетичних вправ, які використовуються зараз; використання безперекладних способів семантизації (розкриття значення) лексики.

До недоліків прямих методів можна зарахувати повне виключення рідної мови, заперечення вивчення граматики або ж винятково індуктивне її засвоєння під час нагромадження мовних фактів у процесі мовлення.

III. Неопрямі методи. У ХХ ст., що характеризувалося бурхливим розвитком економічних, політичних і культурних зв'язків між країнами, процес розвитку і модернізації прямих методів породив інші системи, які дістали назву «неопрямі методи навчання іноземних мов». Одні з цих систем орієнтовані на репродуктивне, інші — на рецептивне оволодіння мовою.

Серед методів репродуктивного оволодіння мовою найбільш значимими є усний метод Г. Пальмера, аудіолінгвальний та аудіовізуальний методи.

Метод Г. Пальмера. Керуючись ототожненням процесу засвоєння дитиною рідної мови в умовах природного мовного середовища з процесом оволодіння іноземною мовою в умовах штучного мовного середовища, Г. Пальмер, англійський педагог і методист, у 20-х роках ХХ ст. розробив метод навчання іноземної мови, який був популярним і вплинув на аудіолінгвальний (40-ві роки ХХ ст.) та аудіовізуальний (50-ті роки ХХ ст.) методи. Г. Пальмер створив понад 50 теоретичних праць, підручників, навчальних посібників, де нагромадив результати значних теоретичних і практичних пошуків у галузі навчання іноземної мови.

Безперечною заслугою Г. Пальмера є створення системи численних різноманітних вправ, об'єднаних головним завданням: формувати навички усного мовлення. Г. Пальмер вперше порушив питання про створення ієрархії

вправ, що виконуються, поступове наростання їх труднощів, виділення окремих аспектів засвоєння мови. Він розробив системи вправ, спрямованих на рецептивну роботу (підсвідоме розуміння, виконання наказів, короткі відповіді на загальні запитання), рецептивно-імітаивну роботу (повторення за вчителем звуків, слів, речень), умовну та природну бесіди. Використання під час навчання цієї системи вправ забезпечує рух від безпомилкового, градуйованого за труднощами навчального мовлення до вільного, творчого мовлення.

Уперше в методиці під керівництвом Г. Пальмера обґрунтовуються принципи добору лексичного та граматичного матеріалу, на їх основі здійснюється науково обґрунтований добір лексичних і граматичних структур усного мовлення. Під час вивчення граматичного матеріалу замість словесно сформульованого правила вводиться граматична структура (зразок мовлення).

Основними принципами навчання іноземної мови Г. Пальмер вважав: імітацію та заучування напам'ять; попереднє пасивне сприймання мови на слух, усний початок навчання; перевага інтуїтивного шляху вивчення мови над свідомим. Однак практичне застосування цих принципів призвело до значних недоліків навчання. Хоча Г. Пальмер в теорії не заперечував використання рідної мови (як це робили представники прямих методів), на практиці процес навчання мови зводився до механічного заучування, імітації лексичного та граматичного матеріалу, практично без використання перекладу. Усний метод унеможлилював будь-які письмові форми роботи, матеріали для читання. Протягом майже 1,5—2 місяців учні вимушені були сприймати мовлення вчителя на слух, їм відводилась пасивна роль, що штучно стримувало мовленнєву діяльність. Сучасні дані науки свідчать, що імітація не є єдиним механізмом оволодіння мовою, дітям властиве аналітичне усвідомлене оперування мовою, зокрема й іноземною.

Аудіолінгвальний метод. Цей метод, створений Ч. Фрізом і Р. Ладло у США у 40—50-ті роки ХХ ст., є своєрідним розвитком ідей Г. Пальмера. Метод базується на теорії дескриптивної лінгвістики (Л. Блумфільд), яка розглядає мову як систему знаків, що використовуються у процесі усного спілкування, вважаючи письмо штучним і не вельми точним способом фіксації звукової мови. Вважається, що одиницею спілкування (а отже, і навчання) є речення.

У цій системі початковий етап навчання обов'язково присвячується усному мовленню, лише після оволодіння яким слід приступити до читання. Основний зміст початкового етапу навчання складає граматики, яка подається у вигляді структур (моделей). Лексика відіграє допоміжну роль. Суть запропонованого методу полягає у роботі зі структурами, оскільки, на думку авторів методу, знати мову — уміти користуватися структурами, наповнюючи їх відповідним мовним матеріалом та вимовляючи їх у нормальному темпі спілкування.

Процес оволодіння структурами складається з послідовної зміни етапів: заучування моделей шляхом імітації; свідомий вибір нової моделі у її протиставленні вже відомим; інтенсивне тренування моделей, їх вільне вживання. У рамках методу учень виконує велику кількість вправ: підстановочних,

на трансформацію, за зразком «запитання-відповідь», на розширення речення, об'єднання двох речень в одне, утворення власного речення. Усі вправи виконують усно, без опори на друкований текст, у швидкому темпі.

Запропонована методика роботи зі структурами справила значний вплив на сучасну методику. Прогресивний на той час загалом характер аудіолінгвального методу мав деякі *недоліки*. Висунення на перший план граматики і недостатня увага до лексики, з одного боку, та заперечення ролі рідної мови в оволодінні другою мовою — з другого, призводить до того, що основним способом засвоєння граматичного матеріалу (структур) проголошується багаторазове механічне повторювання не пов'язаних одне з одним речень. Хоча мова визначається найперше засобом усного спілкування, на початковому етапі навчання практично немає пов'язаних між собою висловлювань, їх немає і в навчальному матеріалі, від учнів не вимагають їх використання у власному мовленні. Це відрізняє аудіолінгвальний метод від прямого, де від самого початку імітується усне спілкування, учнів навчають зв'язних висловлювань у вигляді описів, виступів за темами.

Аудіовізуальний метод. Назва методу пов'язана з тим, що весь новий матеріал учень сприймає протягом початкового етапу лише на слух («аудіо»), а значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності — діафільмів, діапозитивів, кінофільмів («візуальний»). Цей метод також називають структурно-глобальним, бо навчання ведеться на основі спеціально дібраних структур, які сприймаються цілісно, нерозчленовано без перекладу (глобально).

Метод виник у Франції у 50-ті роки ХХ ст. і мав велику популярність у чистому вигляді переважно для навчання іноземних мов дорослих у країні, мова якої вивчалася.

Мовний матеріал визначається тематикою (близько 30 тем — «Знайомство», «Квартира», «Сім'я» тощо). У результаті аналізу найчастіше вживаних слів і фраз, «підслуханих» у різних ситуаціях повсякденного спілкування, було визначено словник обсягом 1 500 слів, що стало вагомим внеском у справу укладання словникового та граматичного мінімуму, оскільки досі добір матеріалу проводився на основі письмових літературних текстів.

Основними способами засвоєння іноземної мови у цьому методі є імітація, заучування напам'ять і утворення фраз за аналогією.

Цикл роботи над темою, укладеною у вигляді діалогу, складається з чотирьох етапів:

1. *Презентація матеріалу.* Дворазовий перегляд навчального фільму — спочатку без звукового супроводу, потім у супроводі запису діалогу на магнітофонній плівці.

2. *Пояснення.* Позаяк рідна мова повністю вилучається з процесу навчання, розкриття незрозумілих слів відбувається за допомогою жестів, посилення на деталі у кадрах та ін.

3. *Повторення.* Учні вчать імітувати репліки діалогу, повторюючи стільки разів, скільки необхідно для хорошого запам'ятовування без друкованої основи.

4. *Активізація*. Фільм знову демонструють без звукового супроводу, а діалог повторюють у ролях. Робота ведеться (особливо перших 15—16-ти уроків) без друкованого тексту, який, на думку авторів, гальмує розвиток усного мислення.

Застосування цього методу є досить результативним у багатонаціональній аудиторії у країні, мова якої вивчається, коли заняття підкріплюються повсякденною практикою спілкування з носіями мови у межах туристичної тематики.

Механічне перенесення методу в умови вивчення іноземної мови у межах шкільної програми є малоперспективним через виключення рідної мови; труднощів, що виникають у процесі семантизації слів; великої кількості механічного тренування та імітації.

IV. Методика навчання рецептивного володіння мовою М. Уеста.

На методи навчання рецептивного володіння мовою найбільше вплинув англійський методист і викладач М. Уест. Свою систему він розробив у 20—30-ті роки ХХ ст. для масової школи Бенгалії. Хоча М. Уест багато займався питаннями усного мовлення, де його погляди багато в чому збігаються з положеннями Г. Пальмера, та основним завданням власної системи навчання він вважав навчання учнів читання іноземною мовою.

Психологічним обґрунтуванням цієї системи стали положення: навчати читати можна окремо від усного мовлення, у всякому разі не на його основі; читання — легший вид діяльності, ніж говоріння; читання на будь-якому рівні розвитку має практичну цінність тощо. Однак останнє твердження справедливе лише частково. Читання серйозних текстів — справа дуже складна. До недоліків цієї системи слід також зарахувати і те, що в ній розуміння тексту має здійснюватися інтуїтивно, без застосування аналізу та ін.

Однак М. Уест зробив вагомий внесок у методику навчання читання, багато його рекомендацій застосовується і сьогодні.

V. Сугестивний метод (метод нав'ювання). Цей метод створений у другій половині ХХ ст. у Софійському інституті сугестології (Болгарія). Його автором вважається психотерапевт Г. Лозанов. Він як лікар-сугестолог дійшов висновку, що прийоми, які використовуються під час лікування дітей від заїкання, різних видів фобій, можна використовувати при навчанні іноземних мов.

Г. Китайгородська, російський науковець, творчо опрацювавши висунуті Г. Лозановим положення, збагатила методику авторським «методом активізації резервних можливостей особистості». Цей метод лежить в основі інтенсивного методу навчання, під час якого навчальні цілі досягаються за мінімальний термін із використанням максимального обсягу навчального матеріалу.

Інтенсивний метод навчання іноземної мови, розроблений Г. Китайгородською та її однодумцями, базується на чотирьох принципах:

- організація особистісного спілкування у процесі навчання;
- поетапно-концентрична організація навчального процесу;
- використання рольових ігор;
- колективна взаємодія.

Основними положеннями методу є:

- створення сприятливих умов для оволодіння усним мовленням шляхом усунення психологічних бар'єрів;
- зв'язок навчання з особистими інтересами та мотивами учнів;
- навчання відбувається свідомо та підсвідомо;
- мовний матеріал засвоюється в атмосфері гри, перевілення, з використанням екстра- та паралінгвістичних засобів;
- навчальний матеріал вводиться на основі текстів-полілогів, супроводжується перекладом на рідну мову учнів, коментарем лексичного та граматичного характеру;
- активізація матеріалу проходить за допомогою драматизації, ігор, пісень; учні виконують різні ролі.

Завдяки використанню резервів мимовільної пам'яті за місяць досягається засвоєння на розмовному рівні близько 2 000 слів. Головні ідеї методу широко використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці навчання.

Методи-способи навчання

Психологи Г. Костюк і Н. Менчинська довели, що засвоєння навчального матеріалу залежить від пізнавальної діяльності, яка, у свою чергу, визначається методами навчання. Тобто засвоєння знань і розвиток мислення учнів залежить від характеру навчальної праці, її змісту й методів навчання.

Навчання є активним процесом, де взаємодіють його суб'єкти: учитель та учень. Сучасна педагогічна психологія вимагає будувати навчальний процес на основі особистісно діяльнісного підходу.

Такий підхід заперечує поширену в процесі навчання схему типу: суб'єкт — об'єкт, де суб'єктом виступає вчитель, а об'єктом його впливу — учень. За суб'єктно-суб'єктних стосунків учитель і учень виступають одночасно суб'єктами рівнопартнерського співробітництва. У цих умовах навчальний процес будується так, щоб учень спільно з учителем розв'язував завдання навчання — учіння, хоча названий процес дидактично організовується вчителем. Виходячи із закономірної взаємодії вчителя та учня, у методиці навчання іноземних мов розрізняють методи-способи, що їх застосовує вчитель, і методи-способи, що їх застосовує учень.

Учитель застосовує такі методи-способи:

- демонстрація (показ);
- пояснення;
- організація вправління.

Відповідно учні застосовують методи, що є реакцією на методи вчителя:

- ознайомлення;
- осмислення;
- вправління.

Навчальний процес з іноземної мови реалізується трьома етапами, під час яких використовуються відповідні методи-способи.

I етап: презентація (введення) нового матеріалу. Учитель вводить новий матеріал (демонстрація, показ), учень ознайомлюється з ним. Демонстрація

супроводжується поясненнями вчителя, учні осмислюють мовні та мовленнєві явища на основі розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, умовиводу.

II етап: тренування. Учитель організовує вправління учнів у застосуванні засвоєного матеріалу під час спілкування. Учні вправляються у виконанні переважно рецептивних і репродуктивних вправ.

III етап: практика. Учитель організовує вправління шляхом використання вправ продуктивного характеру, учні вправляються у виконанні цих вправ.

Управління навчальною діяльністю відбувається завдяки здійсненню вчителем контролю за успішністю учнів. З боку учнів управління діяльністю відбувається завдяки застосуванню ними самоконтролю та самокорекції.

У процесі навчання також використовуються різноманітні методичні прийоми. Прийоми — це елементарні методичні вчинки (дії), спрямовані на виконання конкретного завдання на певному етапі заняття. Образно кажучи, метод — це матриця, а прийом — те, чим її наповнюють.

Так, педагог у дитячому садку, реалізуючи методи навчання, під час пояснення демонструє картинки, діафільм, різноманітну наочність, розповідає казку, цікаву історію, показує ляльковий театр, організовує захоплюючу «мандрівку», «зустріч гостей» тощо; при тренуванні — ігри («Відгадай», «Коти м'яч», «Назви предмет», «Вибери», «Так чи ні?» тощо); при вправлянні у спілкуванні — сюжетно-рольові ігри, пов'язані з темою заняття («У магазині», «У лікаря», «Вибираємо подарунок», «Приймаємо гостей», «Майструємо ляльку»).

Учні застосовують такі прийоми, як аналіз мовних (мовленнєвих) явищ, порівняння, логічне розмірковування, побудова за аналогією, імітація, відтворення за зразком та ін.

1.6. Засоби навчання іноземної мови

Різнманітні матеріали та знаряддя, які допомагають учителю організувати навчання іноземної мови, а учням — успішно оволодівати нею, є засобами навчання. Інакше кажучи, засоби навчання — усе те, за допомогою чого навчають.

Засоби навчання іноземної мови можна класифікувати:

1. Згідно з роллю в навчально-виховному процесі засоби поділяються на основні та допоміжні.

2. Згідно з адресатом: для учнів і вчителів.

3. Згідно з каналом зв'язку: слухові, зорові, слухо-зорові.

4. Згідно з використанням техніки: технічні, нетехнічні.

Для того щоб навчальний процес був успішним, його суб'єкти (учитель і учень) мають бути забезпечені необхідними засобами навчання, укладеними в навчально-методичний комплекс (НМК), який відповідає вимогам і принципам технології навчання. Засоби, включені до НМК, є основними, інші — допоміжними.

Залежно від адресата засоби навчання поділяються на комплект для вчителя і комплект для учня. До комплекту для вчителя входять: Державний стандарт

з освітньої галузі «Іноземна мова» (програма навчання), книга для вчителя, набір фоно- та відеофонограм, таблиці, малюнки, набір слайдів, діафільми та ін. У книзі для вчителя викладено принципи та основні методичні ідеї технології навчання, вказівки до кожного заняття. Комплект для учня містить підручник, аудіо- та відеокасети (діафільми і слайди, комп'ютерні програми тощо).

Технічні засоби навчання вимагають використання технічної апаратури. Серед них можна виділити засоби: слухові (магнітофон і аудіокасети; програвач та аудіодиски тощо); зорові та слухо-зорові (телевізор, відеоманітофон, комп'ютер тощо).

Останнім часом активно розробляється методика використання комп'ютерних програм, які не лише забезпечують сприймання інформації через слуховий та зоровий канали, а й дозволяють здійснити навчання і контроль засвоєння іноземної мови у різних режимах самостійного пошуку, на різних рівнях складності.

1.7. Навчання дітей іноземної мови як складова частина загальної методики

Питання про те, з якого віку слід починати вчити дітей другої мови, й нині у педагогіці є дискусійним. Про це, наприклад, свідчать дискусії, проведені журналом «Иностранные языки в школе». Але те, що дітей необхідно залучати до вивчення іноземної мови уже з раннього віку, що вік із 4—5-ти до 9—10-ти років є найсприятливішим (сензитивним) для початку такого навчання, майже не викликає заперечень.

Розглядаючи проблему раннього навчання іноземних мов, маємо розрізняти форми такого навчання дитини в родині та у складі групи дітей, коли ці групи створюються у навчально-виховних закладах.

Якщо раннє навчання іноземних мов у родині має багатовікову історію, то експерименти з навчання іноземних мов у початковій ланці загальної освіти стали проводитися лише 50—60 років тому.

Навчання дітей іноземної мови у родині від народження до початку відвідування школи досліджували педагоги різних країн. Більшість із них дійшла висновку, що цю роботу можна починати від народження до трьох років. Переконливі докази потреби початку навчання у цьому віці, шляхи і методи його реалізації наводять у своїх роботах французькі педагоги А. Табуре-Келлер (1903), Ж. Ронже (1913), В. Леопольд (1957), росіянка Л. Калініна (1960), грузинський педагог Н. Імедадзе (60—70-ті рр.) та ін. Усі вони наголошують, що для успіху такого навчання слід послідовно дотримуватися між членами родини виконання ролей за принципом «одна особа — одна мова», звертають увагу на етап, коли дитина змішує дві мови, і лише після цього, досягнувши віку 3—3,5 року, дитина починає вільно спілкуватися як однією, так і другою мовою.

Пояснили причини природної двомовності дітей психологи Л. Виготський, Л. Щерба, В. Генс, В. Штерн, Е. Верещагін та ін. Пошлемося на думку

Л. Виготського: «Не можна запитувати, сприятливим чи гальмівним фактором є двомовність завжди, скрізь, за будь-яких обставин, без урахування тих конкретних умов, у яких протікає дитяча двомовність, та закономірностей розвитку дитини у кожному віковому періоді». Ці вчені справедливо зазначають, що дві мови, якими оволодіває дитина, не наштовхуються механічно одна на одну, не підлягають простим законам взаємного гальмування.

Важливе значення для поширення масового раннього навчання дітей іноземної мови відіграли дослідження академіка Л. Щерби та його учнів. У 40-х роках ХХ ст. вони довели важливе розвивальне значення вивчення іноземної мови у ранньому віці на формування логічного мислення, удосконалення мислительних та мовних операцій, умінь будувати висловлювання, спілкуватися.

Після Другої світової війни почалися масові експерименти з уведення навчання іноземних мов у практику початкових ланок загальної освіти. У 40-х роках у початковій ланці школи США був здійснений проект FLES (Foreign Language in Elementary School). У 60-х роках у школах Англії та Уельсу за погодженням з ЮНЕСКО експериментом раннього навчання іноземної мови було охоплено 6 000 дітей.

У 50—60-ті роки почалося експериментальне навчання іноземної мови у підготовчих групах дитячих садків та 1—4-х класах шкіл у Росії, Україні, Прибалтиці. Багато уваги в дослідженнях було приділено виробленню наукових основ вивчення російської мови у національних школах, української у російськомовних дитячих садках та школах України, мов національних меншин.

Вагомий внесок у теорію і практику раннього навчання іноземних мов зробили А. Богуш, Р. Дальнікова, Л. Какушадзе-Мдінарадзе, О. Матецька, К. Чистякова, С. Збандуто, В. Плахотник, З. Футерман та ін. Вийшли у світ посібники з навчання європейських мов у дитячих садках Н. Агурової, С. Гоздецької, Е. Ігошина, О. Хананової, Е. Чернушенко, Г. Соліної тощо. Пропоновані методики і системи навчання були застосовані у багатьох дошкільних закладах, допомогли виявити притаманні їм сильні і слабкі сторони.

У 80—90-х роках комплексні дослідження проблем раннього навчання провели О. Негневицька, С. Роман, Т. Полонська, Р. Мартинова та ін. Досліджували особливості формування окремих компонентів мовних і мовленнєвих умінь і навичок у дошкільників та молодших школярів при застосуванні різних засобів та моделей навчання іноземної мови С. Доля, О. Бігич, О. Коломінова, З. Нікітенко, М. Сухолуцька, Л. Штакіна, Г. Яцківська та ін.

Під патронатом ЮНЕСКО у межах проекту Ради Європи «Вивчення мов за Європейську співдружність» створено Європейський центр сучасних мов (м. Грац, Австрія). В останні десятиліття раз на два-три роки проводилися міжнародні семінари з обміну досвідом раннього навчання іноземних мов. На основі вироблених на семінарах рекомендацій випущено збірник Foreign Language Learning in Primary School (1997), де розглядаються питання завдань,

змісту, методів, організації, інтеграції, наступності, підготовки вчителів до навчання дітей віком від 5-ти до 11-ти років.

Завдяки системному аналізу досвіду раннього навчання іноземних мов і педагогічних джерел можна зробити низку висновків щодо педагогічних умов його ефективності. Основні з них такі.

Потреба раннього навчання іноземної мови не викликає сумніву, досвід і спеціальні дослідження підтверджують його доцільність. Обґрунтована з лінгвістичного та психологічного погляду методична система такого навчання позитивно впливає на розвиток сприймання, лексики, пам'яті, уяви, волевих якостей, природних нахилів, комунікативних здібностей дітей, забезпечує засвоєння обмеженого іншомовного матеріалу і створює сприятливі передумови для засвоєння будь-якої іноземної мови у шкільному віці при мінімумі засобів.

Початок навчання дітей другої мови обумовлюється: умовами, у яких виховується дитина; рівнем її загального розвитку (нормальний, із відхиленнями); мовною ситуацією у сім'ї; функціонуванням другої мови в соціумі; характером взаємодії рідної і другої мови; можливістю забезпечити педагогічне керівництво формуванням двомовності дитини. З урахуванням цих чинників навчання другої мови можна починати: з раннього віку; з 3-х років; з 5-ти років.

Навчання другої мови може починатися від народження, якщо хтось із батьків або рідних, які проживають із дитиною постійно, є носієм другої мови (вільно нею володіє), і сім'я може дотримуватися принципу «одна особа — одна мова». Тобто цей член родини з дитиною спілкується другою мовою, не переходячи на рідну. Такої умови також може бути дотримано, якщо за дитиною доглядає гувернантка, яка володіє другою мовою.

Спеціальне навчання дитини іноземної мови в родині або в дошкільному закладі можна розпочинати з 3-х років, якщо становлення рідного мовлення у дитини відбувається нормально, а вихователь (гувернантка) є кваліфікованим фахівцем із дошкільної освіти. Якщо якоїсь із цих умов немає, то початок навчання потрібно перенести на пізніший період. Така рекомендація жодною мірою не може вважатися як обмеження права дитини на навчання другої мови, а є лише проявом турботи про її розвиток і здоров'я.

Створювати групи дітей для колективного навчання іноземної мови доцільно у старшому дошкільному віці. Інтелектуальний розвиток, досягнутий рівень засвоєння п'ятирічними дітьми рідної мови створюють передумови успіху такого навчання.

Дошкільне навчання іноземної мови має розглядатися як підготовчий етап до навчання у школі, і тому важливо забезпечити наступність такого навчання за змістом, формою і методами, з урахуванням вікових особливостей дітей.

Зміст програмового матеріалу з іноземної мови для дошкільного навчання має містити тематику спілкування дітей 4—6-ти років, бути зорієнтованим на зміст навчання у початковій школі.

Організаційно іншомовне навчання дошкільників має бути інтегрованим у навчально-виховний процес закладу, здійснюватися із застосуванням

особистісно орієнтованих методів і прийомів, відповідати як вікові дітей, так і принципам дошкільної освіти й виховання загалом.

Починати навчання другої мови з групою дітей старшого дошкільного віку доцільно у вересні. Впродовж навчального року здійснювати його за графіком навчального процесу. При переході дітей із дошкільного закладу у школу заняття за програмою другого року навчання можуть бути організовані у школі або при дитячому садку.

Навчальний процес має здійснюватися у формі спеціальних занять та введенням у режимні процеси навчального закладу спеціальних вправ і завдань на закріплення і тренування сформованих на заняттях знань, умінь і навичок комунікативної компетенції. Доцільність використання методів і засобів визначається віком і загальним рівнем розвитку дітей, принципами, загальною та спеціальною методиками навчання.

Ті, хто здійснює навчання дошкільників іноземної мови, мають бути фахівцями дошкільної ланки освіти, глибоко розумітися у сфері вікових особливостей, знати лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови дітей цього віку.

1.8. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови

Методика дошкільного навчання дітей іноземної мови, як і інші методики навчання і виховання, вихідною основою має педагогічну психологію та мовознавство, які разом складають лінгвопсихологічну основу методики навчання іноземної мови.

Педагогічна психологія є складовою частиною психологічної науки, включає психологію навчання, психологію виховання та психологію педагога. Її об'єктом вивчення є той, хто вчиться, а предметом — вивчення психічних закономірностей навчання та виховання, наслідком яких є психічні новоутворення, зміни на рівні психічного розвитку особистості як суб'єкта навчальної діяльності. Педагогічна психологія вивчає закономірності оволодіння знаннями, уміннями і навичками, досліджує індивідуальні відмінності у цих процесах, закономірності формування творчого активного мислення (В. Крутецький, І. Зимня).

Методика навчання дітей іноземної мови пов'язана і опирається на мовознавство — науку про загальні закони побудови та функціонування людської мови.

З погляду лінгвопсихології мовленнєва діяльність є одним із багатьох видів людської діяльності й має розглядатися як активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою (І. Зимня).

До мовленнєвої діяльності особистості входять мова й мовлення як внутрішні засоби і способи її реалізації (Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтєв). *Мова* — це нормалізована система звуків, морфем, слів та правил їх спо-

лучення на морфологічному, синтаксичному, соматичному та логічному рівнях, тобто система знань, що є основним засобом спілкування людей, засобом фіксування, переробки та передачі інформації. *Мова як система* — це суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер, зобов'язує кожного, хто нею користується, підпорядковуватися її законам. *Мовлення* — це застосування мови у процесі спілкування, має індивідуальний, динамічний, ситуативно зумовлений характер. Мовлення — найуніверсальніший засіб комунікації.

Розрізняють чотири *основні види мовленнєвої діяльності*: аудіювання, говоріння, читання і письмо. Аудіювання і читання є рецептивними, говоріння та письмо — продуктивними видами мовленнєвої діяльності. Інакше аудіювання і говоріння між собою об'єднуються звуковою системою мови, а читання і письмо — її графічною системою.

Компонентами мовленнєвої діяльності виступають: мотиви діяльності, її предмет, засоби, способи, продукт і результат.

Сприйняття та породження мовлення завжди вмотивоване. *Предметом мовленнєвої діяльності* є думка — відображення об'єктів та явищ реальної діяльності в ідеальній формі у процесі говоріння та письма, а також розуміння думки іншої людини при аудіюванні й говорінні.

Засобами формування вираження та існування думки є система мови, її фонетичні, лексичні та граматичні засоби, які мають засвоюватися як способи розв'язання розумових завдань. Розрізняють три *способи формулювання думки*: 1) внутрішній як включення людини у рецепцію або думання; 2) зовнішній усний як включення людини у говоріння; 3) зовнішній письмовий — включення у спілкування в письмовій формі.

Продуктом мовленнєвої діяльності є *те*, у чому вона втілюється: висловлювання, текст (усний або письмовий), розуміння прослуханого або прочитаного. Результатом мовленнєвої діяльності виступають реакції — вербальні або інші відповіді людини.

Одиницею мовленнєвої діяльності є мовленнєва дія. Мовленнєвою дією у продуктивних видах мовленнєвої діяльності є мовленнєві вчинки, реалізовані на рівні судження, що виражається у формі речення. У рецептивних видах мовленнєвою дією виступає сприйняття смислового речення.

У системі мовленнєвих дій доцільно виділяти три підсистеми: структурну (граматичну), семантичну (лексичну) та виражальну (фонетичну для говоріння та графічну для письма). У навчанні ці дії завжди пов'язані, але при формуванні мовленнєвих умінь на окремому занятті або його етапі фонетична, лексична або графічна сторона діяльності може ставати провідною.

Отже, на заняттях з іноземної мови найважливішим видом діяльності його учасників є мовленнєва діяльність. Однак слід пам'ятати, що метою навчання іноземної мови є не сама мовленнєва діяльність, а навчання практичного спілкування мовою, виховання і розвиток учнів у процесі навчання. Під час виконання мовленнєвих дій формуються навички мовлення, у процесі виконання того чи іншого виду мовленнєвої діяльності — мовленнєві уміння.

Щоб досягти рівня навички, мовленнєва дія має набути таких якостей, як автоматичність, стійкість, гнучкість; не має бути спрямованості свідомості на форму виконання, напруженості та швидкої втомлюваності.

Мовленнєві навички формуються поетапно.

На першому (підготовчому) етапі учні ознайомлюються з новим мовним матеріалом — граматичним, лексичним, фонетичним, який подається у ситуації або контексті, і виконують окремі мовленнєві дії за зразком або правилом. Створюється орієнтовна основа формування навички.

На другому (стереотипно-ситуативному (стандартизованому)) етапі відпрацьовується автоматизація дій учнів із новим мовним матеріалом в аналогічних ситуаціях мовлення, головним чином на рівні слова, словосполучення та речення (фрази). Формуються такі якості, як автоматичність і гнучкість.

На третьому (варіювально-ситуативному) етапі відпрацьовується автоматизація дій із новим мовленнєвим матеріалом на рівні понадфразової єдності. Новий матеріал вживається водночас із тим, що вивчався раніше, завдяки чому формується така якість, як стійкість, продовжується формування автоматичності та гнучкості навички (К. Шатілов).

Оволодіння навичками та вміннями іншомовного мовлення забезпечується виконанням обґрунтованої *системи вправ*. Така система має забезпечувати: добір вправ, необхідних для формування певної навички або певного вміння; визначення послідовності виконання цих вправ; розташування навчального матеріалу; регулярність виконання вправ; взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності (Ю. Пассов). Система ігрових вправ втілюється у підручнику.

Кожна вправа, незалежно від її характеру, має три- або чотирифазову структуру: постановку завдання, зразок виконання, виконання вправи, контроль виконання (одночасно з виконанням або після завершення).

У методиці навчання іноземної мови вправи поділяються на: 1) некомунікативні; 2) умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві); 3) комунікативні (мовленнєві).

Видами некомунікативних вправ є:

- *рецептивні* — сприйняття, упізнавання звука, тону, орфограми, графіки, лексичної одиниці, граматичної структури;
- *репродуктивні* — заучування напам'ять лексичних одиниць, речень, текстів; повторення звуків, лексичних одиниць; заміна лексичних одиниць; зміна граматичної форми, переклад; звуження та розширення речень; складання речень; переказ тексту тощо.

Види умовно-комунікативних вправ:

- *рецептивні* — аудіювання або читання повідомлень, запитань, розпоряджень на рівні фрази чи речень тощо;
- *репродуктивні* — імітація, підстановка; трансформація, розширення зразків мовлення, відповіді або запитання різних типів; переказ тексту від імені персонажа;
- *продуктивні* — об'єднання зразків мовлення у понадфразову єдність, об'єднання зразків мовлення у діалогічній єдності; запитання-відповіді,

запитання-контрзапитання; повідомлення-запитання; спонукання-згода (відмова, запитання тощо).

Види комунікативних вправ: аудіювання або читання тексту для отримання інформації; переказ невідомого слухачам тексту; повідомлення факту (фактів), опис (погоди, квартири, об'єкта); розповідь про події і факти; доказ, бесіда, написання записок, листа, плану, тез, анотації тощо.

ПІДРОЗДІЛ 2. Методика та організація дошкільного навчання англійської мови

Англійська мова — одна із шести офіційних мов ООН. Вона є державною мовою країн, де проживає близько 400 млн осіб. Це мова англійців, американців, австралійців, канадців, новозеландців, багатьох індусів, пакистанців, значної частини населення країн Азії, Африки, Південної Америки. Цю мову вивчають мільйони школярів і студентів усіх країн світу. Серед іноземних мов, які вивчаються у закладах України, англійська мова посідає провідне місце.

2.1. Анатомо-фізіологічні та психічні особливості дітей 5—6-ти років

Організація групи дітей дошкільного віку і проведення з ними занять із вивчення іноземної мови вимагає, щоб найперше враховувалися рівень і процес розвитку кожної дитини.

Упродовж п'ятого-шостого років життя у дитини відбуваються величезні зміни у фізичному розвитку тіла, його органів, радикальних змін зазнає центральна нервова система, характер нервових процесів.

Для дітей п'яти років характерним є нерівномірний розвиток кістково-м'язової системи, уповільнення окостеніння кінцівок, негармонійний розвиток органів дихання, серцево-судинної системи, зору, слуху, голосових зв'язок. Інтенсивний розвиток мускулатури ніг є причиною високої рухової активності дітей. Вузькі носові та легеневі ходи обмежують доступ повітря до легень, що спричиняє кисневий голод, швидке стомлювання. У більшості дітей легко порушується ритм серцевих скорочень, що проявляється частим диханням, некоординованістю рухів, почервонінням або блідістю обличчя. Становлення органу зору вимагає якісного освітлення, контролю за позою дитини; підвищена вразливість слухового органу — причина швидкого зниження слуху і втоми дитини при шумах, гучній розмові.

У цьому віці особливо відчувається перевага збудження над процесами гальмування, що при найменшому порушенні умов життя приводить до бурхливих емоційних реакцій. Це ускладнює процес формування системи навичок і умінь, робить цей процес повільним, вимагає від педагога терпіння й чуйності.

Для п'ятирічної дитини характерна сором'язливість, неспокійний стан у стосунках із малознайомими дорослими, хоча і проявляється зацікавленість

у контактах із ними. Навіть до педагога, який тривалий час працює з малюками, одні діти виявляють інтерес, комунікативно активні, решта — замкнуті, відчужені, можуть обмежуватися лише шепотінням. Вербальне заохочення таких дітей до спілкування результатів не дає, ще більше ускладнює їх психічний стан. Для п'ятирічних дітей характерний зростаючий прояв активного відгуку на запропоновану дорослим діяльність, поступове формування здатності визначати мету діяльності. Здатність утримувати в пам'яті й реалізувати цю мету значно вища, коли є ігрова ситуація.

У п'ятирічної дитини лише починається розвиток довільного відтворення, а згодом і довільного запам'ятовування. Лише в умовах емоційно близької мотивації та осмислення за допомогою дорослих діти оволодівають окремими прийомами довільного запам'ятовування (повторення, елементарна систематизація матеріалу). Увага теж стає стійкішою. Але підвищена збудливість, знижена працездатність при кисневому голодуванні різко послаблюють стійкість уваги. Можливості довільної уваги в цьому віці ще надзвичайно обмежені, її розвиток має бути головним у роботі педагога.

На сьомий рік життя припадає період основної гармонізації фізичного і розумового розвитку дитини. Радикальні зміни у центральній нервовій системі проявляються в тому, що значно зростають (порівняно з попередніми стадіями розвитку дитини) сила і роль гальмівних процесів, зокрема, удосконалюється умовне і диференційоване гальмування. Утворення нових нервових зв'язків відбувається за безпосередньої участі другої сигнальної системи, тобто в обох сигнальних системах одночасно. Цим розширюється сфера впливу на розвиток діяльності дитини словесних подразників або сигналів. Нервова система дітей шостого року життя вельми вразлива, і тому для охорони психічного здоров'я малюків, подальшого встановлення та закріплення рівноваженої взаємодії процесів збудження і гальмування потрібно дбати про раціональну зміну навантаження та спокою, напруження і розрядки під час навчальної та інших видів діяльності дітей.

Результатом цілеспрямованого, педагогічно обґрунтованого збагачення індивідуального і суспільного досвіду дитини у навчально-виховному процесі, грі та інших видах діяльності є зміни в її психіці, які забезпечать перехід дитини до систематичного шкільного навчання. Навчання малюків англійської мови у шестирічному віці сприяє тому, щоб цей вік став переломним у формуванні пізнавальної, вольової, емоційної сфер майбутнього школяра. Успіх цієї справи визначається тим, як буде враховуватися ступінь розвитку психічних процесів.

П'ятирічна дитина вже здатна оперувати не лише поодинокими чуттєвими образами предметів, а й більш узагальненими уявленнями, в яких об'єднуються і поодинокі враження, і судження про ці предмети. Це означає, що мислення дитини відокремлюється від сприймання і водночас від практичної дії, стає відносно самостійним процесом. Залишаючись ще переважно наочно-образним, воно поступово робиться словесним, стає міркувальним. Однак мислення старших дошкільників ще конкретне та емоційне, діти дуже переживають за все, про що думають.

Розвиток мислення постійно у нерозривному зв'язку з мовленнєвим розвитком. Засвоєння системи рідної мови в основному завершується до кінця шостого року життя. Збагачуються форми та функції усного мовлення. Відбувається перехід від діалогічних до монологічних форм мовлення. Збагачуються функції внутрішнього мовлення. На 6-му році життя більшість дітей вільно використовує всі частини рідної мови, правильно називає предмети, їхні ознаки та властивості. Їхній активний словниковий запас становить 3 000—3 500 слів, під час спілкування з дорослими та однолітками вони засвоюють звукову форму морфем, правильно вимовляють усі звуки. Мовний апарат дитини характеризується гнучкістю, податливий для формування мови.

Установлено, що дитина здатна вимовляти правильно звуки будь-якої мови. Раннє вивчення іноземної мови сприяє розвитку і збереженню гнучкості мовного апарату для формування та удосконалення мовних властивостей людини на все її життя. Якщо ж дитина слухає і спілкується лише однією мовою, то її мовний апарат налаштовується на цю мову. Тому лише 5 % тих, хто починає вивчати іноземну мову після 12 років і старшими, може розмовляти другою мовою без акценту.

Уява невіддільна від розвитку мислення й мовлення дітей. У старшому дошкільному віці, крім репродуктивної, набуває розвитку творча форма уяви. Діти здатні керувати процесом фантазування для досягнення певної мети.

Однією з важливих передумов успішного навчання іноземної мови є рівень розвитку та врахування особливостей уваги дітей. Недарма К. Ушинський називав увагу тими єдиними дверима, через які дитина набуває знань. Увага старших дошкільників має свої особливості. Дітям легше зосереджуватись на конкретному навчальному матеріалі, який підкріплюється різними засобами унаочнення. Однак увага дітей ще нестійка. Тому на заняттях слід подбати про те, щоб ніщо не відволікало дітей від навчальної мети. Увага дітей тоді стійкіша, коли привабливіша робота, яку вони виконують. Для оволодіння іноземною мовою вагоме значення має те, що в дітей цього віку досягається достатній рівень слухової та зорової уваги, але зорова увага актуалізується краще, ніж слухова.

Низька концентрація уваги має спонукати вчителя дбати про зміну завдань, їхню різноманітність. Проте це не означає, що якщо більше різноманітних завдань буде на занятті, то краще. Тривалість певного виду роботи залежить від зацікавленості, тривалості зосередження на одному виді діяльності. Тому *заняття з іноземної мови мають бути наповнені такими вправами й іграми, які урізноманітнювали б діяльність дітей.*

Організм дитини вимагає рухів. Загальмованій навчальною діяльністю енергії дитини треба дати вихід. Уведіть на заняттях рухливі види діяльності, і дитина подарує вам до 10 хв уваги, які дадуть вам більше, аніж тиждень напівсонних занять (К. Ушинський). Рухливі ігри допоможуть зняти напругу, стимулюватимуть розумову діяльність. Велике значення для перемикання та концентрації уваги має вдало дібрана та методично правильно використана

наочність. Чергуючи види діяльності, пам'ятайте, що заняття мають проводитися у спокійному поміркованому режимі.

Розглядаючи процеси пам'яті, зазвичай розрізняють запам'ятовування, збереження й забування. Старші дошкільники здатні до вибіркового усвідомленого запам'ятовування. Їхня пам'ять набуває нових особливостей порівняно з молодшим дошкільним віком, а саме: достатня сформованість, довільність процесів запам'ятовування та відтворення, міцність пам'яті та її досить значний обсяг. Але вчитель іноземної мови має орієнтуватися на мимовільне запам'ятовування матеріалу, адже у п'яти-шестирічної дитини домінує саме цей вид запам'ятовування.

Сучасні досягнення психології свідчать про великі можливості дітей 5—6-ти років, про особливий вплив навчання і виховання на всебічний розвиток особистості дитини, про схильність малюків до засвоєння іноземних мов. Характерними особливостями психології дітей 5—6-річного віку є конкретність мислення, нестійкість уваги, перевага мимовільного запам'ятовування над довільним, добре розвинута здатність до імітації.

Рівень розвитку психічних процесів має бути врахованим при формуванні дидактичної системи навчання.

2.2. Урахування психолого-педагогічних особливостей дітей

Сучасне розуміння вікових особливостей дітей 5—6-ти років дає можливість оцінити пропоновані методикою системи навчання дошкільників англійської мови, визначати шляхи їх удосконалення.

Тривалий період у методиці панувала психолого-педагогічна теорія засвоєння іноземної мови, згідно з якою дитина оволодівала мовленням в результаті наслідування мовлення дорослих, імітативним шляхом, без цілеспрямованого навчання. Відповідно до цієї теорії були запропоновані у 40—70-х роках ХХ ст. у багатьох країнах, зокрема й у нас, і здійснені спроби навчати дітей у групі в умовах штучного білінгвізму. Оптимальним способом засвоєння другої мови вважалося штучне «занурення» дітей на заняттях в іншомовне середовище так званим «активним методом», близьким до натурального, прямого методу навчання іноземної мови. Використання на заняттях рідної мови унеможливилася, свідоме засвоєння мови проголошувалося, але по суті не реалізовувалося. Багаторазове механічне повторення мовленнєвих зразків педагогом і дітьми фактично на перший план висувало імітацію, було орієнтоване на довільне запам'ятовування слів, фраз, мовленнєвих форм. Проголошена мета навчати спілкуватися іноземною мовою на практиці відсувалася на далекі етапи навчання.

Аналіз експериментів свідчив, що очікуваних результатів, особливо щодо застосування засвоєного дітьми матеріалу для комунікативних цілей, така система навчання дошкільників і молодших школярів не дала. Діти, навчаючись за цією системою, засвоювали окремі слова та фрази, вірші й пісні, але не були

спроможні самостійно розв'язувати елементарних комунікативних завдань засобами іноземної мови. За словами О. Негневицької, «дива» спонтанного оволодіння малюками іноземною мовою в умовах навчання на спеціальних заняттях у дитячому садку не відбулося.

Викладене аж ніяк не означає, що використання колективних форм дошкільного навчання іноземних мов себе не виправдало. Адже висновки психологів і педагогів про те, що дошкільний та молодший шкільний вік є найсприятливішим для вивчення будь-якої мови, що дитина до 9-ти років — це найкращий спеціаліст в оволодінні мовленням, експериментами групового навчання в умовах штучного білінгвізму під сумнів не були піддані.

Психологи Л. Виготський, С. Рубінштейн, Б. Уайт, Дж. Брунер, В. Грифільд та ін. довели, що дитина легше оволодіває мовою, ніж дорослий. Фізіологи вважають, що існує біологічний годинник мозку, етап у розвитку великих півкуль у віці до 8—9-ти років, коли дитина здатна швидко оволодіти системою мови і мовленням. Е. Пулгрем обґрунтовує здатність дітей до вивчення мов особливим явищем, що дістало назву «імпринтинг» — «вдрукування» матеріалу мови у свідомість за умови наявності необхідної мотивації, стимулу.

На думку О. Леонтєва, недостатня успішність дитини в оволодінні іноземною мовою не може бути пояснена існуванням (чи неіснуванням) здібностей до мови. Визначальну роль тут відіграє спрямованість, інтерес особистості, під яким розуміють її специфічне ставлення до об'єкта в результаті його життєвого значення й емоційної привабливості (А. Ковальов). І. Зимня називає мотивацію «запускним механізмом» будь-якої людської діяльності. У педагогіці розрізняють зовнішню й внутрішню мотивації. Зрозуміло, що в дітей при вивченні другої нерідної мови має існувати внутрішня мотивація. Внутрішня мотивація класифікується на комунікативну (бажання спілкуватися іноземною мовою), лінгвопізнавальну (позитивне ставлення до оволодіння мовним матеріалом), інструментальну (позитивне сприймання форм і методів навчальної діяльності).

Як зазначалося, довільне ставлення до навчання у дошкільному віці лише формується. Для дитини 4—5-ти років провідним видом діяльності залишається ігра. Тому єдиним шляхом формування у дошкільників пізнавальних мотивів та інтересу до вивчення другої мови має стати вплетеність цих мотивів та інтересів в ігрову ситуацію, бо ігрова мотивація діяльності у цьому віці є домінуючою. Аналізована система навчання іноземної мови цього чинника повною мірою не враховувала.

Окрім цього, важливим є висновок психолінгвістів про те, що імітація не є основним механізмом оволодіння мовою. За зовнішньою легкістю оволодіння дітьми мовою стоять складні психічні процеси, пов'язані з величезною аналітико-синтетичною роботою мозку дитини: дитина розчленовує сприйнятий мовленнєвий матеріал, узагальнює почуту інформацію, самостійно виводить систему правил і відповідно до них формулює і висловлює власну думку, наміри. М. Попова, Ф. Сахін, А. Тамбовцева вважають, що основний механізм

мовленнєвого розвитку — не імітація та запам'ятовування готових висловлювань, а неусвідомлений аналіз дитиною цих висловлювань. О. Леонт'єв наголошує, що мовлення дитини не має спонтанного, неконтрольованого характеру, воно є довільним, тобто спочатку оволодіння мовленням дитині властиве аналітичне, усвідомлене оперування мовою. С. Ніколасва та Г. Рогова вважають, що завдяки усвідомленню виконуваних дитиною дій мовленнєві навички й уміння формуються швидше, стають більш гнучкими і сталими.

Як зробити процес навчання іноземної мови дошкільників свідомим, вмотивованим, якщо довільна увага, довільна спрямованість і довільне запам'ятовування у дітей перебувають лише у стадії становлення? Дитина не розуміє, для чого вона має вчити іншу мову, адже все, що потрібно їй, вона може сказати і сприйняти рідною мовою.

О. Негневицька вважає, і дослідження це підтвердили, що ця суперечність може бути розв'язана за умови, якщо кожне заняття зробити для дитини цікавим, захоплюючим, таким, щоб іншомовний матеріал запам'ятовувався, осмислювався мимовільно. Дитині має бути цікаво брати участь у занятті, залучатися до колективно організованої пізнавальної діяльності, мимовільно докладати зусиль, напружувати пам'ять, вправлятися у вимові звуків та іншомовних слів. Цього можна досягнути лише тоді, коли кожне заняття, починаючи з першого, матиме ігрову комунікативну спрямованість.

Побудова заняття в ігровій формі, створення на занятті ситуації «чарівної казки» (О. Протасова) роблять для дитини завдання спілкування за допомогою «нецікавих» і незрозумілих мовленнєвих засобів привабливими і цікавими. *Лише у грі дитині буде цікаво використовувати для спілкування іншомовні слова і фрази.* В усіх інших, нав'язаних штучно ситуаціях, це матиме нецікаву і тому несприйнятливую для дитини форму. Для спілкування з привабливими героями англійських книжок і мультфільмів — Вінні-Пухом і його друзями, Алісою з Країни Чудес, Міккі-Маусом, Білосніжкою та ін. — дитина охоче запам'ятає нові слова і фрази, діятиме усвідомлено. Цікавим і зрозумілим таке заняття буде тоді, коли все, що робиться, буде пояснюватися дитині рідною мовою.

У результаті узагальнення публікацій та експериментального дошкільного навчання англійської мови дітей можна зробити низку висновків. Розглянемо основні з них.

Можуть використовуватися моделі навчання дошкільників англійської мови, в основі яких лежать натуральні, прямі методи. Таке навчання збагачує пам'ять дітей новою лексикою, яка знадобиться їм пізніше, сприяє розвитку особистості, готує до вивчення другої мови в школі. Але для таких методичних систем характерна переоцінка значення штучного іншомовного середовища, імітації, можливостей дитини зосереджуватися, концентрувати увагу, довільно запам'ятовувати програмовий матеріал не повною мірою відповідає можливостям і характеру психічних процесів дитини 5—6-го років життя.

Навчання англійської мови стане для дітей цікавим тоді, коли в основу навчального процесу буде покладено їхнє прагнення до ігрової діяльності, ба-

жання спілкуватися у грі, враховано потребу в русі. Якщо на заняттях у дитячому садку з розвитку рідного мовлення, формування математичних уявлень, ознайомлення з довкіллям, образотворчої діяльності вихователь без значних зусиль домагається довільної уваги дітей, то постійного інтересу до занять з англійської мови можна досягнути лише за умови організації навчання в ігрових формах.

Для розуміння суті висловленого наголосимо: заняття з англійської мови — це не розвага, його результати визначаються тим, чи було воно для дітей розвивальним, як відповідало їх віковим особливостям, як сприяло формуванню навичок спілкування іноземною мовою. А такі результати найкращим чином будуть досягнуті, якщо форма і методи проведення занять будуть зорієнтовані на досягнення поставлених цілей через ігрову діяльність дітей. Кожне заняття для дитини має бути цікавим участю у пізнавальній ігровій діяльності, спрямованій на вивчення англійської мови для потреб спілкування. Якщо вихователь на заняттях буде застосовувати прямі методи навчання англійської мови чи навіть методи, характерні для занять рідною мовою, то це не приведе до бажаних результатів, більшість дітей втратить інтерес до вивчення чужої мови.

Англійську мову дитина має засвоювати свідомо, навчання не повинно перетворюватися на імітаційний процес. У жодному разі на занятті дитині не може відводитися роль мавпочки, яку тренують. Водночас зацікавленість навчанням не може базуватися на словесних переконаннях. Свідоме ставлення до оволодіння мовою має формуватися технологією навчання — його змістом, формами організації, методами і прийомами здійснення. Провідна форма дитячої діяльності — гра має виступати як основний метод проведення занять.

Процес навчання англійської мови повинен мати розвивальний характер, тобто не лише спиратися на сприймання, пам'ять, уяву, увагу, вміння і навички, які діти вже мають, а розвивати їх і формувати нові психічні якості. Для цього дитина на заняттях має бути активною, необхідно формувати уміння і навички дитини діяти від власного «Я», здійснювати самостійні ситуативні вчинки, керувати собою, регулювати власні наміри та їх реалізацію, опановувати культуру спілкування.

Організована таким чином навчальна діяльність сприятиме формуванню й розвитку таких новоутворень, як уявлення про себе, самооцінка, самоповага, рівень домагань, які розвивають здатність діяти самостійно, довільно. На зміну окремим, імпульсивним мотивам вчинків прийде сформована система взаємопов'язаних мотивів, серед яких колективістсько спрямовані виступають як більш значущі, а часткові, ситуативні мотиви, які не ведуть до досягнення мети, гальмуються. Цим розвивається здатність дитини до морального вибору, що дає їй змогу діяти свідомо, самостійно, відповідно до загальноприйнятих норм. Усе це сприяє формуванню довільної поведінки, вміння керувати собою, оцінювати власні можливості. Формується таке новоутворення, як антиципація, тобто здатність передбачати можливу оцінку іншими людьми дій дитини, упередження нею тієї чи іншої ситуації.

Формування засобами навчання англійської мови цих новоутворень усебічно сприяють розвиткові всіх психічних процесів — пам'яті, уяви, мислення, рідного мовлення тощо. Ці процеси набувають довільного характеру, збагачуються за змістом та вдосконалюються за своїми регулятивними функціями. Виникнення у старшого дошкільника первинних форм довільної уваги робить його здатним на початку шкільного життя підпорядковувати свою увагу вимогам вчителя, зосереджуватися на навчальній діяльності. Сстійкий і цілеспрямований характер сприймання, його відхід від дій із предметами і включення інших сигнальних зв'язків надають сприйманню старших дошкільників узагальнюючого характеру, роблять його більш категоріальним. Пам'ять набуває властивостей довільного запам'ятовування і відтворення. Мислення дитини, залишаючись наочно-образним, поступово робиться словесним. Збагачуються функції внутрішнього мовлення, що водночас з опануванням зв'язним та виразним мовленням і засвоєнням граматичних структур створює передумови для засвоєння писемної мови.

Але наголосимо, коли дитина лише починає вчити англійську мову, такого рівня розвитку її психічні процеси ще не досягли. Тому вчити її мови так, як учать навіть молодших школярів, не можна. Форми і методи навчання добираються так, щоб пришвидшувалося дозрівання психічних процесів на базі уже досягнутого рівня, аби не чинилося психічне насилля над дитиною. Не імітація, не системна репродукція готових мовленнєвих зразків, не «штучне занурення» у дуже мовне середовище, а спрямована рідною мовою іншомовна ігрова діяльність із використанням елементів змагання, функціональної музики з метою формування умінь використовувати чужу мову для спілкування — такий підхід має братися за основу при організації навчання п'яти-шестирічних дітей англійської мови.

Тому всі компоненти навчання дітей англійської мови — добір мовного матеріалу, його структуризація, розподіл між заняттями, форма і зміст діяльності педагога та дітей на заняттях — мають бути підпорядковані комунікативній меті. Ігрова форма проведення занять з урахуванням потреби дошкільників у зміні характеру пізнавальної діяльності має теж зазнавати змін в інтересах забезпечення успішнішого оволодіння комунікативними навичками, допомагає зробити комунікативно цінними будь-які мовні одиниці нерідної мови.

2.3. Мета і завдання навчання

Організовуючи навчання дітей англійської мови, слід виходити з того, що дошкільна освіта є вихідною ланкою в системі безперервної освіти, становлення і розвитку особистості. Вона здійснюється в дошкільних навчальних закладах у тісній взаємодії із сім'єю і має на меті забезпечення фізичного й психічного здоров'я дітей, їх повноцінного розвитку, готовності до школи, набуття життєвого досвіду. Пріоритетними напрямками удосконалення освіти і виховання у дошкільних закладах є розвиток духовності, своєчасного

виховання обдарованості, урахування особистісних якостей, стану здоров'я і природних задатків дитини, інтеграція родинного й суспільного виховання.

Виходячи з цього, **дошкільне навчання англійської, як і будь-якої іншої іноземної мови, має на меті** сприяння повноцінному, своєчасному розвитку дитини, збагаченню її інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер у процесі оволодіння основами іншомовного спілкування.

Дошкільне навчання англійської мови — це не вузькопрямована підготовка до іншомовного спілкування, не муштра методами імітації дітей, які за віковим розвитком ще не підготовлені до довільного запам'ятовування незрозумілих слів, фраз, кліше. Дошкільне навчання англійської мови — це насамперед система певним чином організованої педагогом цільової ігрової діяльності, що сприяє розвитку й вихованню дитини, реалізації нею у процесі такої діяльності нагромадженого досвіду і сформованих якостей для засвоєння мінімізованого обсягу англійських знань та умінь.

Мета дошкільного навчання англійської мови передбачає реалізацію виховної, розвивальної, навчальної і практичної цілей.

Розвивальна, виховна і навчальна цілі навчання мають провідне значення порівняно з практичною, а не навпаки, як це прагнуть робити окремі педагоги, ставлячи перед дітьми завищені, часто непосильні завдання в засвоєнні іноземної мови. Процес навчання англійської мови має бути засобом соціалізації дитини, допомагати розкрити її особистісний потенціал з урахуванням індивідуальних особливостей.

Практична мета дошкільного навчання англійської мови — це формування елементарної англійської комунікативної компетенції дитини. Навчальні, виховні й розвивальні цілі мають реалізовуватися під час оволодіння дітьми практичними навичками та вміннями.

Мета і цілі дошкільного навчання англійської мови визначають підходи щодо особливостей формування комунікативної компетенції у дітей. Під час дошкільного навчання дитина здобуває лише початкові мовленнєві уміння, що базуються на елементарних англійських знаннях, рецептивних слухових, лексичних, граматичних та продуктивних фонетичних, лексичних і граматичних навичках. Мовний матеріал дитина засвоює лише як засіб оформлення або розуміння висловлювань у процесі спілкування. Під час ігрової навчальної діяльності діти опосередковано залучаються до основ соціокультурної та навчальної компетенцій англійського спілкування.

Практична мета дошкільного навчання англійської мови передбачає оволодіння дітьми вміннями в аудіюванні й говорінні, достатніми для того, щоб вступити у мовленнєвий контакт зі співрозмовником, залучитися до розмови, отримати і передати елементарну інформацію, пов'язану зі змістом дитячого спілкування, припинити спілкування тощо, а не просто сказати будь-яку фразу англійською мовою.

Реалізація поставлених цілей може бути досягнута при вирішенні комплексу завдань.

По-перше, слід викликати у дітей інтерес до англійської мови і підтримувати його упродовж усього періоду навчання, створювати умови для оволодіння первинною комунікацією, засобами англійської мови, використовуючи для цього гри як провідну форму діяльності дітей.

По-друге, цілеспрямовано навчати спілкування англійською мовою в межах базового комунікативного мінімуму, що відповідає характеру дитячого спілкування, формувати вміння досягати комунікативної мети засобами обмеженого володіння другою мовою.

По-третє, розвивати металінгвістичні здібності дітей, сприяти набуттю ними лінгвістичних знань, залучати мовленнєвий досвід спілкування рідною мовою для переходу на спілкування англійською і навпаки.

По-четверте, процес навчання англійської мови має бути використаний для актуалізації позитивних рис характеру дитини, формування новоутворень культури спілкування, прояву таких загальнолюдських якостей, як доброта, доброзичливість, милосердя, та інших моральних якостей.

Учасники проекту Ради Європи «Вивчення мов за Європейську Співдружність» вважають, що **метою раннього навчання іноземної мови має бути** формування інтеркультурної комунікативної компетенції у когнітивній (пізнавальній) прагматичній та мотиваційній сферах. У когнітивній сфері мета полягає в отриманні інформації про культуру країни, мова якої вивчається. Прагматична мета передбачає набуття практичних умінь, необхідних для міжкультурного спілкування. Мета в мотиваційній сфері — формування ставлення особистості до довкілля, тобто відкритість, толерантність, повага до культури іншого народу. Це виключає забобони, стереотипи, дискримінацію.

З урахуванням такого погляду педагогів Європи на мету вивчення іноземних мов, важливого значення набуває завдання ознайомлення дітей з основами духовної і матеріальної культури англійських країн, найперше Великої Британії та США.

2.4. Принципи навчання

На запитання «Як організувати навчальний процес, щоб визначені мета, цілі й завдання були успішно реалізовані?» дадуть відповідь принципи навчання.

Навчання англійської мови у дошкільному закладі опирається на систему загальнодидактичних і методичних принципів навчання іноземних мов, які були викладені у попередньому підрозділі. Зрозуміло, що застосування цих принципів для навчання дошкільників має свої особливості.

З урахуванням багаторічного досвіду навчання дітей і підготовки студентів до такого навчання автор посібника вважає, що згадана система загальнодидактичних принципів має бути доповнена, зокрема принципами, на яких базується методика інтенсивного навчання.

У навчанні дошкільників **принцип комунікативності є провідним методичним принципом**, але важливо, щоб його реалізація проводилася відповідно до положень принципу організації особистісного спілкування. Це

з урахуванням віку створюватиме сприятливіші умови для реалізації завдань розвивального навчання, актуалізації й активізації резервних можливостей дітей. Дидактичний принцип активності у контексті навчання дошкільників доцільніше було б назвати принципом зацікавленості та активності. Адже активність дитини у вивченні іноземної мови найповніше виражається через емоційний компонент активності, яка прямо пов'язана з питанням: цікаво чи нецікаво дитині на заняттях.

Відомо, що кожна система навчання, опираючись на всю сукупність загальнодидактичних і методичних принципів, у своїй основі має групу основних принципів. Не применшуючи ролі інших принципів, для реалізації оптимальної, інтегрованої моделі навчання дошкільників англійської мови, на думку автора посібника, на перший план мають бути винесені принципи: комунікативної спрямованості й організації особистісного спілкування, урахування рідної мови, свідомості, зацікавленості й активності, використання рольової гри, організації колективного спілкування, наочності, доступності й посиленості, розвивального навчання, індивідуалізації; поетапно-концентрованої організації навчального процесу, виховного навчання.

Принцип комунікативної спрямованості та організації особистісного спілкування під час навчання дошкільників англійської мови передбачає на заняттях моделювати не типові ситуації спілкування реального життя, як це робиться при навчанні на заняттях школярів і дорослих, а використовувати різні уявні, ігрові, казкові ситуації. Для цього потрібно створити відповідну ситуацію спілкування (гру), під час якої вводиться чи розучується певний мовний матеріал. Добір мовного матеріалу має задовольнити потреби дітей в ігровому спілкуванні, усі вправи повинні мати цікаву для дітей комунікативну спрямованість, незалежно від того, який матеріал відпрацьовується — фонетичний, лексичний чи граматичний. *Педагог повинен подбати про активну участь кожної дитини в ігровій комунікативній ситуації*, визначити своє місце в грі, створити і постійно підтримувати сприятливу психологічно-моральну атмосферу ігрового спілкування. Ігри на заняттях можуть бути найрізноманітнішими. Наприклад: «Подорож друзів до казкової країни», «Пригоди лісових звірят», «Аліса в Країні Чудес» та ін.

Особистісно-рольова організація комунікативної діяльності на занятті не лише є передумовою здійснення практичної мети навчання, а й сприяє успішнішій реалізації навчальних, розвивальних і виховних цілей.

Принцип урахування рідної мови передбачає, що саме рідною мовою пояснюється завдання заняття, його етапів, шляхи реалізації навчальної ситуації. Наприклад: «Візьміть у руки свічку. Уявіть, що вона горить. Подуйте на неї. А тепер зробіть це голосно: [w w w]». Або: «Дітки, от ми і прийшли до цирку на зустріч із дресированими тваринами (педагог називає їх). Але директор цирку каже, що вони хворі й сумні. Звірята розуміють лише англійську мову. Отже, познайомимося з ними, спробуємо їх розвеселити». Після цього діти тренуються, як треба знайомитися: для звірят англійською мовою виконуються пісеньки й вірші.

Принцип свідомості полягає в тому, щоб англomовний матеріал використовувався у цікавій і привабливій для дітей формі, був особистісно орієнтований на потребу спілкування. О. Протасова пише, що скільки б речень, віршів і пісень не вивчила дитина, вона не зможе вичленити з них необхідні елементи мовлення для висловлювання власних думок. Дитина — творець, навіть засвоюючи рідну мову, вона переробляє мовленнєву інформацію за потребами власної предметно-практичної діяльності. Комбінування навіть невеликої кількості англomовних елементів за усвідомленими мовними законами дає розуміння і говоріння більше, ніж знання однієї, навіть довгої фрази. Мета педагога — не вимагати від дитини 50 завчених зразків (звуків, слів, віршів, ігор), а забезпечити їй 50 «кубиками — іншомовними одиницями», з яких вона сама, граючись, побудує 150 висловлювань (О. Негневицька).

Принцип зацікавленості та активності. Як уже зазначалося, діти 4—6-ти років не розуміють, навіщо їм вивчати іноземну мову. Навчання має будуватися так, щоб переважала емоційна, мовленнєва активність дитини, зацікавленість її в особистісному та колективному спілкуванні. Жодні вольові методи та авторитарні форми роботи не зможуть забезпечити успіху навчання. Педагог, знаючи вікові, психологічні особливості дошкільнят, будує засвоєння зразків мовлення так, щоб кожна дитина була активним і зацікавленим учасником ігрової ситуації. Наприклад, слід засвоїти вимову звука [t' t' t']. Педагог після пояснення артикуляції звука пропонує: «Уявіть, що ми їдемо потягом. Станьте один за одним, утворімо потяг. А тепер починаймо рухатися і вимовляти звук [t' t' t']».

Уже наголошувалося, що більшість малюків у присутності чужих людей, навіть яких вони знають давно, соромиться. Тому педагог не повинен вимагати від дітей негайних результатів, а більше турбуватися про створення умов забезпечення різних видів активності дітей.

Принцип використання ролевих ігор вказує, що потрібно робити, аби забезпечити зацікавленість та активність дітей, подолати психологічний бар'єр у спілкуванні, коли дитина хоче говорити, але соромиться. Організуючи навчання англійської мови, педагог дає змогу кожній дитині обрати для себе роль-маску, яка дозволяє їй на занятті перевтілюватися у нову особу, як правило, у казкового персонажа (Міккі-Мауса, Попелюшку, Кая, Герду та ін.). Такий прийом може використовуватися для виховання необхідних рис: роль Вовка дають сором'язливій дитині, роль Принца допомагає у вихованні хороших манер тощо. Досвід свідчить, що доцільно пропонувати дітям на тривалий час обирати ролі героїв казок народів світу. Це активізує творчі можливості, виховує у малюків доброту, доброзичливість, краще сприяє формуванню комунікативних дій, фантазуванню та висловлюванню думок.

Принцип організації колективного спілкування. Мовний зміст на заняттях готується і подається у такому вигляді, що весь колектив групи стає учасником ігрової мовленнєвої ситуації. Від заняття до заняття діти потрапляють у цікаві історії, зустрічаються з різними персонажами. Доброзичливість, підтримка, схвалення, взаємодопомога, співпереживання, гумор — таке пси-

хологічне емоційне забарвлення поведінки героїв у навчальних ситуаціях і, як результат, позитивний настрій, піднесений емоційний тонус навчального процесу. Залежно від етапу заняття та ігрової комунікативної ситуації група може розв'язувати навчальні завдання повним складом (вимова звуків, фрази тощо), поділившись на команди, шеренги, групи по 3—5 осіб, пари.

Принцип наочності. Для дітей важливо, щоб процес оволодіння навчальним матеріалом починався з чуттєвого сприймання. Наочність — це спеціально організований показ мовного матеріалу і його вживання, щоб допомогти дитині в розумінні, засвоєнні, використанні. Значення наочності годі переоцінити. Наочність допомагає сприйняти і засвоїти іншомовний матеріал, створити у групі сприятливий морально-психологічний клімат. Використовуються різні види наочності: слухова (звукзаписи, платівки, мовлення вчителя); зорова (картинки, малюнки, плакати, іграшки, ляльки, картки, посібники, слайди, діафільми, кодопозитиви, екстра- та паралінгвістичні засоби — міміка, жести, пантоміма тощо); слухо-зорова (мультфільми, відеозаписи тощо). Важлива роль відводиться функціонально зорієнтованому музичному супроводу навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Принцип доступності та посиленості вимагає, щоб зміст дібраного для вивчення на заняттях матеріалу та організація його вивчення відповідали віковим можливостям, психолого-фізіологічним особливостям дітей, завданням дошкільної освіти й виховання.

Принцип розвивального навчання. Доступність та посиленість навчання, підкріплені наочністю, організацією та методикою проведення занять, сприяють формуванню психічних новоутворень, мовленнєвих здібностей (фонетичного та інтонаційного слуху, імітації, мовної здогадки тощо), інтелектуальних і пізнавальних здібностей (пам'яті, уваги, уваги тощо), розвивають готовність до участі у спілкуванні як англійською, так і рідною мовою. Реалізується навчальна мета вивчення іноземної мови: дитина набуває вміння вчитися (слухати вчителя, однолітків; запам'ятовувати, осмислювати і відтворювати навчальну інформацію; працювати з дидактичними матеріалами тощо); усвідомлює мовні явища, отримує лінгвокраїнознавчу інформацію.

Принцип індивідуалізації вимагає враховувати індивідуальні фізичні й психічні особливості дітей, їх становлення і розвиток. Адже характер цих особливостей у кожної дитини різний. Педагог має оволодіти процедурними знаннями з вікової психології, уміти виявляти типи темпераменту, властивості характеру, прояви інтелекту, нахили, діагностувати мовленнєвий розвиток дитини, знати методи розвитку здібностей, технології створення на занятті ігрових ситуацій спілкування тощо. Важливо ще раз наголосити, що всі діти середнього та старшого дошкільного віку мають нахил до оволодіння мовою, що не можна за їхніми зовнішніми проявами активності говорити про здібність. Кожна дитина цієї вікової групи може бути включена до групи, де вивчається англійська мова. Правильний із методичного погляду процес навчання сприятиме загальному розвитку дитини. А от активність малюка в іншомовному спілкуванні на заняттях може проявитися навіть через кілька місяців.

Принцип поетапно-концентрованої організації навчального процесу запозичений із методики інтенсивного навчання іноземної мови, але його застосування для навчання дітей, як і принципу активізації резервних можливостей особистості, має свої відмінності від навчання дорослих. З урахуванням вимог принципу програмовий зміст навчання поділяється на тематичні модулі (цикли). Кожний тематичний цикл ділиться на підтеми (підцикли), кожна з яких вивчається впродовж тижня на 3—4-х заняттях. У тижневому циклі виділяють заняття для введення нового матеріалу, тренування і практики у спілкуванні. Введення різних типів занять має за мету насамперед урізноманітнити методику їх проведення, зробити навчання для дітей привабливішим і цікавішим.

Принцип виховного навчання. У дошкільному закладі і сім'ї результативність занять англійською мовою проявляється у культурі спілкування, у позитивній орієнтації особистості, у прояві моральних якостей, почуттів і емоцій, у позитивному ставленні до мови та культури інших народів.

Наголосимо, що успіху в досягненні розвивальних, навчальних, виховних і практичних цілей навчання дітей англійської мови можна добитися за умови дотримання всіх принципів.

2.5. Зміст навчання

1. Науково-педагогічні засади визначення змісту навчання.

У загальному плані під змістом освіти взагалі та відповідно окремо взятого навчального предмета розуміють усе те, чого слід навчати дітей. У дидактиці під змістом освіти здебільшого розуміють систему знань, інтелектуальних і практичних навичок та вмій, досвід здійснення способів творчої діяльності, емоційно-ціннісних ставлень. Основним джерелом встановлення змісту освіти виступає соціальний досвід, конкретні види людської діяльності: практично-творча, пізнавальна, комунікативна, ціннісно-орієнтувальна, художня (Н. Мойсеюк).

Відповідно до зазначеного положення **зміст навчання будь-якої іноземної мови** як навчального предмета має містити мовний і мовленнєвий матеріал, навички і вміння, тематику, тексти, мовні поняття, які не властиві рідній мові.

Добір змісту дошкільного навчання англійської мови проводиться з урахуванням трьох **загальних принципів**: 1) підготовчий характер навчання; 2) посиленість змісту загалом і його частин зокрема; 3) достатність змісту для реалізації мети і цілей навчання.

Враховуючи ці принципи, потрібно, щоб зміст навчання насамперед слугував розв'язанню основних завдань дошкільної освіти — забезпечував охорону фізичного і психічного здоров'я дітей, набуття життєвого досвіду, формування пізнавальної активності, культури спілкування, моральної орієнтації на національні й загальнолюдські цінності. Забезпечуючи формування елементарних навичок усного мовлення на основі визначеного для засвоєння

мовленнєвого, мовного, лінгвокраїнознавчого матеріалу, зміст освіти повинен бути засобом соціологізації дитини, сприяти розвитку її інтелектуального потенціалу з урахуванням індивідуальних особливостей. Водночас зміст має враховувати реальний рівень вікових можливостей, здатність засвоїти дібраний для навчання матеріал, забезпечувати наступність дошкільного і раннього шкільного англomовного навчання.

Визначаючи зміст навчального матеріалу, слід зважати на:

- рівень розвитку рідного мовлення дітей відповідно до віку;
- мотивацію, зміст і характер спілкування дітей старшого дошкільного віку;
- частотність лексики дітей цього віку і найперше — частоту вживання дієслів та іменників;
- забезпечення повторюваності оперування дібраними для вивчення лексичними одиницями і мовленнєвими функціями;
- поступове наростання складності матеріалу та мовленнєвих функцій.

Мета і цілі дошкільного навчання дітей англійської мови ставлять перед педагогом завдання — звертати особливу увагу на формування навичок та умінь. Це вимагає не лише багато часу, а й постійної концентрації уваги дітей на видах навчальної діяльності, що для них є складною справою. Тому варто мати на увазі, що будь-яке розширення лексики, зразків мовлення, тематики і ситуацій спілкування призводить до перевантаження, зниження інтересу дітей до занять, а отже, уповільнює розв'язання завдань, поставлених навчально-виховним процесом. Інакше зміст навчання дітей англійської мови може розглядатися лише як орієнтовний — обсяги засвоєння змісту впродовж навчального року залежать від рівня загального розвитку дітей, умов навчального процесу, індивідуальних здібностей кожної дитини тощо.

Лінгводидактика виробила алгоритм визначення предметно-змістового обсягу навчання для різних ланок освіти. При встановленні змісту освіти вихідним є визначення мовленнєвих дій, які мають бути засвоєні під час навчання, і на цій основі — установа сфер, тематики і ситуацій спілкування. Саме тематикою, комунікативно-мовними ситуаціями конкретизуються кінцеві цілі навчання, вони ж виступають критерієм визначення словника. На основі словника здійснюється добір мовного матеріалу (лексики, граматики, фонетики). Первинним при цьому є лексичний матеріал, і вже на його основі визначається граматичний і фонетичний зміст навчання. З урахуванням мовного матеріалу добираються тексти, лінгвокраїнознавчий матеріал, виявляються поняття, яких немає у рідній мові.

У методиці іноземної мови під темою розуміють частину дійсності, яка відображається у нашій свідомості й характеризується сукупністю предметів, взаємозв'язків, процесів, понять і категорій. У методичному аспекті тема визначається як імовірний текст, що підлягає розгортанню під час говоріння і вилучення інформації та згортанню при аудіюванні й читанні. Розуміння теми визначає її формулювання, яке має бути конкретизованим та особистісно орієнтованим.

Під комунікативно-мовленнєвою ситуацією розуміють динамічну систему взаємодіючих конкретних чинників, які залучають людину до мовленнєвого спілкування і визначають її поведінку в межах одного акту спілкування (В. Скалкін). Комунікативна ситуація містить чотири компоненти:

- обставини дійсності, в яких відбувається комунікація;
- стосунки між комунікантами;
- мовленнєві наміри;
- реалізацію самого акту спілкування, який створює нові стимули до мовлення.

Отже, під час навчання важливо зважати на ситуативний характер мовлення, а саме: хто говорить, про що, з якою метою, кому, за яких обставин, який результат спілкування передбачається тощо.

Учені-методисти Ю. Пассов, В. Скалкін систематизували численні типові комунікативні ситуації за критерієм схожості, об'єднали їх у великі групи, які дістали назву «сфери спілкування». Такими сферами виступають: соціально-побутова, громадсько-політична, соціально-культурна, професійно-трудова. Для загальної освіти у кожній із цих сфер визначено оптимальну кількість мовних тем, при вивченні яких опрацьовуються характерні мовленнєві ситуації.

Здатність спілкуватися іноземною мовою характеризується рівнем *іншомовної комунікативної компетенції особистості*. Комунікативна компетенція поєднує в собі мовленнєву, мовну, соціокультурну компетенції. Кожна з них теж інтегративна. *Мовленнєва компетенція* базується на компетенціях в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі. *Мовна* — включає лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну компетенції. *Соціокультурна компетенція* охоплює країнознавчу (знання історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни) та лінгвокраїнознавчу (знання особливостей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови у певних ситуаціях спілкування) компетенції.

Рівень сформованості будь-якого виду компетенції визначається дібраним для вивчення на кожному етапі здобуття загальної освіти мовним, мовленнєвим і лінгвокраїнознавчим матеріалом, а реалізація кожної змістової лінії під час навчання — досягнутим рівнем мовленнєвих вмій і навичок, мовними та соціокультурними знаннями.

Вивчення мови — тривалий і складний процес. Можливості опанування іноземної мови на кожному ступені загальної та професійної освіти завжди обмежені. Тому в методиці іноземної мови є **поняття мінімуму мовного і мовленнєвого матеріалу**. Мінімізація змісту навчання для кожної ланки освіти відображена у кількісному обмеженні мовного матеріалу, різному обсязі рецептивного і продуктивного мовного мінімуму, а також у значному обмеженні сфер і ситуацій спілкування, тематики і предметного змісту мовлення.

Мінімізація змісту дошкільної англійської освіти визначається підготовчим характером навчання та спрямованістю на розвиток і формування особистості.

Отже, установлення змісту іншомовної освіти має ступінчастий характер, визначається метою і цілями відповідної ланки освіти, залежить від часу, який відводиться на вивчення навчального предмета і реальних можливостей тих, хто повинен засвоїти цей зміст.

До загального іншомовного змісту входять такі компоненти: 1) сфера спілкування, теми, ситуації; 2) мовний, мовленнєвий, країнознавчий та лінгвокраїнознавчий навчальний матеріал; 3) знання, навички та уміння мовлення. Розгорнутий виклад змісту з кожного компонента дається у навчальній програмі предмета і підручниках (навчально-методичному комплексі для вчителя та учня).

Базовий зміст, вимоги до мінімально необхідного рівня навченості — мовленнєвої, мовної та соціокультурної компетенцій — визначається Державним освітнім стандартом з іноземної мови.

2. Структура змісту дошкільного англomовного навчання дітей.

Зрозуміло, що з урахуванням підготовчого характеру навчання Державний освітній стандарт не визначає змісту й мінімального рівня вмінь і навичок дошкільників з англійської, як і з будь-яких інших іноземних мов. Тому зміст і рівень сформованості комунікативної компетенції на основі змісту Стандарту може варіюватися в широких межах. Неодинокі випадки, коли у практиці дошкільних закладів або родин практикується епізодичне включення в систему роботи з розвитку мовлення завдань на запам'ятовування дитиною окремих слів, фраз, кліше, віршів, пісенок англійською мовою. Спеціально проведені дослідження підтверджують користь такої практики, як компонента розв'язання загальних розвивальних і виховних завдань підготовки дітей. Але така практика не розв'язує практичного компонента англomовного навчання дітей — їх навчання спілкуватися — і не розглядається батьками і педагогами як системне дошкільне навчання другої мови.

Досвід навчання дошкільників англійської мови переконливо доводить можливість системного і результативного з практичного погляду навчання англійської мови без перевантаження дітей, збереження у них зацікавленості до навчального процесу з одночасним успішним розв'язанням розвивальних, виховних та навчальних цілей.

Зміст матеріалу з англійської мови для навчання дітей містить компоненти:

- сферу (тематика) спілкування;
- мовленнєву компетенцію («Розмовляймо з англійськими друзями»);
- мовну компетенцію («Мовні кубики»);
- соціокультурну компетенцію;
- результати навчально-виховної роботи.

Тематика сфер і ситуацій спілкування, яка включається до змісту навчання, має бути мінімізована провідним видом діяльності — ігровою діяльністю дитини та її реальним спілкуванням рідною мовою відповідно до віку, не виходити за межі тем, які дітина вивчатиме на першому етапі іншомовного навчання у школі. Сама назва теми має орієнтувати педагога на формування у дітей мовленнєвої компетенції. З цих позицій до програми включають

теми: «Познайомимось», «Моя сім'я», «Тварини і птахи», «Їжа. У магазині», «Грашки. День народження», «Робочий день. Частина тіла», «Будинок. Меблі», «Пори року. Одяг».

Під час ігрової діяльності на заняттях згідно з визначеною тематикою діти вчаться виконувати мовленнєві функції: вітаються, прощаються; відрекомендовуються, розповідають про себе і свою сім'ю; розпитують про ім'я, вік, місце проживання, родину; називають особу, предмет; дають і виконують команди; просять, дякують; описують когось/щось, висловлюють своє ставлення до когось/чогось; надають інформацію у межах тем спілкування на будь-який запит тощо.

Формування мовної компетенції дітей реалізується під час засвоєння мовленнєвих зразків. **Зразки мовлення** обрані не з потреб оволодіння мовним матеріалом, а з урахування потреб спілкування дітей у грі. Зразки мовлення виступають тими «мовними кубиками» (О. Негневицька), засвоївши які, дитина зможе самостійно будувати висловлювання у процесі виконання різних мовленнєвих функцій.

У дошкільному навчанні на перший план виступає лексика. Ентузіасти навчання іноземної мови не мають забувати, що зовсім не одне й те саме — вчити маленьку дитину, що її перші 100 слів іноземною мовою — це не будь-які слова, а цілком певні слова, покликані зробити навчання природною потребою (О. Протасова). На дошкільному етапі навчання зразки мовлення дібрані на рівні словоформи, стандартизованого словосполучення чи короткої фрази. Лише на кінець першого навчального року, на другому році навчання для аудіювання можуть використовуватися мовленнєві зразки простої понадфразової єдності чи тексту. Фонетична компетенція формується під час засвоєння зразків мовлення. Залежно від успіхів дітей у навчанні кількість зразків мовлення для активного й пасивного мовленнєвого мінімуму може бути збільшена чи зменшена порівняно з визначеною у програмі.

Елементами формування основ соціокультурної компетенції у змістові виступає навчання особливостей привітання і прощання, поведінки у громадських місцях, розучування і виконання англійських дитячих ігор, пісень, лічилок тощо.

Процес засвоєння визначеного змісту навчання — складний. У результаті різних психолого-педагогічних особливостей спостерігається значна диференціація ступеня комунікативної компетенції різних дітей на проміжних етапах навчання.

З урахуванням кількості занять, які будуть проведені з дітьми, окреслюються вимоги до вмінь і навичок з аудіювання та говоріння, які можуть бути реально досягнутими на завершальному етапі навчання.

Якщо діти вивчатимуть мову 1—2 роки, то вимоги до рівня сформованості вмінь можуть бути такими.

Аудіювання: діти у межах мовного мінімуму розуміють на слух мовлення викладача у нормальному темпі, висловлювання інших дітей, а також навчальний матеріал у звукозапису.

Говоріння.

Діалогічне мовлення: діти вміють ставити запитання і відповідати на них згідно з простою ігровою комунікативно-мовленнєвою ситуацією чи змістом малюнка у межах програмового мовного матеріалу, реагувати на репліки, розпорядження і пропозиції викладача і дітей, висловлювання має містити одну-дві репліки, правильно оформлені за мовними правилами.

Монологічне мовлення: діти вміють робити повідомлення з теми, описувати предмети та ситуативні малюнки в межах програмового матеріалу. Обсяг висловлювання — дві-три фрази, правильно оформлені за мовними правилами.

Можливий варіант розподілу орієнтовного програмового змісту дошкільного навчання англійської мови між темами і заняттями наведений у першому підрозділі другого розділу.

2.6. Типові недоліки, що їх допускають педагоги при навчанні

Необізнаність з особливостями дошкільного навчання іноземної мови та недостатня методична компетентність вчителя може призвести і призводить до недоліків у ранньому навчанні дітей. Такі недоліки ведуть до більш віддаленого в часі досягнення поставлених мети, цілей та завдань, а іноді можуть завдати і певної шкоди психофізіологічному розвитку, сформувати стереотип негативного ставлення дитини до вивчення іноземної мови.

Педагогу, який береться за справу навчати дітей іноземної мови, мають бути протипоказані формалізм, дратівливість, апатія, байдужість до долі дитини, квапливість, необдуманість рішень і вчинків. Він повинен любити дитину такою, якою вона є, бути переконаним у її щасливій перспективі, прагнути за короткий час, відведений на заняття, принести дитині задоволення від спілкування, навчити дитину незрозумілої, але такої красивої мови.

Шкільні вчителі, які навчають дошкільників англійської мови, часто скаржаться на те, що мають труднощі з добором програмового матеріалу на окремі заняття. У цій ситуації педагог не повинен переносити шкільні уроки у дошкільну ланку освіти, а скористатися рекомендаціями щодо розподілу програмового матеріалу на окремі заняття з дошкільниками, які містяться у програмі навчання дошкільників англійської мови, опрацювати методичні рекомендації до орієнтовної програми та відповідно до принципів і методів дошкільної освіти творчо реалізувати рекомендовані зразки занять.

Основна частина недоліків і труднощів педагогів у навчанні дошкільників пов'язана з нерозумінням особливостей розвитку та характеру психічних процесів у дітей. Як наслідок, на заняттях учитель широко застосовує імітацію, фонетичну зарядку, змушує дітей багаторазово повторювати слова та мовленнєві зразки. Уваги дітей педагог добивається авторитарними методами, змушуючи їх слухати і довільно запам'ятовувати матеріал. При такому підході педагог свідомо чи несвідомо виходить із того, що в дітей уже сфор-

мувався високий рівень довільної уваги та організованості. Тому навчання вимови звуків і звукосполучень, роз'яснення граматичних правил, уведення нових лексичних одиниць він проводить прямими методами. А ігрову діяльність дітей такий педагог організовує лише на завершальному етапі заняття для закріплення матеріалу або й зовсім не організовує. Така методика не відповідає рівню розвитку психічних процесів у дітей 5—6-го років життя. Як наслідок, заняття стомлюють дітей, стають для них нецікавими.

Іноді педагоги забувають, що ігрова діяльність для п'ятирічної дитини є основним, а для шестирічної — провідним видом діяльності. У результаті ігрові методи застосовуються лише після вербального пояснення матеріалу й виконання системи репродуктивних вправ, перетворюючи заняття з дітьми на шкільні уроки.

Заняття з англійської мови проводяться кілька разів на тиждень. Коли кожне заняття проводиться як комплексне, то це не захоплює дітей. Одноманітність занять теж є типовим недоліком навчання англійської мови. Досвід свідчить, що цього можна уникнути, якщо вивчення мовної теми поділити на частини і вивчення кожної частини проводити протягом 3—4 занять, але кожне з них вести як заняття з уведення, тренування й практики спілкування.

Типовим недоліком навчання дошкільників є застосування характерної для школи системи оцінювання успіхів дитини у формуванні мовленнєвих умінь. З урахуванням становлення психічних процесів використання шкільної методики оцінювання результатів навчання є невиправданим, таким, що може навіть негативно відбитися на розвитку дитини, оскільки може травмувати її психіку.

Виправлення типових недоліків дошкільного навчання має здійснюватися як на рівні реалізації загальної системи навчання, так і на рівнях формування фонетичних, лексичних, граматичних знань, умінь і навичок.

2.7. Специфіка використання гри при навчанні

Специфіка навчання англійської мови визначається тим, що в дітей мають бути сформовані елементарні навички усного мовлення мовою, потреба оволодіння якою для спілкування дітям не зрозуміла. Окрім того, навчальна діяльність має здійснюватися за умови, коли дитині взагалі, через вікові особливості, протягом заняття важко утримувати у свідомості поставлені навчальні завдання. Тому в основу технології навчання дітей англійської мови мають бути покладені характерна для них зацікавленість не результатом, а процесом діяльності, прагнення реалізувати цю діяльність у грі з дорослими та ровесниками, вже сформовані уміння будувати ігрову діяльність у загальному темпі й ритмі.

Для навчання дітей англійської мови мають використовуватися форми і методи, які базуються на використанні різноманітних компонентів ігрової діяльності водночас з виконанням різноманітних вправ і таких прийомів, як запитання, демонстрація різноманітної наочності, вказівка, пояснення

тощо. Характерним для поведінки дітей на заняттях має бути їх активна ігрова та операційна діяльність.

Специфіка застосування ігрових методів і вправ при навчанні дітей англійської мови передусім полягає в тому, що на заняттях педагог постійно відіграє роль режисера-організатора і ведучого ігрової діяльності. Він враховує уже набутий дітьми досвід участі у сюжетно-рольових, театралізованих іграх, іграх із правилами (дидактичних, рухливих, музичних, народних, розвивальних, комп'ютерних тощо). Це є важливим чинником того, що оптимально використовується час заняття, діти без особливих ускладнень усвідомлюють зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольові дії, правила, рольові та організаційні стосунки, інші ознаки гри, краще розуміють навчальні завдання. Цим запобігається перетворення заняття на гру-розвагу.

Зрозуміло, що **провідним методом на заняттях виступає дидактична гра з розвитку англійського мовлення дітей на основі елементарної лексики дитячого спілкування, у якій дії дітей регулюються ігровими завданнями та ігровими правилами.**

Л. Артемова й А. Богуш зазначають, що дидактичні ігри покликані своїм змістом здійснювати навчання, нести в собі навчальні завдання, розв'язання яких має реалізовуватися засобами активної, захоплюючої ігрової діяльності.

Другою особливістю дидактичних ігор є насиченість навчання емоційно-пізнавальним змістом, що відповідає самій природі дитини. Дидактична гра виступає стимулятором мовленнєвої активності, змушує говорити навіть мовчазних і сором'язливих дітей.

Усе це допомагає сформувати в дітей потрібні мовленнєві уміння і навички, уникнути їх фізичного та інтелектуального перевантаження, сприяє засвоєнню мовного матеріалу в ситуаціях, які близькі до реальних.

На заняттях за основу ігрового сюжету береться життєвий досвід, конкретна діяльність із предметами-іграшками, дії в ігрових ситуаціях, імпровізація дітей. Розв'язання дидактичних завдань має бути пов'язане з виконанням предметної діяльності, рухів, мовленням, тренуванням вимови, слуханням музики, співом, екстра- та паралінгвістичними діями.

Модельною схемою кожного заняття має бути уявна ігрова ситуація в повному, розгорнутому вигляді, що охоплює всю тривалість заняття. Керівництво ігровою діяльністю дітей передбачає ознайомлення зі змістом та правилами гри, особливостями контролю за виконанням ігрових навчальних завдань. Потреба дотримання цих вимог та необхідність урізноманітнювати види ігрової діяльності дітей стала причиною запровадження у навчальному процесі певним чином стандартизованих підходів до здійснення ігрової діяльності на заняттях.

Така стандартизація може бути запозичена з досвіду інтенсивного навчання іноземної мови. Уже на перших заняттях з англійської мови дітям пропонується обрати роль казкового героя. Це можуть бути або герої англійських казок та мультфільмів, або казок народів світу (Івасик-Телесик, Подоляночка, Попелюшка і Принц, Мальвіна і Буратіно та ін.).

Упродовж усіх занять дитина в різних ситуаціях спілкування виконує цю роль, хоча при бажанні може поміняти її на іншу. На занятті дитина виконує ігрові ситуативні та фізичні дії від імені казкового персонажу, адже кожному з них знайдеться роль при розігруванні уявних ситуацій «У магазині», «У лісі», «У кімнаті», «На подвір'ї», «У зоопарку» та ін. Щоб одноманітність, хай і різних за тематикою, але подібних за структурою діяльності комбінованих занять, не набридла дітям, вивчення кожної підтеми циклу програмового матеріалу доцільно проводити на заняттях введення, тренування та застосування практики спілкування. Кожне з цих занять має свою ігрову структуру, що забезпечує не лише більшу зацікавленість, а й кращу практичну підготовку дітей до спілкування англійською мовою.

Така система дидактичних ігор дає змогу педагогові на заняттях менше відволікатися на ознайомлення із загальними правилами ігрової діяльності, витратити час на повідомлення додаткової інформації щодо організації гри, а дітям, виступаючи під маскою казкового персонажа, діяти впевненіше, сміливіше, не боятися помилитися, виявляти винахідливість, пошук необхідних для мовленнєвої діяльності мовних засобів.

На заняттях з англійської мови діти постійно перебувають в умовах уявної ігрової мовленнєвої ситуації. Під час гри має місце активне сприймання, здійснення різноманітних розумових операцій: аналізу, синтезу, запам'ятовування, відтворення, порівняння, пошуку аналогії, комбінування, узагальнення тощо. Ігрова діяльність вимагає активності, зосередженості, уваги, точності та швидкості нагадування, адекватного використання як англійської, так і рідної мови. З урахуванням характеру пам'яті та сприймання дітей усе це вимагає створення на заняттях необхідного предметно-ігрового середовища.

Кімната для занять з англійської мови має бути відповідно обладнана та умебльована. Слід відвести достатньо місця для проведення рухливих ігор, розігрування театралізованих вистав. Відмінність занять з англійської мови від інших занять у дитячому садку передбачає мобільність усього інтер'єру для перетворення його на різні зони ігрової діяльності та спілкування.

Позаяк кожний підцикл занять починається певним ігровим сюжетом (мандрівка, прийом гостей та ін.), не варто всаджувати дітей за столи. **Заняття доцільно проводити на килимі.** На пересувних столиках чи килимку педагог швидко може розмістити декорації, що допоможе викликати у дітей бажання взяти участь у цікавому дійстві. Створювати особливу атмосферу заняття допоможуть макети, вивіски різного розміру (хатинка в лісі, кафе, цирк та ін.); шапочки-маски казкових героїв, костюми вчителя і дітей (лікаря, мільйонера, продавця та ін.); ігрові набори (іграшковий посуд, меблі, зоопарк, ферма та ін.); іграшки, малюнки. Бажано, щоб усе необхідне було розміщено у спеціальній шафі. Педагогові знадобляться фланелеграф та магнітна дошка, де буде закріплюватись необхідна наочність (сонечко, місяць, зорі, зображення пані Ночі та ін.). На вікнах мають бути штори, щоб за потреби затемнювати кімнату.

Магнітофон, програвач, діапроектор зручніше розмішувати на пересувному столику-каталці. Магнітофонні записи, грамплатівки, діафільми, набори діапозитивів, відеофільми доцільно зберігати на спеціальній полиці. Для зручності має бути створено каталог технічних засобів, кожний із них повинен мати номер, що дасть змогу при підготовці заняття швидко знайти потрібну річ. *Епізодичне використання технічних засобів навчання вимагає подбати про дотримання техніки безпеки* — унеможливлення враження дітей електричним струмом, забезпечення засобами пожежогашіння тощо.

Використовуючи гру як провідну форму діяльності дітей на заняттях англійської мови, педагог-організатор має передбачити:

- чи захочуть діти гратися у запроповану їм гру, і що має бути зроблено для того, щоб їм захотілося це робити;
- якими ігровими прийомами у сюжет гри будуть вводитися нові лексично-граматичні структури, фонетичний та мовленнєвий матеріал, здійснюватися їх вивчення, тренування й застосування;
- які навички і вміння мають відпрацьовуватися;
- які вправи і в якій послідовності доцільно включити в гру для формування умінь і навичок;
- чи будуть створені умови для розмірковування дітей, чим буде попереджено зведення заняття до репродуктивної імітації;
- як буде дотримано вимогу забезпечення систематичності та регулярності використання ігор та ігрових вправ.

О. Негневицька й інші лінгводидакти створили сучасний комплекс дидактичних ігор та ігрових вправ, які мають використовуватися для навчання дошкільників іноземних мов. Ці ігри і вправи спрямовані на створення комунікативної установки, орієнтацію уваги на особливості нової мови, комбінування мовних елементів відповідно до самостійного творчого задуму дітей.

У методиці дошкільної освіти є різні підходи до класифікації ігор. На думку автора посібника, ігри доцільно класифікувати:

- 1) за кількісним складом учасників;
- 2) за характером та формою поведінки учасників;
- 3) за метою та завданням навчання.

За кількісним складом учасників ігри можуть виконуватися фронтально одразу усім колективом дітей, підгрупами чи парами. На заняттях введення програмового матеріалу і тренування переважають фронтальні ігри, на етапах практичного застосування сформованих умінь і навичок — виконання завдань у складі підгрупи або парами.

За характером та формою поведінки учасників ігри можна класифікувати на:

- 1) ігри-маніпуляції з предметами (м'ячем, іграшками, ляльками, іграшковим посудом та меблями, лото, доміно, малюнками, картками, натуральними предметами тощо);
- 2) ігри, пов'язані з рухами, фізичними діями («Хоровод», «Потяг», стрибки, біг, ходьба та ін.);

3) ігри-змагання (у парах, групах, командах);

4) рольові ігри на основі уявних та реальних ситуацій («У лікаря», «День народження», «У магазині» та ін.).

Згідно з метою та завданнями навчання дидактичні ігри поділяються на:

1) мовні (фонетичні, лексичні, граматичні);

2) мовленнєві (розвиток аудіювання, говоріння);

3) комунікативні (формування навичок спілкування).

Розглянемо приклади дидактичних ігор, які педагог використовує у навчальній діяльності.

На кожному занятті значна увага має приділятися формуванню в дітей навичок англійської вимови. **Фонетичні ігри** покликані унеможливити багаторазову довільну імітацію вимови звуків. Вивчення вимови, фонетична зарядка мають бути компонентом, складовою частиною ігрової діяльності дітей. У розробках, поміщених у другому розділі посібника, змісту занять у плані проведення першого заняття детально описано фонетичну гру «Зустрічаємо пані Вимову та дресированих звірят». Фонетичні ігри за участю цих казкових героїв, які покликані виключити механічну імітацію вимови звуків, розігруються протягом усього періоду навчання. Згодом вводяться ігри за участю містера Язичка, Клоуна та ін.

Реалізація практичної мети навчання англійської мови вимагає засвоєння базової лексики дитячого спілкування і формування навичок її використання. Вивчення елементарного лексичного мінімуму здійснюється шляхом засвоєння дітьми лексико-граматичних структур. Для цього використовуються різноманітні **лексичні й лексико-граматичні ігри**: «Чарівна торбинка», «Хто прийшов?», «Покажи», «Що зникло?», «Хто це?», «Відагай», «Якого кольору?», «Одягни ляльку» та ін.

Для формування й розвитку елементарних навичок аудіювання та говоріння використовують ігри «У магазині», «У кафе», «Телефон», «У цирку», «Ми подорожуємо», «У лікаря», «Приймаємо гостей» та ін.

Кожна мовна та мовленнєва гра, навіть коротка ігрова вправа, завжди своїм сюжетом, розподілом ролей, рольовими діями, організацією стосунків має за мету формувати і тренувати комунікативні навички й уміння.

Принагідно треба наголосити на тому, що викладена класифікація ігор зручна для конструювання занять та їх аналізу. Однак здебільшого кожна з ігор може бути зарахована одночасно до різних видів. Наприклад, гра «Приймаємо гостей» — групова, рольова, комунікативна гра-маніпуляція з різними пред-метами.

Компонентом дидактичних ігор є **ігрові дидактичні вправи**. Вправа — спеціально організоване у навчальних умовах виконання окремих операцій, дій або діяльності для оволодіння ними або їх удосконалення. Виконання вправ сприяє запам'ятовуванню дітьми фонологічних та лексичних одиниць, лексико-граматичних структур, сприяє формуванню відповідних умінь і навичок, вчить практичного використання. Вправа — це, як правило, не відокремлений елемент заняття, а органічна частина ігрової діяльності педа-

гога і дітей. **Організація роботи з дидактичною вправою передбачає**, що педагог чітко виділяє три фази у її виконанні: постановка завдання, показ зразка виконання й за потреби фаза оцінювання виконання.

Якщо при навчанні дорослих відносно часто використовуються формальні вправи некомунікативного характеру, то при навчанні дітей такого змісту вправи мають бути повністю виключені. У цьому полягає, з одного боку, складність, а з другого — перевага організації дошкільного навчання.

Ігрова діяльність дітей на заняттях — це, власне, виконання різноманітних репродуктивних, репродуктивних і продуктивних (творчих) вправ.

Коли вивчається новий матеріал, діти здебільшого виконують **вправи рецептивного характеру**. При виконанні такого типу вправ дитина має сприйняти вербальну інформацію, запропоновану педагогом, а потім продемонструвати, як вона її розуміє, впізнає. Після введення нових слів із теми «Їжа» проводиться гра «Накриваємо на стіл». Педагог звертається до дітей: «Я називатиму предмети, а ви кластимете їх на стіл». Називає: «a fork, a knife, a plate, a cup», діти вибирають з набору іграшкового посуду відповідні предмети (чи малюнки) і розкладають їх на столі.

Рецептивні вправи є основним видом вправ при організації ігор типу «Покажи», «Виконай наказ», «Так чи ні?», «Відгадай», «Що зникло?» та ін.

Репродуктивні (відтворювальні) ігрові вправи вимагають, щоб дитина відтворила повністю видозмінено сприйнятий нею матеріал (звук, слово, речення, текст). Уже на одному з перших занять із теми «Знайомство» пропонуються репродуктивні вправи в іграх «Снігова куля» та «Чарівна шапочка». Виконуючи їх, діти вчать відповідати на запитання «What is your name?» і ставити його. На виконання такого виду вправ спрямовані ігри «Хоровод», «Потяг», «Коти м'яч» та ін.

Власне, ігри, які діти виконують при введенні та тренуванні нового матеріалу, — низка рецептивно-репродуктивних вправ.

Для формування навичок спілкування проводяться різноманітні **продуктивні (творчі) комунікативні та умовно-комунікативні вправи**. На заняттях із теми «Іграшки» розігруються ситуації: «Вибираємо подарунок», «Купуємо продукти до дня народження», «Йдемо на день народження», «Вітаємо іменинника» тощо.

Звісно, цей тип вправ — найважчий. Дитина вимушена самостійно на основі засвоєних лексично-граматичних структур, напружуючи мислення, пам'ять і уяву, будувати текст звертання, прохання, відмову, давати відповідь, розповідати, описувати тощо. Плануючи ігрову діяльність дітей, педагог так реалізує окреслений план, щоб виконання рецептивно-репродуктивних вправ було орієнтоване на виконання продуктивних і комунікативних на подальшому етапі опрацювання окремих підтем та кожної теми зокрема.

Специфіка застосування продуктивних (творчих) вправ на заняттях з англійської мови полягає в тому, що *навчальні завдання щодо їх виконання повторюються для різних мовленнєвих ситуацій, при вивченні різних тем*. Виконання вправ-завдань, стереотипних діалогів та елементарних монологів має повторюватися за зміни ігрових ситуацій.

Проведення заключних занять із кожної розмовної теми у формі сюжетно-рольової гри, де постійно відпрацьовується система стереотипних та умовно-комунікативних вправ, виступає важливим чинником того, що більшість дітей на кінець завершення навчального року, знаючи кілька десятків лексичних одиниць та засвоївши необхідні лексико-граматичні структури, буде здатна спілкуватися в межах вивченого програмового матеріалу.

2.8. Структура та методика проведення занять

Заняття з англійської мови з групою дітей починають проводити за нормою з дітьми, яким виповнилося п'ять років. Якщо загальний розвиток дітей достатній і цього бажають батьки, заняття можна починати на п'ятому році життя. У групі має бути не більше ніж 12 осіб.

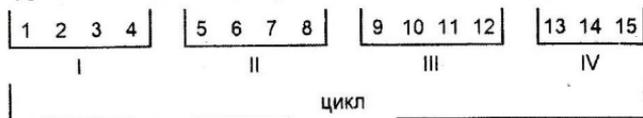
Час проведення занять визначає дошкільний заклад і залежить від того, хто проводить заняття. Якщо це робить вихователь, який працює з групою, то він сам обирає зручний для занять час, ділячи групу на підгрупи. З однією підгрупою заняття може бути проведено зранку, з другою — після обіду, а наступного дня навпаки. Якщо ж заняття проводить педагог-учитель, то складається спеціальний розклад залежно від того, скільки підгруп для вивчення англійської мови створено.

Кількість занять на тиждень визначається дошкільним закладом з урахуванням думки батьків. Оптимальним варіантом є *проведення впродовж тижня чотирьох занять*. Тривалість заняття залежить від вікової групи і в середньому триває *15—20 хв.*

Уже зазначалося про доцільність відмовитися від системи однотипних комплексних занять на користь запровадження циклічності в організації навчального процесу. За такої організації навчальний процес не розпадається на низку окремих однотипних комплексних занять, на кожному з яких вивчається і закріплюється новий програмовий матеріал, а становить цітку систему вивчення частини програмового змісту теми (підтеми) на взаємопов'язаних заняттях різного типу, кожне з яких має свій вид домінуючої діяльності учасників навчального процесу.

Кожний підцикл із 3—4-х занять підпорядкований вивченню частини мовного та мовленнєвого матеріалу розмовної теми — циклу, а кожне заняття має свою дидактичну мету, домінуючий вид навчальної діяльності, що, зрештою, забезпечує успішне засвоєння дітьми програмового матеріалу.

Структурна схема одного циклу-теми має такий вигляд:

де I, II, III, IV є номери підциклів, а 1, 2, 3 ... 15, 16 номери занять вивчення теми-циклу.

На схемі видно, що один цикл-тема ділиться на чотири підцикли. Досвід показав, що програмовий матеріал теми-циклу доцільно вивчити впродовж перших трьох підциклів, а останній четвертий відвести на повторення і контроль. До одного підциклу з чотирьох занять доцільно включити проведення таких типів занять:

Підцикл			
1-ше заняття	2-ге заняття	3-тє заняття	4-те заняття
Введення нового матеріалу	Тренування у спілкуванні	Тренування у спілкуванні	Практика у спілкуванні

У структурі підциклу назва заняття обумовлена дидактичною метою, кожне заняття має характерну структуру, характеризується своїми методами, прийомами та засобами.

Заняття **введення нового матеріалу** в основних рисах запозичено з методики інтенсивного навчання іноземної мови. У такому занятті виділяється три етапи подачі нових знань. Кожен із цих етапів має свої завдання й особливості методичного забезпечення.

Перший етап подачі — введення нового мовного матеріалу. *Завдання дітей* упродовж його проведення — уважно слухати педагога, намагатися зрозуміти все, що він говорить. Діти за вчителем не повторюють. *Завдання педагога* — ввести дітей в атмосферу цікавої казки (лялькової вистави, мандрівки тощо), яка є формою подачі мовного матеріалу. Цей етап введення дуже важливий, він вимагає від учителя ретельної підготовки, фактично не допускає експромтів у проведенні. Власне, група опиняється в умовах театру, де діти — глядачі, а педагог виконує одночасно багато ролей: «сценариста» (добір і оформлення мовного матеріалу), «режисера» (постановка, подача), «актора» (озвучування осіб), «декоратора» (оформлення фону, добір картинок, костюмів тощо).

Уведення матеріалу супроводжується жестами, мімікою, зміною тембру голосу, демонстраціями, перекладом на рідну мову, фоновою музикою. Фонетичний, лексичний, граматичний матеріал подається у типових структурах і реченнях. Уводячи нову лексико-граматичну структуру, педагог чітко, голосно, повільно вимовляє її, а відтак перекладає на рідну мову. Після цього він тричі виразно, не у швидкому темпі, повторює фразу (структуру, речення), якщо потрібно — окреме слово.

Головне завдання **другого етапу заняття введення** — максимально забезпечити мимовільне запам'ятовування нового матеріалу. Дітям дають завдання: «Слухайте! Повторюйте! Робіть як я!». Діти співпереживають весь текст, відчують його. Для цього використовуються різні екстра- та паралінгвістичні засоби (жести, міміка, пантоміма, зміна темпу і тембр голосу та ін.).

Рекомендуються такі **прийоми для запам'ятовування**:

- проговорювання з різною гучністю (тихо, нормально, голосно);
- ритмічне проговорювання в різному темпі (повільно, нормально, швидко);

- повторення слова, фрази, речення у супроводі ритмічного поплескування, тупання, кружіння;
- проспівування фрази на загальновідомий мотив;
- проговорювання з різними емоційними інтонаціями (радісно, з жалем, здивовано, засмучено);
- повторення за педагогом у супроводі пантоміми (батьоро крокуємо, збираємо гриби, рвемо горіхи, літаємо та ін.);
- взаємодії у шеренгах, колах, групах, парах;
- проговорювання з асоціативними опорами.

Наприклад, педагог каже: «У правій руці я тримаю sugar — цукор», у лівій candy — цукерку». Я розкриваю праву руку — ви говорите «sugar», ліву — «candy».

Асоціативними опорами можуть бути різні картинки, геометричні фігури, знаки, що відповідають певній фразі. Приміром, коли педагог показує картинку півника, який співає, діти вітаються: «Good morning!»; якщо прикладає вказівного пальця до вуст — це означає «Stop talking!».

Слід зазначити, що дітям дуже подобається цей етап заняття. Та педагог має пам'ятати, що використання ігрових вправ підпорядковане дидактичній меті — забезпечити краще запам'ятовування матеріалу, і тому запобігає перетворенню заняття на колективну розвагу. Діти отримують установку на запам'ятовування. Темп заняття має бути поміркованим, гучність — нормальною.

Крім того, готуючись до проведення другого етапу заняття, педагог має продумати, який прийом буде найефективнішим при заучуванні тієї чи іншої лексичної одиниці. Не потрібно переобтяжувати заняття різними засобами та прийомами. Збільшення кількості прийомів-завдань негативно позначається на психічному стані дітей, стомлює їх. Потрібно дотримуватись правила: одна лексична одиниця (слово, фраза, речення) — один прийом. Наприклад, під час розучування фрази «What are you doing?» діти разом із педагогом рухаються в хороводі, повторюючи англійські слова. Під час запам'ятовування фрази «I am eating» діти виконують пантоміму «Я їм», не додаючи до цього інших прийомів.

Не треба багато разів повторювати лексичну одиницю (достатньо 3—5 разів). Переклад має бути на початку, бажано в супроводі картинки, іграшки та ін.

Третій етап заняття введення нового матеріалу — «музичний сеанс» або «сеанс сну». Він проводиться на фоні спокійної, лагідної інструментальної музики або ж у тиші. Педагог пропонує дітям сісти, заспокоїтись. За потреби можна затемнити вікна. На дошку чи фланелеграф вивішують місяць, зорі. До дітей приходить пані Ніч (Lady Night). Діти можуть заплющити очі, хоча це не обов'язково. Спочатку звучить лише музика. Потім на фоні музики (чи в тиші) педагог ще раз читає текст заняття. Не варто емоційно виділяти речення. Голос має бути спокійним, чітким, виразним. Речення повторюється тричі. Цей етап іде без перекладу. Діти вже розуміють текст, у них з'являється почуття впевненості. Наприкінці педагог вимикає музику, відкриває штори, каже: «Good morning», — діти «прокидаються».

Не весь матеріал, який подається на занятті введення нового матеріалу, підлягає запам'ятовуванню. Команди англійською мовою та звертання є фоном, необхідним для створення ситуативності, цілісності тексту. Це сприяє формуванню у дітей пасивного лексичного мінімуму. Частина матеріалу на занятті засвоюється рецептивно, лише згодом він перейде в активний словник дітей.

Не потрібно від заняття введення чекати запам'ятовування дітьми усього навчального матеріалу, точної вимови, інтонації. Можливості дітей різні. Артикуляційний апарат, мовлення будуть розвиватися під час проведення наступних занять.

Друге і третє заняття підциклу — тренування у спілкуванні — присвячуються подальшій роботі над засвоєнням матеріалу, уведеного на першому занятті. Вправи, під час виконання яких діти працюють із новим матеріалом, лише ігрові. На цьому занятті використовуються здебільшого ігри рецептивного характеру, на початку проводиться ігрова фонетична зарядка. Після цього педагог нагадує фрази, вивчені на минулому занятті.

Далі ідуть ігри типу: «Хоровод», «Потяг», «Коти м'яч», «Снігова куля», «Так чи ні?», «Покажи», «Знайди», «Виконай наказ», «Луна». *Мета ігор* — повторити введений на першому занятті матеріал. Правила гри формулюються рідною мовою чітко, просто, стисло. Не варто ускладнювати гру діями, які вимагають від дітей значних зусиль. Пам'ятаймо: усе, що ми використовуємо на заняттях, — засіб для кращого запам'ятовування.

Гра «Виконай наказ». Педагог каже: «Діти! Я — дресирувальник цирку, а ви — дресировані звірята. Виконайте мій наказ: «Give me a doll (a ball, a car ...).»

Гра «Покажи». Педагог говорить: «Діти! Я — покупець, ви — продавці. Я називаю продукт, а ви покажіть його на картинці». (*Перед грою кожній дитині дають набір необхідних картинок.*)

Гра «Знайди». Педагог каже: «У котика були іграшки: лялька, цеглинка, прапорець та ін. (*Картинки із зображенням розкладають на демонстраційному столі.*) Поки котик спав, мишка забрала одну іграшку в нірку. Чого не стало? Ви — котики, а я — мишка. Заплющіть очі, розплющіть». *Діти називають іграшку англійською мовою.*

Гра «Так чи ні?». Педагог говорить: «Діти, бабуся загубила окуляри і не може розшукати своїх речей. Допоможіть їй. Я — бабуся, а ви — мої онуки. Я називаю річ, а ви кажіть, вона це чи ні». Вихователь бере кофту, каже «a blouse», діти — «yes»; вихователь бере туфлі, говорить «socks», діти — «по».

Перелічені ігри та подібні їм — рецептивні. Наступні, коли діти не лише сприймають матеріал, а й відтворюють його, — репродуктивні.

Гра «Снігова куля». Педагог говорить: «Зліпимо велику сніжку. Цей м'ячик — маленька сніжка. Слова, які кожен скаже, — сніжинки. Станьмо в коло. Я вимовляю «Where do you live?», — і передаю Маші малу кульку. Маша повторює: «Where do you live?», — і передає кульку Сашкові, він повторює і передає далі. Так продовжуємо доти, доки м'яч знову не повернеться до мене».

Гра «Коти м'яч». Діти сідають парами у дві шеренги. Педагог каже: «Я кочу м'яч Ані й запитую: «How are you?». Аня повертає мені його і запитує те саме: «How are you?».

Гра «Хоровод». Діти стають у коло, взявшись за руки, ходять і повторюють тричі фразу, за четвертим разом зупиняються, і педагог перекладає.

Гра «Потяг» відбувається так само, як і «Хоровод».

Гра «Живі шеренги». Діти утворюють дві шеренги, ставши обличчям одне до одного. Повторюючи фразу, діти: а) сходяться ближче і розходяться; б) одна шеренга йде вліво, інша вправо. Діти можуть плескати одне одному в долоні.

На третьому занятті підциклу, яке теж є заняттям тренування у спілкуванні, використовуються репродуктивні ігри типу: «Снігова куля», «Коти м'яч», «Живі шеренги». Тут діти не відтворюють фрази, промовлені педагогом, а вже дають відповіді. Педагог запитує: «How old are you?» — дитина відповідає: «I am six». Педагог запитує: «What is your mother's name?» — дитина відповідає: «Galya».

Якщо діти справляються із завданнями такого типу, можна приступати до складніших ігор — творчих. Для кожного циклу — своя гра, яка залежить від теми: «У магазині», «У лікаря», «У цирку», «Накриваємо на стіл» та ін.

Бажано створити всі умови для зацікавлення дітей: одягати міні-маски, спецодяг, використовувати різноманітну наочність тощо. Спочатку діти виступають партнерами педагога по спілкуванню, пізніше спілкуються самостійно в режимах: дитина — дитина; дитина — діти.

Наприклад, гра «У цирку». Мета — закріпити вживання дітьми назв рухів: «dance, run, jump, go». Директор цирку повідомляє: «Мої дресировані тварини захворіли. Я прошу нових». Директор (педагог або дитина) запитує: «What can you do?». Дресирована тварина (маска коника) відповідає: «I go (run, jump)».

Четверте заняття — практика у спілкуванні. На початку заняття педагог нагадує дітям вивчений матеріал. Потім усе заняття будується у вигляді будь-якої казки чи пригоди, де кожна дитина може показати засвоєні знання: діти виконують пісні на конкурсі, декламують вірші на конкурсі читців, за що отримують умовні нагороди; з допомогою педагога беруть участь в ігрових ситуаціях: купують подарунок у англійському магазині, майструють або одягають ляльку та ін.

Коли діти стомлюються, під ритмічну музику проводиться фізкультурна хвилинка.

Наголосимо: якщо діти (чи одна дитина) не засвоїли щось на занятті — не варто хвилюватись і вимагати від них негайного запам'ятовування матеріалу. Головне, щоб дитині було цікаво, щоб вона була активною, захопленою навчанням, переживала позитивні емоції.

Якщо вивчення програмового матеріалу теми проведено на заняттях трьох підциклів, то заняття заключного четвертого проводиться у формі сюжетно-рольових або театралізованих ігор. Дидактична мета занять заключного

підциклу — закріплення умінь і навичок використання вивченої лексики і граматичних структур для спілкування, оцінювання знань та вмінь. Наприкінці навчального півріччя заняття останнього підциклу бажано присвятити підготовці та проведенню дитячого ранку для батьків англійською мовою.

2.9. Формування навичок і вмінь у процесі навчання

Повідомлення і засвоєння дітьми мовних (фонетичних, лексичних, граматичних) знань саме собою не забезпечує сформованості умінь спілкуватися засобами іноземної мови. Щоб це стало можливим, потрібно насамперед сформувати у дітей англомовні навички.

Навички — це дії, складові частини яких під час формування стають автоматичними. Навички — психічні новоутворення, які характеризуються автоматизованістю, стійкістю, гнучкістю, відсутністю напруження і швидкої стомлюваності. При наявності мовленнєвих **навичок комунікативна діяльність** відбувається швидше і продуктивніше. **Формуються навички** на основі застосування знань про відповідний спосіб дії шляхом цілеспрямованих планомірних вправлянь. Навички є **потрібними компонентами** уміння. *Автоматизованість* — одна з найголовніших **якостей будь-якої навички**. Вона передбачає швидке виконання операцій, **цілісність, плавність, послаблення напруження**.

Знання і навички нерозривно пов'язані між собою. Розрізняють:

- 1) фонетичні знання та **рецептивні слухові навички** і продуктивні вимовні навички;
- 2) лексичні знання та **рецептивні лексичні навички** і продуктивні лексичні навички;
- 3) граматичні знання та **рецептивні граматичні навички** і продуктивні граматичні навички.

Процес перетворення знань на певну навичку складний і тривалий. Педагогові недостатньо повідомити дітям і домогтися, щоб вони запам'ятали, що «an apple» — це яблуко, а «a nut» — горіх. Слід виконати багато ігрових вправ, щоб, *по-перше*, чуючи кожне з цих слів, діти безпомилково впізнавали їх серед потоку інших іншомовних слів (сформованість фонетичної та лексичної рецептивних навичок); *по-друге*, щоб діти могли самостійно використовувати у комунікативній діяльності ці слова, не вдаючись до перекладу з рідної мови на англійську чи навпаки, у грі, приміром: «Магазин», «День народження» та ін. (сформованість фонетичної та лексичної продуктивних навичок).

Ще складнішим є процес формування граматичних навичок. Дитина спочатку навчається сприймати звуковий образ граматичної структури серед потоку іншомовного мовлення (рецептивна навичка). Наприклад, «Put a doll» («Поклади ляльку»). Після цього під час гри дитина має пригадати і дібрати необхідну структуру і вимовити її (продуктивна навичка). Наприклад, гра «Накриваємо на стіл». Педагог каже: «Сьогодні день народження Вінні-Пуха. Накриємо святковий стіл. Одна дитина говорите, що робити, решта — виконуватимуть дію». Дитина відповідає: «Take a plate! Put a plate!».

Після того, як у дитини сформуються знання та навички, на їх основі будуть формуватися уміння. **Уміння** визначаються як здатність належно виконувати певні дії. Уміння засноване на доцільному використанні набутих знань і навичок. Методика навчання іноземної мови розрізняє уміння з аудіювання (рецептивне), говоріння (продуктивне), читання (рецептивне), письма (продуктивне). Під час дошкільного навчання реально формувати лише перші дві групи умінь.

Кожне уміння опирається на свою групу навичок. Навчаючи дітей англійської мови, потрібно дбати про поетапне формування навичок, а надалі — відповідних умінь. Цьому сприяє поетапно-концентроване вивчення матеріалу. На занятті введення матеріалу формуються рецептивні мовленнєві навички, на наступному занятті — продуктивні, на третьому і четвертому заняттях підциклу формуються відповідні мовленнєві уміння.

Зазвичай такий поділ мети занять умовний. Не варто сподіватися, що формування навичок і умінь у всіх дітей відбуватиметься одночасно. Педагог, крім колективних форм навчання, повинен використовувати різні види індивідуальної роботи з дітьми, які з тих чи інших причин не засвоюють програмового матеріалу.

2.10. Навчання основ фонетики

Мова як засіб спілкування виникла та існує передусім як звукова система, і володіння її звуковою основою є важливою умовою спілкування. Фонем (звуки мови) і просодеми (елементи інтонацій-модулювання голосу за силою, висотою, темпом, тембром) складають матерію мови. Засвоюючи мову, дитина спочатку засвоює матерію мови (фонем, просодеми), а відтак на фонетичній основі — лексику і граматику. Навички вимови забезпечують нормальне функціонування усіх видів мовленнєвої діяльності.

Тому під час реалізації практичної мети навчання англійської мови **на перший план виступає завдання**: озброїти дітей навичками вимови звуків та основними інтонаційними структурами мови. Це вимагає від педагога хорошого володіння артикуляцією кожного звука англійської мови, інтонацією, з якою вимовляються різні типи речень, і методикою навчання цього дітей.

Підготовчий етап дошкільного навчання англійської мови, вікові особливості не дозволяють досягнути безпомилковості та автентичності вимови дітей. Тому *вимоги до вимови дітей визначаються, виходячи з принципу апроксимації* (наближення до правильної вимови). Для цього обсяг фонетичного матеріалу обмежується ознайомленням із вимовою звуків, звукосполучень, наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонемами) простих речень.

Гнучкість артикуляційного апарату дітей дає їм змогу імітувати англомовні звуки і звукосполучення. Тому і *вимову звуків, і інтонацію речень діти засвоюють завдяки імітації*. Самостійному вживанню мовленнєвих одиниць має передувати їх розуміння на слух, що відповідає психолінгвістичним

закономірностям навчання мовлення. Для дітей повторення почутого є природною потребою, і якщо воно спрямовується в заданому руслі, то може стати свідомим та ефективним (О. Протасова).

Педагог має також знати, що, незважаючи на сприйнятливність слухового та артикуляційного апарату дітей до нового, *лише частина з них здатна засвоїти хорошу вимову в умовах, коли природного мовного середовища немає*. Частина дітей соромиться говорити інакше, бо звикла розмовляти рідною мовою. Крім того, існують такі особливості дитячої особистості, які не дають змоги поклатись на автоматичне досягнення позитивного результату під час стихійного засвоєння іноземної мови без занурення в іншомовну дійсність. Тому для розвитку мовних здібностей дітей, що сприятимуть створенню міцної бази для наступного вивчення іноземної мови у школі, треба дотримуватись науково обґрунтованої системи навчання основ фонетики.

Розвиваючи фонематичний слух дітей, педагог має стежити за тим, щоб вони навчилися слухати і розрізняти звуки та звукосполучення, виділяти окремі слова, інтонаційно-сміслові групи слів, уповільнювати та пришвидшувати темп мовлення, а також відрізнити правильну вимову від неправильної у мовленні своїх товаришів.

При навчанні дітей фонетики англійської мови використовують спеціальні методичні принципи: комунікативної спрямованості навчання фонетики, свідомого опанування фонетичним матеріалом, порівняльного аналізу фонетичних явищ англійської та рідної мови (артикуляція звуків, наголос у словах, реченнях, вимова звукосполучень тощо), розвитку фонематичного слуху (міжмовного чуття), оцінки виразності мови (інтонаційне сприймання), послідовності введення матеріалу і навчання за зразками педагога, навчання вимови літературного британського варіанта англійської мови без засвоєння фонетичних особливостей інших варіантів вимови.

Закономірності раннього навчання і спеціальні принципи дошкільного вивчення фонетичного матеріалу вимагають, *по-перше*, щоб робота над вимовою була підпорядкована оволодінню дітьми мовленнєвими вміннями і навичками. Тобто формування слухових і артикуляційних навичок має здійснюватися на словах і зразках спілкування, які діти вчаться вживати у мовленні на цей час. *Робота над вимовою має бути не самоціллю, а об'єднуватись з іншими видами роботи на основі певного мовленнєвого матеріалу*. Наприклад, якщо сьогодні діти вивчають структури: «This is ...», «Who is this?» та лексику: «a mother», «a father», «a sister», «a brother», то відповідно має тренуватись вимова звуків [z; h; f; a; t; r].

По-друге, усвідомлене оволодіння вимовою має будуватись з урахуванням особливостей звукового складу англійської і рідної мови. Г. Рогова, І. Верещагіна, З. Нікітенко пропонують усі звуки англійської мови, порівняно з рідною для дітей, поділити на підгрупи.

1. Звуки, які майже однакові у вимові й не вимагають спеціального навчання, що засвоюються дітьми шляхом переносу: [m; b; s; z; g].

2. Звуки, які дещо відрізняються від аналогічних у рідній мові [t; d; n; l; e; p; k] і тому вимагають корекції. Педагог має показати дітям, у чому відмінності звуків англійської та рідної мови і як треба вимовляти англійські.

3. Звуки, які не зустрічаються у рідній мові [w; h; ð; ou; ð; θ; ŋ; æ]. Тому вони вимагають більш поширеного пояснення артикуляції.

По-третє, варто зважати й на те, що на початку вивчення англійської мови діти вже оволоділи звуковими засобами рідної мови. Тому типовою помилкою українмовних та російськомовних дітей є недотримання довготи голосних в англійській мові, позаяк у рідній — довгота не має смислорозрізнавального характеру. Це вимагає цілеспрямовано вчити дітей відмінності між звуками [i: - i] [u: - u] [ɔ: - ɔ] [a: - a], а також між такими звуками [s-θ]; [z-ð]; [w-v]; [æ-ð]; [ŋ-ŋ]; [ð-d].

По-четверте, процес навчання вимови має бути компонентом ігрової діяльності дітей на заняттях. Робота над формуванням слухових та артикуляційних навичок у дітей має проводитися на спеціальному етапі заняття — ігровій фонетичній зарядці. В її основу слід покласти звуконаслідування з цікавими і захоплюючими сюжетами. З. Нікітенко пропонує вводити в такі ігри спеціального персонажа — веселого пана Язичка — Mr. Tongue. Інші методисти пропонують використовувати Клоуна (Clown) з цирку чи імітацію різних звуків, що оточують нас: як кокає годинник (tick — tock); як ми задуваємо свічку — округлюємо губи і кажемо [w w w]; як здуваємо пір'їнку [p p p]. Пропонуємо розучувати вимову з пані Вимовою (Miss Pronunciation) та її дресированими англословними звірятами.

О. Негневицька, А. Шахнарович, З. Нікітенко, Т. Полонська пропонують спеціальну систему вправ для тренування вимови:

1. Вправи на тренування у сприйнятті й вимові звуків і слів, зразків спілкування.

2. Вправи на розвиток фонематичного слуху.

Серед вправ першої групи розрізняються такі, де користуються прийомами для свідомої чи несвідомої імітації.

Свідомо імітація вимагає пояснення правил вимови: куди поставити кінчик язика, яке положення губ тощо.

Несвідомо імітація — повторення за вчителем. Наприклад: як гарчить песик? — [г г г]; їдемо в потязі: [т т т].

Вправи другої групи містять: а) вправи на диференціацію звуків, слів, зразків спілкування на слух; б) вправи на звуковий аналіз. З. Нікітенко пропонує виконувати їх в ігровій формі. Приміром, учитель каже: «До нас у кімнату залетіли комарик [z z z z z] і бджілки [ð ð ð]. Хто хоче бути комариком, вимовляйте [z z z z z]. А ви будете бджілками, повторюйте [ð ð ð]. А тепер скажіть, які звуки вимовляють комарик, а які бджілки у цих словах: «mother, father, is, plays»? Повторюйте їх за мною».

Т. Полонська пропонує на цьому етапі роботи над вимовою використовувати спеціальні музичні вправи, що ознайомлюють дітей з особливостями звуків у їх музичному вираженні (висота, тривалість, тембр, сила).

Добре готують дітей до фонетичного аналізу слова виконання вправ типу:

1. Послухати низку звуків і підняти руку (чи плеснути у долоні), коли почується потрібний звук.

2. Послухати слова і сказати, у яких із них чути звук, що вивчається (гра «Де сховався звук?»).

3. Вимовити звук, а потім слово з цим звуком.

4. Послухати вимову двох звуків і сказати, який із них англійський, який — український.

5. Вимовити англійський звук і порівняти його з українським [г-р]. Навести приклади слова з тим чи іншим звуком.

Матеріали для роботи над фонетичними засобами спілкування містяться в римівках, пісеньках, лічилках. Хорошим дидактичним матеріалом є різні дидактичні ігри, грамплатівки та магнітофонні касети із записами казок, які містять слова, цікаві за фонетичними правилами.

Під час навчання діти ознайомлюються з основними компонентами інтонації англійської мови, а саме: мелодією, фразовим та логічним наголосом, паузацією при нормальному темпі мовлення.

Метою навчання інтонації є формування основ рецептивних ритмічно-інтонаційних навичок в аудіюванні та продуктивних ритмічно-інтонаційних навичок у говорінні. На відміну від слуховимовних (артикуляційних) навичок, які є мовленнєвомоторними, інтонаційні навички є мовленнєвими. Вони визначаються тим, із ким ми розмовляємо, де перебуваємо, який комунікативний намір здійснюємо за допомогою інтонації.

Для навчання інтонаційних моделей (спадного, висхідного тону), як і під час навчання звуків, використовуються вправи на рецепцію та репродукцію. Але це у дошкільному навчанні дітей є не самоціллю, а виступає компонентом навчання мовного матеріалу кожного заняття. Наприклад, директор цирку запитусе дресировану мавпочку: «Can you dance?». Мавпочка відповідає: «Yes, I can. I can dance».

Робота над інтонацією має тривати при виконанні комунікативних ігрових вправ у говорінні й аудіюванні, бо інтонаційну модель можна вживати (розуміти) лише під час спілкування.

Оцінюючи мовлення дітей, педагог має враховувати і корегувати лише суттєві фонологічні помилки (тобто ті, що впливають на зміст). Фонетичні помилки (тобто ті, що впливають на якість звучання) відповідно до принципу апроксимації не мають братися до уваги.

Педагог має обов'язково похвалити тих дітей, які намагаються правильно імітувати звуки та інтонацію англійської мови, однак не протиставляти їх тим дітям, які з певних причин ще погано володіють вимовою.

2.11. Навчання лексики

Під час дошкільного навчання англійської мови лексика виступає будівельним матеріалом мовленнєвої діяльності.

Метою навчання лексичного матеріалу є формування у дітей лексичних навичок для спілкування англійською мовою. Підготовчий характер дошкільного етапу навчання лексичного мінімуму обмежується невеликою кількістю одиниць зі сфер дитячого спілкування. *Активний лексичний мінімум* — це той лексичний матеріал, яким діти користуються під час спілкування. *Пасивний лексичний мінімум* вимагає засвоєння лексики, яку діти лише розуміють в усній формі під час аудіювання.

В основу навчання лексики покладені принципи: тематичного введення лексики; добору лексичних одиниць з урахуванням їх сполучуваності, тобто здатності поєднуватися з іншими одиницями у мовленні, та семантичної цінності; словникового мінімуму (на одному занятті вводиться обмежена кількість лексичних одиниць); уведення лексичних одиниць на основі чуттєвого досвіду; навчання за зразками педагога; засвоєння лексичних одиниць в ігровій діяльності.

Відповідно до даних психолінгвістичних експериментів (О. Негневицька, А. Шахнарович) слова узагальнюються і зберігаються в пам'яті у вигляді груп, пов'язаних семантичною ознакою. Тому не можна пропонувати дітям завчати ізольовані за значенням слова, які можна зустріти у тексті, віршику, пісеньці. Весь лексичний матеріал потрібно об'єднувати за темою (назва ігор, дій, кольорів; продукти; іграшки тощо). Тематика занять з іноземної мови має бути узгоджена з тематикою рідного мовлення і в жодному разі її не випереджати (Т. Полонська).

У реальному житті ми ніколи не вимовляємо слова просто так. Уживання слова завжди обумовлено мотивами і метою. **На заняттях діти мають чітко уявляти мету мовленнєвої дії і те, заради чого вона відбувається (мотив).** Приміром, дітям пропонується гра: «У лісі стоїть хатинка. Іде дощ, віє холодний вітер. Хтось стукає у двері. Звірята, які там живуть, запитують: «Хто ти? Як тебе звати?». Потрібно дати відповідь. Якщо відповідь правильна, відвідувача пускають погрітися». У цій грі є і мотив (для чого потрібно говорити?), і мета (що потрібно говорити?).

Навчаючи лексики англійської мови, педагог використовує традиційні методи роботи: ознайомлення, тренування, застосування (практика).

Кількість лексичних одиниць, до яких належать окремі слова, словосполучення, речення, що вводяться протягом одного підциклу занять, залежить від багатьох чинників лінгвістичного, психологічного і методичного характеру. А. Богуш пропонує вводити **2—8 слів**. Т. Полонська зазначає, що не варто боятися введення **15 і більше нових слів**, адже у дітей переважає мимовільне запам'ятовування над довільним, тому пам'ять не буде перевантажуватися. Введення відносно великої кількості лексичних одиниць не означає їхнього негайного запам'ятовування і відтворення, а передбачає **поетапне відпрацювання матеріалу дозами під час багаторазового повторення протягом кількох занять (мікроциклу)**. Систематичне повторення — основа формування лексичних навичок.

Щоб надати процесу повторювання комунікативного спрямування, пропонується застосовувати екстра- та паралінгвістичні засоби (повторення з використанням жестів, міміки, пантоміми, різного тембру голосу і темпу, гучності, емоційного забарвлення).

Перед уведенням лексичного матеріалу педагог визначає слова для активного і пасивного лексичного мінімуму.

В основі роботи над лексичним матеріалом лежить чуттєвий досвід дитини, відчуття і сприймання. Відчуття — первинна форма відображення об'єктивної дійсності у мозку людини. Відчуття та сприймання — джерело знань про навколишній світ. *Суть принципу введення нової лексики на основі чуттєвого досвіду* — встановлення у свідомості дитини зв'язку між фактом дійсності і словом, що означає цей факт. У навчанні дітей англійської мови **принцип введення лексичних одиниць на основі чуттєвого досвіду виступає на перший план.** Цей принцип нерозривно пов'язаний із принципом наочності, максимальне використання якої зменшує питому вагу рідної мови на занятті, що допомагає удосконалити умови штучного білінгвізму.

Засвоєння нового лексичного матеріалу забезпечується **комплексом ігрових методів і прийомів**, серед яких провідне місце посідають спеціальні лексичні ігри та вправи. Відповідно до принципу засвоєння лексики в активній ігровій діяльності О. Негневицька, З. Нікітенко, Е. Ленська та ін. пропонують використовувати казкові (проблемні) історії для пробудження мотиву ознайомлення дітей із тією чи іншою групою слів. *Не бажано вводити нові слова ізольовано, весь лексичний матеріал має бути вплетений у цікаву історію, яка розігрується перед дітьми на занятті введення нового матеріалу.*

Наприклад, тема «Одяг». Вихователь каже: «Діти, сьогодні ми вирушимо до Індії. Люди в цій країні розмовляють англійською мовою. Там дуже тепло. Ми будемо засмагати і купатися в Індійському океані. Нам слід узяти із собою різний одяг. «Girls, put on a blouse, a skirt or a dress and shoes. Boys, put on a shirt, a jacket, trousers and shoes».

До різноманітних способів семантизації (розкриття значення) слів належать перекладні та безперекладні способи. Прийомами їх реалізації є: показ предмета (його зображення), демонстрація дії і промовляння англійською мовою слова, що означає цей предмет чи дію; переклад слова рідною мовою із застосуванням наочності; введення слів за допомогою жестів та інтонації.

Після введення слів здійснюється **перехід до дій із цими словами.** *На етапі введення матеріалу* (1-ше заняття підциклу) діти спостерігають і уважно слухають те, що показує і розповідає педагог. *На етапі тренування* (2-ге і 3-тє заняття підциклу) діти стають співучасниками гри, запропонованої на етапі введення. Перед тим як діти почнуть будувати фрази з новим словом, потрібно, щоб це слово пройшло процес *інтеріоризації*. Між запам'ятовуванням слова і застосуванням (інтеріоризацією) слова велика різниця. О. Негневицька наголошує: «Можна вивчити тисячі слів і безпомилково називати їх, проте не вміти вживати слово у складі найпростішого висловлювання у реальній ситуації спілкування».

Для інтеріоризації необхідно використовувати систему ігор та ігрових вправ, виконання яких допоможе дітям навчитися користуватися словом як засобом мовленнєвого спілкування, а не просто вставляти слово у готове висловлювання.

Велика заслуга у розробці таких ігор і вправ належить О. Негневицькій. Серед них розрізняють:

1. Аудіювання слів і їхнє пасивне впізнавання. На занятті введення нового матеріалу діти ознайомилися з певною лексикою. Наступного заняття педагог пропонує їм погратися у гру «Відгадай». Якщо у грі педагог називає предмет (ознаку, дію) англійською мовою правильно, тоді діти відповідають: «Yes». Якщо — ні, тоді — «No». Наприклад, Вінні-Пух у себе в будиночку їсть, а П'ятачок заглядає у вікно, але погано бачить.

П'ятачок (говорить педагог). You eat bread.

Діти (відповідають за Вінні-Пуха). No.

П'ятачок. Butter.

Діти. No.

П'ятачок. Sausage.

Діти. No.

П'ятачок. Jam.

Діти. Yes.

2. Аудіювання слів та їхнє активне впізнавання. Із певної кількості запропонованих слів діти вибирають одне. Наприклад: «Ми накриваємо на стіл. Нам потрібні: a fork, a knife, a spoon, a plate, a cup». Педагог звертається до дітей: «Natasha, take a cup!», «Nick, take a plate!».

3. Вживання слова з підказуванням. Педагог пропонує кілька слів, з яких дитина вибирає одне. Наприклад, у кафе офіціант пропонує напої, дитина має вибрати один. Офіціант каже: «Water, juice, coffee». (Демонструються відповідні картинки.) Дитина вибирає: «Juice».

4. Вживання слова без підказування. У цьому разі попереднє завдання виконується без наочності.

5. Самостійне вживання слова за вибором. Діти облаштовують кімнату й у магазині «Меблі» вибирають ті предмети, які для цього потрібні. Дитина, вибравши необхідні, називає: a table, a chair, a sofa.

6. Самостійне вживання слова без вибору. Педагог пропонує погратися у гру, де потрібно називати всі предмети (кольори, тощо):

а) щоб купити набір фломастерів, необхідно назвати усі кольори (green, blue, black, red);

б) щоб вирушити у мандрівку, необхідно назвати види транспорту, зображеного на квитках (a ship, a car, a plane).

На етапі тренування необхідно уникати механічного монотонного повторення, а створювати умови, за яких будь-які мовленнєві дії матимуть комунікативний характер.

На занятті практики у спілкуванні (4-те заняття циклу) нова лексика застосовується у різних ситуаціях спілкування. Педагог добирає ситуації так,

щоб навчання формувало у дітей позитивне ставлення до опанування новою мовою, до людей, які розмовляють цією мовою, а в широкому сенсі спонукало б ставати добрішими, розумнішими. Під час цих занять діти разом із педагогом беруть участь у сюжетно-рольових іграх, театралізованих виставах, де використовують вивчений матеріал.

Процес навчання лексики спрямовується на формування рецептивних лексичних навичок (розпізнавання і розуміння лексичних одиниць активного і пасивного мінімумів під час аудіювання) та продуктивних лексичних навичок (правильне вживання лексичних одиниць активного мінімуму в говорінні згідно із ситуацією спілкування та метою комунікації).

2.12. Навчання граматичного матеріалу

При ознайомленні дітей із граматичним матеріалом слід брати за основу пізнавальну діяльність, а під час тренування та застосування — комунікативну взаємодію. Навчаючи дошкільників граматики, педагог не повинен застосовувати правила-інструкції, спеціальні граматичні терміни. Проблематичним є також доцільність використання моделей-схем граматичних структур, які вчителі іноземної мови застосовують на уроках у школі, використовуючи різноманітні геометричні фігури, схеми, опорні сигнали. Застосування таких прийомів передбачає сформованість у дітей певного рівня логічного мислення, зорової пам'яті, концентрації уваги, навичок письма. Але сказане не виключає використання у дошкільному навчанні основ граматики деяких асоціативних опор (різнокольорових кружечків, трикутників тощо). Важливо, щоб педагог діяв виважено, слідкував, щоб певний засіб завжди збігався з одним і тим самим граматичним явищем, а не з будь-яким.

Оптимальним способом дошкільного навчання граматичного матеріалу дітей є навчання граматичних структур і конструкцій у зразках мовлення.

Зразок мовлення — це типова одиниця мовлення, що служить опорою для утворення за аналогією інших одиниць мовлення, які мають таку саму структуру. Особлива методична цінність зразка мовлення полягає у тому, що він органічно поєднує різні аспекти мови (граматичний, лексичний, фонетичний) у готове до застосування (чи сприймання) мовленнєве ціле. Робота зі зразком мовлення передбачає одночасну роботу з граматичною структурою та лексичними одиницями, що наповнюють цю структуру.

Дошкільне навчання граматики англійської мови передбачає *навчання лише спеціально дібраного граматичного мінімуму*. Граматичний мінімум складатиметься з активного та пасивного.

Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру. Розрізняють **п'ять рівнів мовленнєвих одиниць**: 1) рівень словоформи (слова); 2) рівень словосполучення; 3) рівень фрази-речення; 4) рівень понадфразової єдності (два та більше взаємопов'язані речення); 5) рівень тексту. Звісно, у випадку дошкільного навчання можна вести мову про перші три рівні мовленнєвих одиниць, які охоплюють активний граматичний мінімум.

Рівні понадфразової єдності й текст належать до пасивного граматичного мінімуму, вони допомагають створити мовне середовище. *Розповідь англійською мовою має супроводжуватись перекладом.*

Л. Виготський зазначав, що, оволодіваючи рідною мовою, дитина проходить шлях від інтуїції до знання, а оволодіваючи іноземною мовою, навпаки — від знання до інтуїції. Психолінгвістичний експеримент, проведений О. Негневицькою, А. Шахнарович показав, що діти, не знаючи граматичних правил рідної мови, прагнуть дотримуватись цих правил послідовніше, ніж дорослі. Особливо це характерно для дітей від 2-х до 5-ти років. Утворення типу: «дитинки», «у риб немає зубів» у мові наших дітей, «comed», «footies» — у англійських свідчать про те, що дитина інтуїтивно відкриває правила. Аналізуючи це явище, часто говорять, що дитина діє аналогічно. Проте видатний психолог А. Лурія стверджує, що будь-яка аналогія передбачає узагальнення.

Результатів досліджень навчання граматики англійської мови дітей віком до 6-ти років опубліковано мало. Більшість із публікацій висвітлює проблеми навчання шестирічних дітей. Педагог, який працює з дітьми п'яти-шести років життя, має враховувати результати цих досліджень, наведені далі.

Досліджуючи мовлення дітей 6-ти років, А. Гвоздьов, Н. Гаврилова, А. Павлова зробили висновок, що **засвоєння граматичного матеріалу в дитини починається з речення**, тобто із суб'єктно-предикатних відносин, які, за словами В. Адмоні, є структурним каркасом висловлювання.

Цей висновок є теоретичною основою системи навчання граматики іноземної мови з використанням зразків мовлення.

Процес засвоєння дитини речень — складний і багатоступінчастий. На початковому етапі засвоєння мови спостерігаються чітко окреслені обмеження в обсязі речення, превалювання простого синтаксичного цілого, яке складається з одного ізольованого слова.

Прикладами таких слів-речень у англійській мові є **наказові речення**. Засвоєння дитини наказового способу дієслова пояснюється тим, що цей спосіб виражає бажання дитини і є важливою умовою для ігор. Розширення речення з одного слова до трьох становить значні труднощі для дитини, після подолання яких наступне розширення обсягу речення не викликає проблем.

На початковому етапі діти успішно засвоюють зразки мовлення у такій послідовності:

1. Звергання + дієслово у наказовій формі. (*Nina, jump!*)
2. Наказова форма дієслова + іменник. (*Bring a ball!*)
3. Наказова форма дієслова + іменник із прийменником. (*Put on the table!*)
4. Наказова форма дієслова + іменник + іменник із прийменником. (*Bring the doll from the box!*)
5. Іменник + дієслово у дійсному способі. (*Nina is jumping! Sasha is eating!*)

Аналіз іншомовного мовлення дітей показує, що спочатку вони на місці підмета у простому двоскладному реченні вживають іменник у називному

відмінку (*Ann is running.*); пізніше підмет уже може виражатися займенником (*She is running.*), причому найчастіше це займенник 3-ї особи однини (he; she; it).

Діти швидко схоплюють закономірність утворення однини і множини, що є важливим чинником в іграх дітей.

Засвоєння дітьми часів англійської мови має здійснюватися у такій послідовності:

1. Present Continuous — теперішній тривалий.
2. Present Indefinite — теперішній неозначений.
3. Present Perfect — теперішній доконаний.
4. Past Indefinite — минулий неозначений.
5. Future Indefinite — майбутній неозначений.

Пріоритетність вживання *теперішнього тривалого часу* обумовлена характерною властивістю дітей супроводжувати дії коментарем (я стрибаю — «I am jumping»; Коля грається — «Kolya is playing»; котик вмивається — «A kitten is washing»).

Одночасно з теперішнім неозначеним часом із переважанням речень на вживання *3-ї особи однини* (*Valya likes apples.*) діти починають вживати теперішній доконаний час, що пояснюється їхньою зацікавленістю у результаті. Форми минулого і майбутнього часу вживаються ще пізніше. Діти, як у рідній, так і в англійській мові, пізно починають уживати умовний стан дієслова.

Використання заперечних речень викликає значні труднощі у дітей, крім того заперечні речення зустрічаються в дитячому мовленні доволі рідко. Серед *запитальних речень* першими з'являються загальні запитання та спеціальні запитання зі словом «Where», пізніше — зі словом «What», потім — «Who». Інші запитальні слова з'являються ще пізніше.

Педагоги-дослідники дитячого мовлення звертають увагу на те, що малюки часто пропускають допоміжні дієслова, за допомогою яких утворюються запитання, та дієслова-зв'язки у складених присудках. Це саме стосується і вживання прийменників, хоча конструкції з прийменниками у мовленні дітей зустрічаються досить рано.

Наприклад, конструкція *to go to the bed — room*, у дитячому мовленні набуває вигляду: *I go bed-room*.

У дослідженнях А. Гвоздєва, Т. Мусєйова наведено послідовність у засвоєнні дітьми «просторової технології» вживання прийменників. Спочатку діти починають використовувати прийменник *to*, пізніше — *for*, останніми — *on*, *under*.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
to	for	with	from /out	of	at	in	on	under

Мовлення дошкільнят характеризується невеликою кількістю прислівників і прикметників. Ці частини мови з'являються у мовленні пізніше від дієслів та іменників. Діти легко сприймають присвійний відмінок іменників, який ме-

тодисти радять включати після введення дієслова «to have». (*Ann has a ball. Ann's ball.*)

У навчанні дошкільників англійської мови слід керуватися принципами свідомості; зіставлення та порівняння граматичних явищ; труднощів (на занятті вводиться лише один чи кілька взаємозв'язаних зразків мовлення); автоматизації граматичних навичок; презентації граматичних явищ з урахуванням віку та етапу навчання. При формуванні автоматизації граматичних навичок необхідно керуватися принципом систематичної повторюваності одних і тих самих граматичних форм у зразках мовлення та принципу активної мовленнєвої практики.

З перших занять педагог має використовувати наказові форми дієслова (*Stop talking! Listen to me! Repeat after me! Sit down! Hands up!*). Після введення імперативних речень, обмежених лише дієсловом, використовуються речення з іменником: *Take a ball! Give me a toy! Bring me a brick!* Слідом ідуть речення з теперішнім тривалим часом (*What are you doing? I am jumping. Alla is running.*). Пізніше подаються речення із займенниками (*She is running.*).

Етапу практики передують етапи введення матеріалу і тренування.

Введення того чи іншого зразка мовлення, що містить граматичну структуру, не вимагає пояснення. Необхідно лише подбати про створення відповідної атмосфери гри, яку супроводжує цікава наочність (картинки, іграшки, діафільми та ін.).

Тренування передбачає виконання цілої системи вправ, що ґрунтується на принципові від простого до складного. Це можуть бути вправи типу:

1. Аудіювання граматичної конструкції.

Діти, ми прийшли на день народження до Карлсона. Карлсон запитує: «What do you like?» Вінні-Пух відповідає: «I like honey, ice-cream».

2. Вживання структури з опорою на наочність.

У кафе офіціант запитує: «What do you like?» Дитина відповідає: «I like milk, chocolate». (*Дитині пропонують набір картинок.*)

3. Вживання структури без опори на наочність.

Учитель говорить: «Діти, завтра ми запросимо в гості Снігуроньку і Діда Мороза. Чим ми будемо їх пригощати? Подумайте, що ви самі захочете з'їсти разом із ними. Що ви любите? What do you like?» Дитина відповідає: «I like candies».

4. Самостійне вживання структур.

Педагог каже: «Зараз ми робитимемо зарядку. Скажіть, які вправи любите робити». Дитина відповідає: «(I like) to play, to jump, to run».

Деякі методисти пропонують використовувати переклад однотипних речень із рідної мови на англійську і навпаки. Однак для п'ятирічних дітей ця справа складна, слід виконувати її уважно, щоб діти не перевтомлювались.

Після тренування граматичних структур можна переходити до **застосування їх у мовленні**. Для цього педагог пропонує дітям різні ситуації спілкування у формі гри.

Наведений у прикладах граматичний матеріал належить до активного мінімуму. Однак не варто забувати, що не всім дітям під силу відтворювати цей матеріал у власному мовленні. Значна кількість дітей може обмежуватись словами-наказами: *Sit down! Stand up!*, цитуванням лічилок і віршів. Особливо сором'язливі діти можуть взагалі не розкритись упродовж багатьох занять. Проте під час режимних моментів вихователь може почути, як дитина сміливо віддає накази іншим дітям, особливо якщо вона не бачить дорослих.

2.13. Навчання спілкування

Навчання аудіювання

До оволодіння усним мовленням належить вміння розуміти мовлення інших людей та вміння висловлювати свої думки іноземною мовою. Говоріння та аудіювання — дві взаємопов'язані сторони усного мовлення.

Фазислуханнятаговорінняуспілкуваннізмінюютььоднаодну.Аудіювання— це не лише сприймання повідомлення, а й підготовка у внутрішньому мовленні зворотної реакції на почуте. Отож аудіювання готує говоріння, а говоріння допомагає формувати сприйняття мовлення на слух.

Аудіювання на початковому етапі навчання англійської мови є і метою, і засобом навчання. Оволодіння аудіюванням дає не лише можливість реалізувати цілі навчання, допомагає дітям порозумітися засобами англійської мови, а й формує у них уміння уважно слухати, розуміти висловлювання рідною мовою, у широкому сенсі виховує культуру слухання, розвиває пам'ять, зокрема слухову. Аудіювання є надійним засобом навчання мови, сприяє оволодінню її звуковою стороною, фонемним складом, інтонацією. У свою чергу, через засоби аудіювання засвоюються лексика та граматичні структури.

Деякі методисти вважають за необхідне створювати на заняттях з іноземної мови у дошкільному закладі умови, щоб діти «купалися» в потоці іншомовного мовлення.

Розрізняють два види аудіювання: з повним розумінням та з розумінням основного змісту почутого. Г. Рогова наголошує, що *для раннього етапу навчання можна застосовувати лише аудіювання з повним розумінням*. Автор посібника поділяє цей погляд.

Навчаючи дітей аудіювання, педагог має розв'язувати такі завдання:

1) вчити сприймати і розуміти на слух одиниці мовлення (фонемні, словосполучення, мікротексти);

2) формувати аудитивні навички та уміння.

Під час оволодіння аудіюванням діти часто стикаються зі значними труднощами. Оскільки аудіювання — це внутрішня діяльність, яка не піддається спостереженням, то слід поступово формувати механізм аудіювання мовленнєвих одиниць різних рівнів — від фонемі до слова, від слова до словосполучення, від словосполучення до фрази чи речення.

Аудіювання на рівні мікротексту належить до віддаленіших етапів навчання. Речення у такому тексті мають об'єднуватись семантично-комунікативною ознакою.

Перед початком навчання аудіювання слід продумати послідовність його реалізації. Педагог повинен:

1. Дібрати матеріал для аудіювання.
2. Вибрати форму подачі дібраного матеріалу.
3. Дібрати опори, що полегшать процес сприймання (наочність, міміка, жести, інтонація тощо).
4. Визначити кількість подачі матеріалу.
5. Обрати форму контролю.

Новий навчальний матеріал презентується на **занятті введення нового матеріалу**. *Перший етап заняття* відводиться аудіюванню. Протягом 2—5 хв діти зосереджено слухають казкову (проблемну) історію, яку розігрує перед ними учитель. Як правило, ця історія охоплює від 4-х до 10-ти речень (залежно від порядку циклу). Її змістом є сюжет, пов'язаний із пригодами казкових персонажів, ролі яких виконують самі діти під керівництвом Королеви казки, а роль Королеви виконує педагог. Перед початком подачі нового матеріалу (особливо на перших заняттях) діти слухають виступ пані Вимови з її дреси-рованими звірятами. Слухання ізольованих звуків та слів у виконанні звірят допомагає налаштувати механізм сприймання дітей на складніший матеріал. Далі розгортається подача нового матеріалу.

Наприклад, заняття з теми «Будинок. Меблі». Учитель говорить: «До нас з Африки прилетів папуга. Він розмовляє англійською мовою. Послухаймо, що він каже: «My name is Parrot. I live in Africa. I am five.»». Учитель продовжує: «Діти, папузі дуже сподобався наш будиночок. От що він каже: «I see window». (Учитель жестами показує: «I» — я, «see» — бачу, «window» — вікно.) «I see door (двері)». «I see ceiling (стелю)». «I see floor (підлогу)».

Перший вислів не перекладається. Темп мовлення педагога природний (100—120 слів на хвилину). За другим висловом педагог тричі повторює кожну фразу і перекладає її, темп можна уповільнити, але слова не розтягувати, а подовжити тривалість пауз. Як і під час першого вислову, педагог користується опорами для семантизації нового тексту. Наприкінці етапу введення педагог запитує дітей, що вони зрозуміли.

Наступний етап — *розучування*, під час якого діти мають можливість прослухати матеріал втретє і знову повторити почуте. Четвертий вислів буде проговорюватися під час «Музичного сеансу», коли діти знову почують матеріал, але без перекладу при звучанні легкої інструментальної музики.

Т. Полонська пропонує використовувати для аудіювання фабульні тексти (казки), які завжди привертають увагу дітей. Ці тексти характеризуються невеликими обсягами, стійкістю сюжету, простотою, елементарністю. Їх слід супроводжувати яскравими ілюстраціями. В ілюстраціях до фабульних текстів співвідношення зорового і звукового рядів на початку має бути приблизно однаковим (один до одного). *Ілюстрації є важливим засобом семантизації поряд із перекладом.*

Для аудіювання важливо добирати матеріал, записаний носіями мови. Це можуть бути вірші, лічилки, пісні, короткі історії. Необхідно забезпечити слухання такого матеріалу з перших занять.

Зазвичай мовлення у звукозапису сприймати важче, тому форма подачі має викликати у дітей позитивні емоції: запис приємної музики, голосів тварин і птахів. З метою наближення умов формування аудитивних навичок до природних можна використовувати відеозапис мультфільмів і дитячих фільмів-казок.

Контроль розуміння почутого може проводитися за допомогою таких засобів:

1. Малюнки, іграшки.

Педагог називає дітям пари слів, а діти показують малюнок (іграшку) із зображенням почутого:

Наприклад:

a mouse	a house	a car	a star
миша	будинок	машина	зірка

2. Слова «yes», «no».

Педагог демонструє ляльку, яка гуляє, і говорить: «Alice is going». Діти відповідають: «Yes». Потім педагог садить ляльку і говорить: «Alice is running». Діти відповідають: «No».

3. Виконання наказів педагога.

Педагог каже: «Jump (run, walk)». Діти виконують.

Навчання говоріння

На відміну від аудіювання, говоріння є продуктивним видом мовленнєвої діяльності, коли людина висловлює свої думки або передає думки інших людей в усній (письмовій) формі. Говоріння — складний процес, який разом з аудіюванням дозволяє здійснити усне вербальне спілкування. Усне мовлення містить такі компоненти, як мотив, мета, засіб, умови.

Під час дошкільного навчання англійської мови насамперед слід подбати про те, щоб у дитини з'явилося бажання спілкуватися іноземною мовою (мотив). Це стане можливим за умови організації на заняттях нових для дітей ігор, у які можна гратися лише засобами іноземної мови. Після того як у дитини виникне бажання гратися, а звідси — щось повідомити, відповісти на запитання (мовленнєва дія), чи бажання виконати чиесь прохання, сформульоване іноземною мовою (немовленнєва дія), у дитини виникає мотив як потреба реалізації цього бажання. Метою говоріння у кожному випадку є очікуваний результат: слово, речення (стверджувальне, запитальне), кілька пов'язаних між собою речень (опис, повідомлення тощо), тобто мовленнєва дія. Щоб висловити думку мовою, необхідно вибрати слова, які зберігаються у пам'яті (процес аналізу) і об'єднати їх у висловлювання (процес синтезу). Отже, дитині необхідно знайти мовні засоби, щоб включитися у процес спілкування.

У процесі вибору засобів спілкування можна:

1) вибрати із пам'яті готові до вживання одиниці мовлення. Наприклад: «Where do you live? Come in. Yes, he has»;

2) «дбодувати», конструювати, трансформувати, комбінувати з того, що зберігається у пам'яті. Наприклад, до готової фрази «I see» можна додати «a teddy — bear».

На вибір слів впливають суть завдання, стосунки між співрозмовниками, риси характеру співрозмовника, життєвий досвід тощо.

Після того як мовні засоби знайдено, відбувається зовнішнє оформлення висловлювання, його проголошення.

Навчання говоріння — тривалий складний процес, вимагає багато зусиль як від педагога, так і від дитини. Таке навчання значною мірою ускладнюється тим, що хоча дітям притаманна природна мотивація говоріння, на жаль, у них немає необхідних засобів говоріння іноземною мовою (малий запас слів, погане знання граматики), що призводить до деякого розчарування. Але завдання педагога — підтримати інтерес дітей до вивчення англійської мови шляхом організації цікавих для дітей ігор.

Зв'язне мовлення виступає у двох формах: діалогічній та монологічній.

Діалог — це процес мовленнєвої взаємодії двох учасників спілкування. Якщо у процесі комунікації бере участь більше ніж дві особи, то це називають полілогом. У межах комунікативного акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і мовець.

Діалогічному мовленню притаманні такі функції:

- 1) запит інформації — повідомлення інформації;
- 2) пропозиція (прохання, наказ, порада) — прийняття (неприйняття) пропозиції;
- 3) обмін думками, враженнями;
- 4) взаємопереконання (обґрунтування думки).

У процесі навчання дітей діалогічне мовлення частіше обмежується першими двома функціями. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань (реплік). Сукупність взаємопов'язаних реплік є діалогічною єдністю.

Звісно, спілкування дітей на заняттях з англійської мови може здійснюватись на вдумливо дібраному мінімізованому матеріалі обсягом у кілька речень. Діалогічне мовлення може складатися з окремих неповних речень, супроводжуватись мімікою, жестами.

Методисти розрізняють два основні підходи до навчання діалогічного мовлення. *Перший*, коли навчання починається зі слухання діалогу-зразка з його подальшим варіюванням, створенням власних діалогів у аналогічних ситуаціях спілкування. *Другий* — передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік) до самостійної побудови діалогу на основі комунікативної ситуації, хоча такий підхід не виключає прослуховування діалогу — зразка загалом. Ми вважаємо доцільнішим використовувати перший підхід.

Процес навчання діалогічного мовлення складається з кількох етапів.

Перший етап — ознайомлення з реплікою і реакцією на неї у складі діалогу-зразка (формування рецептивних навичок діалогічного мовлення).

Другий етап — засвоєння репліки і реакції на неї та оволодіння ними (формування рецептивно-репродуктивних навичок діалогічного мовлення).

Третій етап — оволодіння діалогом-зразком (формування рецептивно-репродуктивних навичок і вмінь діалогового мовлення).

Четвертий етап — складання і продукування власних мікродіалогів у типових ситуаціях спілкування (формування продуктивних навичок і вмінь діалогічного мовлення).

Кожному етапові відповідає своя **система вправ**:

I група вправ — рецептивні ігри.

Цей тип вправ має місце під час етапу *введення діалогу-зразка на першому занятті підциклу*. Учитель ознайомлює дітей із діалогом, діти уважно слухають. На наступному етапі заняття діти разом з учителем розучують репліки діалогу.

II група вправ — репродуктивні ігри.

Цей тип вправ використовується під час *другого заняття підциклу*. Діти слідом за педагогом вчаться відтворювати репліки діалогу. Використовуються різні наочність, екстра- та паралінгвістичні засоби, рухи, ігри «Коти м'яч», «Снігова куля», «Хоровод», «Луна», «Потяг», «Рухомі шеренги» та ін. Перед початком проведення ігор педагог інструктує дітей: «Повторюйте все, що я кажу», сам проговорює репліку, а діти повторюють за ним.

Наприклад, педагог говорить: «Where do you live?» — і котить м'яч дитині та повторює: «Where do you live?». Вправи виконуються у режимах «учитель — діти», «учитель — одна дитина».

III група вправ — ігрові вправи рецептивно-репродуктивного характеру.

Цей тип вправ виконується, як правило, на *третьому занятті підциклу*. Педагог вимовляє репліку, а діти — реакцію на неї. Можна використовувати ігри «Коти м'яч», «Живі шеренги», «Снігова куля», які, на відміну від попередніх із тією самою назвою, ускладнюються тим, що діти не повторюють за вчителем репліку, а відповідають на неї. Перед початком проведення ігор педагог інструктує: «Я запитую: «Де ти живеш?», а ти відповідай: «Я живу в ...». Після виконання таких вправ можна перейти до сюжетно-рольових ігор. Педагог каже: «Я — поліцейський, ви — власники автомобілів». Я запитую: «Де ви живете? Where do you live?, ви відповідаєте: «I live in ...». Діти їздять по кімнатах на уявних машинах. Policeman: «Where do you live?». A driver: «I live in...».

IV група вправ — продуктивні (творчі) ігрові вправи.

Це найскладніший тип вправ. У запропонованих ситуаціях спілкування діти мають самі створити діалоги за аналогією до діалога-зразка, уведеного на першому занятті підциклу і репліки якого розучувались на другому і третьому заняттях. Ігрові вправи цього типу організуються *під час четвертого заняття підциклу і на заняттях четвертого підциклу*. Педагог пропонує ігрову комунікативну ситуацію, а діти самостійно реалізують спілкування, звісно, за допомогою вчителя.

Наприклад, педагог каже: «Діти, ви всі будете автомобілістами, а Саша — поліцейським. Ми одягнемо Саші шапку з надписом «Police», а ви візьміть у руки ось ці рулі і будете їздити. Саша запитуватиме: «What is you name?», «Where do you live?», а ви відповідайте: «My name is...», «I live in...».

Педагог має володіти великим терпінням і оптимізмом, щоб добитися результату в навчанні говоріння, зокрема діалогічного мовлення. *Щоб реалізувати діяльність говоріння, у дітей мають бути мовленнєві навички (автоматизми) — вимовні (артикуляційні та інтонаційні), лексичні та граматичні.*

Ці навички у сукупності складають операційний рівень говоріння як уміння. Проте ця сукупність ще не є власне умінням тому, що уміння не можна звести до простої суми елементів, з яких воно складається. Уміння має свої власні якості: цілісність, продуктивність, самостійність, динамічність, інтегрованість.

Крім мовленнєвих умінь, **слід розвивати у дітей власне комунікативні уміння**, тобто уміння спілкуватись. Адже дитина може відчувати труднощі не лише в оволодінні іноземною мовою, а й у соціально-психологічних стосунках із вихователем, учителем, іншими дітьми. Дитина і рада б заговорити, та їй заважає психологічний бар'єр. Тут допомагає використання ролей-масок, які дають змогу корегувати сором'язливість, нерішучість та формувати впевненість, розкутість.

Одночасно з розвитком діалогічного мовлення дітей спонукають до складання невеликих розповідей, тобто розвивають монологічне мовлення.

Монологічне мовлення — смислове, розгорнуте висловлювання, яке забезпечує спілкування та взаєморозуміння людей. Монолог передбачає висловлювання однієї особи. Існують різні види монологу: опис, розповідь, міркування, переказ.

Навчання монологічного мовлення не менш складне, ніж навчання діалогічного, бо це пояснюється віковими та індивідуальними особливостями дітей. Потрібно уникати ситуацій, коли дитину просять щось розповісти про себе, товариша тощо, описати картинку (ляльку) тощо англійською мовою поза ігровим (казковим) контекстом. Часто батьки скаржаться, що діти нічого не можуть розповісти англійською мовою на їхнє прохання. Педагог має пояснити батькам, що для дитини заняття з англійської мови — цікава гра, і, якби мама чи тато погралися з дитиною разом, тоді б і проявилися знання і вміння.

Звісно, монологічне мовлення дітей не має рис, притаманних мовленню дорослого: однонаправленості, зв'язності, тематичності, контекстуальності, безперервності, послідовності, логічності. Та й розміри висловлювання рідко перевершують три-чотири фрази.

Для розвитку умінь монологічного мовлення організовуються ігрові вправи, як правило, на четвертому занятті підциклу і під час занять при завершенні вивчення теми загалом. Відповідно до кожної теми педагог пропонує дітям ігри.

Тема 1 «Знайомство». Педагог каже: «Діти, до нас завітала Аліса з Країни Чудес. От що вона розповідає про себе: «My name is Alice. I live in England. I am Six». А що ви можете розповісти їй про себе? Аліса приготувала для вас подарунки та цікаві історії». Дитина розповідає про себе й отримує прапорець (лістівку тощо).

Тема 2 «Моя сім'я». Педагог каже: «Діти, сьогодні я отримала листа від критіки Ру з Австралії. Він розповідає про свою сім'ю. А ось і фото: «I have a mother, a father, a sister. My mother's name is Kenda, my father's name is Ken. My sister's name is Ki». Напишемо Ру звукового листа і надішлемо його до Австралії» (можна записати листа дітей на магнітофон).

Тема 3 «Тварини і птахи». Педагог каже: «Діти, влаштуємо великий зоопарк. Кожний із вас доглядатиме за твариною чи птахом. Розкажіть, про кого ви піклуєтесь. «I have a cock. It is big. It is good».

Тема 4 «Їжа». Педагог говорить: «Діти, кожен із вас — власник магазину чи продавець на ринку. Розкажіть, що ви маєте. «I have a shop. I have milk, bread, butter».

Тема 5 «Іграшки. День народження». Педагог запитує у дітей: «Що ви подаруєте на день народження віслючку Іа?» Діти висловлюють свої варіанти: «This is a balloon. It is big. It is red».

Тема 6 «Робочий день. Частина тіла». Педагог каже: «Діти, сьогодні ми летимо в Космос. Але візьмемо тих, хто гарно поводить себе протягом дня. Що ви робите вдень? «I wash a face, hands. I eat bread. I play».

Тема 7 «Будинок. Меблі». Педагог розповідає: «Діти, чарівник Смарагдового міста побудував для діток нашої групи великий палац. Ви зможете мешкати в одній із кімнат, якщо скажете, що ви бачите в ній». Діти описують кімнату. «I see a window. I see a door. This is a table. This is a chair».

Тема 8 «Пори року. Одяг». Педагог розповідає: «Лялька іде сьогодні на прогулянку. Але на вулиці дощ і холодно. Скажіть, що лялька має одягти для такої погоди? «I have a coat, a hat, boots. I put on trousers, socks».

На цьому ж занятті діти змагаються у конкурсах на краще виконання пісні, вірша, які вони вивчили раніше.

Крім мовної та мовленнєвої компетенції, важливою складовою у формуванні іншомовної комунікативної компетенції є **соціокультурна компетенція**, формування якої також обов'язково має відбуватися на заняттях з англійської мови. Викликаючи інтерес дітей до мови як засобу спілкування, *необхідно розвивати інтерес до мови як скарбниці культури*. Тому до змісту навчального матеріалу з англійської мови обов'язково слід використовувати матеріал країнознавчого, національно-культурного характеру, зокрема такий, що має виховне значення.

Елементами соціокультурного компонента змісту мають стати малі форми дитячого фольклору: віршики, пісеньки, лічилки, ігри, казочки тощо. Такий матеріал сприяє реалізації соціокультурного компонента навчання, допомагає формувати артикуляційні, інтонаційні, лексико-граматичні навички та вміння, передбачені програмою, позитивно впливає на мотиваційну та емоційну сферу особистості.

Залежно від методичного завдання окремого етапу навчання іноземної мови, **малі форми дитячого фольклору можна використовувати:**

- на етапах введення матеріалу;
- як фонетичну зарядку після засвоєння матеріалу дітьми;
- як засіб розрядки у середині та наприкінці заняття, коли дітям потрібен відпочинок.

Педагогу варто дотримуватись такої послідовності роботи з цим матеріалом:

- розповідь про основний зміст твору (вірша, пісні, фізкультурної паузи);
- прослуховування твору вперше, без перекладу;
- прослуховування твору вдруге з порядковим перекладом;
- розучування твору з використанням різних засобів (наочності, екстра- та паралінгвістичних засобів тощо).

На наступних заняттях розучується матеріал. Педагог на свій розсуд дозує введення цього матеріалу так, щоб діти не були перевантажені. Крім того, на першому занятті підциклу вводиться твір, а розучується він протягом наступних трьох занять із подальшим повторенням протягом четвертого циклу.

Як правило, в умовах штучного білінгвізму діти краще розвивають свої здібності до вивчення іноземної мови у складі групи однолітків. Ми підготували цей посібник саме як результат понад десятилітнього досвіду навчання дітей в умовах дошкільного закладу та лабораторії при вищому навчальному закладі.

Ми перевірили, що цей досвід можна використовувати при навчанні однієї або двох дітей у сім'ї. Специфіка полягає в тому, що в цьому випадку складніше застосовувати рухливі види роботи. Педагог повинен підготувати для навчання однієї дитини спеціальні настільні ігри. Для нього виготовляються малювані чи змайстровані ляльки — персонажі англійських та американських мультфільмів, казок народів світу, малюються декорації для кожної теми і підциклів її вивчення, добираються іграшки, малюнки, картки. І тоді пропонувані у розробках змісту занять для групи дітей ігри та вправи розігруються на столі чи килимку з однією дитиною.

2.14. Специфіка контролю

Для визначення та оцінювання рівня сформованості іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь дітей педагог має володіти різними видами і формами контролю та систематично їх застосовувати. Вікові особливості розвитку дітей та підготовчий характер навчання визначають специфіку поточного, тематичного, рубіжного та підсумкового контролю.

Поточний контроль на кожному занятті здійснюється з тим, щоб педагог отримав інформацію, як діти зрозуміли лексичний матеріал, граматичну структуру, оволоділи вимовою, вміннями використовувати матеріал у власному мовленні.

Через особливу емоційність, вразливість, сором'язливість, несміливість дітей виправлення мають робитися у коректній формі під час гри. Р. Буре наголошує, що доброзичливість вчителя не означає, що він ніколи не повинен засуджувати дитину за недоліки або погану поведінку. Розумна вимогливість необхідна, але не має бути проявів драгівливості, неактивності. О. Леонтьєв наголошує, що вчитель має тактовно ставитись до помилок дітей — «не потрібно їх обов'язково виправляти». Часто на початковому етапі навчання дитина неправильно вимовляє якесь слово чи структуру, але з часом вона виправиться сама.

Під час репродуктивних вправ педагог може просто ще раз повторити за малюком потрібне слово, але в жодному разі не привертати увагу самої дитини і тим паче усіх дітей до помилки. Треба не забувати похвалити дитину навіть за найменшу спробу виправитись, попестити її по голівці. Якщо ж помилку не вдається виправити протягом кількох занять, потрібно здійснити корекцію в індивідуальному режимі. Однак навіть при проведенні індивідуальної роботи педагог має подбати про використання ігрових прийомів, гумору, веселих порівнянь.

Під час поточного контролю переважає *функція зворотного зв'язку*, коли педагог, отримавши інформацію, має можливість зробити висновки щодо правильності обраних ним методів, прийомів, засобів, режимів, тривалості навчання і за потреби змінити чи оптимізувати їх.

Рубіжний контроль має відбуватися після закінчення вивчення матеріалу підциклу або теми. У процесі рубіжного контролю переважає оцінна функція. Але це не означає, що педагог має виставляти дітям шкільні бали. Він оцінює рівень знань і сформованість навичок та вмінь насамперед для себе.

Для облікування наслідків контролю педагог веде спеціальний журнал. Форма такого журналу може мати такий вигляд:

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Цикл (назва теми)															
		I підцикл				II підцикл				III підцикл						IV підцикл	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Петренко Іра	+	+	-	-												
2	Шевчук Петро	+	+	+	+												
3	Яценко Сашко	+	Хв	-	-												

На заняттях уведення матеріалу (1, 5, 9) педагог ставить дітям знак «плюс» (+), якщо дитина була на занятті і сприймала навчальний матеріал.

На заняттях із тренування (2, 3, 6, 7, 10, 11) за виконання рецептивних і репродуктивних ігрових вправ педагог ставить знак «плюс», якщо дитина справлялася із завданнями і «мінус», якщо — ні.

На заняттях із практики у спілкуванні (4, 8, 12, 13, 14) у відповідній графі знаками «плюс» чи «мінус» позначається сформованість навичок іншомовного спілкування.

На 15—16 заняттях залежно від системи, яка склалася у навчанні дітей англійської мови, оцінка може бути поставлена на основі загального оцінювання успішності дитини під час занять чи в індивідуальному режимі. В останньому випадку педагог пропонує дітям цікаві ігрові завдання. Їх успішне виконання свідчатиме про сформованість певних навичок або умінь.

Завданнями на індивідуальну перевірку сформованості лексичних і фонетичних продуктивних навичок можуть бути:

1. Діти, до вас телефонує Дід Мороз. Він хоче знати, хто, крім вас, живе у вашій квартирі, щоб приготувати подарунки. Розкажіть Діду Морозу. (Тема «Сім'я».)

2. Тато Карло майструє Буратіно. Які частини тіла він повинен вирізати з колоди? Назвіть їх. Дітям пропонують макет ляльки. (Тема «Частини тіла».)

3. На малюнку тварини і птахи. Вони захворіли. Треба назвати лікарю Ай-Болитю, хто захворів. (Тема «Тварини і птахи».)

4. На вулиці тепло, можна йти гуляти. Що ви порадите одягнути Міккі-Маусу? Дітям пропонують набір лялькового одягу. (Тема «Одяг».) та ін.

Завданнями на сформованість умінь говоріння можуть бути:

1. До нас завітав тренер (демонструється лялька). Він хоче знати, як вас звати, скільки вам років, де ви мешкаєте? Учитель виконує роль ляльки, дитина відповідає.

2. Ми завітали до кафе. Попросіть офіціанта подати вам улюблені страви та напої. Учитель — офіціант, дитина — відвідувач. (Тема «Їжа».)

3. «Чарівне дзеркало». Дзеркало (вчитель) виконує дії і коментує їх. Дитина повторює за вчителем. Наприклад,

Педагог. I am washing.

Дитина. I am washing.

Педагог. What are you doing?

Дитина. I am washing.

(Тема «Робочий день».)

Для заохочення можна за правильне виконання завдання нагороджувати дітей призами. Це можуть бути прапорці, зірочки, м'ячики.

Педагог має бути уважним до успіхів кожної дитини. Психологи доводять, що швидше дитина заговорила рідною мовою, то швидше здобуде успіх в іноземній. При формуванні групи для занять педагог про це може довідатися у батьків.

Але вкотре наголосимо: навіть дитина-мовчун має здібності до мови. Педагог повинен чекати і сприяти тому, щоб дитина швидше подолала психологічний бар'єр, заговорила англійською мовою.

2.15. Висока професійна та педагогічна майстерність педагога — запорука успіху навчання

Успіх дошкільного навчання англійської мови та формування у дітей готовності з цікавістю вивчати цей предмет у школі визначаються особистістю педагога. Особистість педагога у навчанні посідає провідне місце, ті чи інші його якості будуть підвищувати чи знижувати виховний вплив навчання (П. Коптеров). *Серед багатьох особистісних якостей педагога на перший план мають бути винесені: рівень його знань англійської мови і теорії дошкільної освіти, рівень педагогічної майстерності, педагогічний талант і творчість.* І. Зимня вважає, що педагог, який взявся за справу навчати іноземної мови дошкільників, своїми професійними, особистісними, комунікативними якостями має значною мірою відрізнитися від педагога будь-якого рівня і форми навчання, що дошкільників іноземної мови мають навчати добре підготовлені та досвідчені вчителі.

Ті, хто навчатиме дітей іноземної мови, мають достеменно володіти нею. Але *найперше такий педагог має любити дітей, приймати їх такими, якими вони є.* Любов до дітей є найважливішою особистісною і професійною рисою педагога. Лише любов до дітей робить працю педагога привабливою і легкою. В. Сухомлинський справедливо наголошував, що «лише той стає справжнім учителем, хто ніколи не забуває, що він сам був дитиною». «Найголовніше завжди буде залежати від особистості вихователя, який перебуває віч-на-віч із вихованцем: вплив особистості вихователя на молоду душу є тією виховною силою, яку не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою стягнень та заохочень», — писав великий педагог К. Ушинський.

Навчаючи дітей англійської мови, педагог готує їх до елементарного спілкування цією мовою, здійснює розвиток і виховання, готує до успішного навчання на наступному етапі загальної освіти. Цілі навчання визначають професійні функції вчителя англійської мови.

Під функціями педагога розуміють низку професійних обов'язків, виконання яких забезпечує успішне досягнення цілей і завдань навчання та виховання дітей. Коли йдеться про професійні функції педагога, який навчає дітей іноземної мови, слід зважати на те, що зміст цих функцій має містити як специфіку самого предмета «англійська мова», так і специфіку його викладання.

Специфіка діяльності вчителя іноземної мови полягає в тому, що він повинен під час навчальної діяльності керувати не лише процесом засвоєння дітьми мовного матеріалу, а й процесом спілкування іноземною мовою. Причому на заняттях з англійської мови саме спілкування виступає метою навчання. І це має здійснюватися тоді, коли діти поза заняттями не перебувають в іншомовному середовищі, коли вони не усвідомлюють потреби її вивчення і коли можливості дітей доволіно зосереджуватися на вивченні англійської мови — лише на стадії становлення.

У педагогічній літературі немає єдиного підходу до класифікації функцій учителя іноземної мови. На нашу думку, для визначення функцій вчителя ран-

нього навчання англійської мови доцільніше скористатись підходами, які пропонують І. Зимня, С. Шатілов, Е. Ільїнська.

Перша група, що визначає мету педагога, який навчає англійської мови дітей, включає мотиваційно-стимульовальну, інформаційно-орієнтувальну, розвивальну та виховну функції.

Мотиваційно-стимульовальна функція педагога передбачає сформованість у нього професійних умінь і навичок пробудити у дітей зацікавленість до вивчення англійської мови, підтримувати цей інтерес на кожному занятті впродовж усього періоду навчання, стимулювати активність дітей в оволодінні програмовим матеріалом, комунікативну ігрову діяльність іноземною мовою. Педагог має уміти створити на заняттях комфортний клімат для кожної дитини, уміти заспокоїти, зняти напругу, розділити радість і образи, зрозуміти переживання дитини, емоційно відгукнутися на її переживання, передбачити вчинки дітей, погасити причини конфліктів, швидко оцінити ситуацію і знайти рішення в інтересах досягнення навчально-практичних та виховних цілей навчання.

Інформаційно-орієнтувальна функція педагога передбачає озброєність педагогічними вміннями виразно, чітко, доступно, коротко, цікаво викладати дітям програмовий матеріал, використовуючи практичні ігри, наочно-діяльнісні, наочні, словесні, пара- та екстралінгвістичні методи і прийоми навчання, активізувати навчально-пізнавальну і комунікативну діяльність дітей. Педагог має вміти на занятті бачити всю групу дітей, за їх зовнішнім виглядом визначати особливості фізичного та психічного стану і враховувати це у своїй діяльності, здійснювати корекцію навчального процесу.

Розвивальна функція діяльності педагога вимагає умінь оцінювати рівень розвитку психічних процесів та якостей дитини і, спираючись на них, забезпечити досягнення навчально-практичних цілей навчання і підготовку дитини до вивчення англійської мови у школі. Педагог повинен засобами ігрової діяльності вміти розвивати фонематичний та інтонаційний слух, імітацію, мовну здогадку, пам'ять, увагу, уяву дітей, їх навички спілкуватися англійською та рідною мовами, відтворювати навчальну інформацію, працювати з дидактичним матеріалом тощо.

Виховна функція педагога передбачає здатність педагога засобами та методами навчання сприяти соціологізації особистості дитини, оволодінню нею навичками спілкування, збагаченню її світогляду, морально-етичних норм поведінки.

Другу групу функцій вчителя іноземної мови становлять операційно-структурні функції: конструктивно-планувальна, організаторська, комунікативно-навчальна, дослідницька.

Конструктивно-планувальна функція передбачає конструктивно-змістову, конструктивно-оперативну та конструктивно-матеріальну діяльність учителя. Для цього необхідна наявність у педагога знань і умінь добирати програмовий матеріал на навчальний рік, структурувати його на окремі теми, визначати мінімальний обсяг кожної теми, зміст кожного заняття, проектувати діяльність дітей, власну діяльність і поведінку під час навчання з позиції глибокої поваги до кожної дитини, зважаючи на її вікові та фізичні особливості.

Організаторська функція педагога реалізується через навички та вміння організувати навчальний процес ігровими методами і прийомами, адекватно до цих методів і прийомів організувати свою навчально-виховну діяльність.

Конструктивна та організаторська функції також передбачають сформованість у вчителя іноземної мови музичних, драматичних, хореографічних, образотворчих, фізкультурних умінь і навичок.

Особливе місце посідає **комунікативно-навчальна функція педагога**. Вона поєднує в собі елементи мотиваційно-стимулювальної, інформаційно-орієнтувальної, конструктивно-планувальної, організаторської функції тому, що спілкування на заняттях іноземної мови виступає одночасно формою, засобом і метою навчання. Для успішної реалізації комунікативно-навчальної функції педагог повинен уміти:

а) стимулювати мовленнєво-мислительну діяльність дітей (заохочувати до висловлювань, ставити запитання, відповідати, ілюструвати відповіді тощо);

б) реагувати на типові ситуації вербального спілкування (вносити корективи у мовленнєві дії дітей, підтримувати їх активність і бажання говорити, оцінювати різні види мовлення тощо);

в) організувати навчання (забезпечення уваги дітей для сприймання і розуміння навчальної інформації, готовності до ігрової навчально-пізнавальної діяльності; організація виконання різноманітних ігрових завдань і вправ, фронтальних, групових, парних, індивідуальних форм діяльності дітей; регулювання навчальної дисципліни та організованості тощо);

г) контролювати навчальну діяльність (оцінювати ефективність кожної компонентної частини заняття і заняття загалом, контролювати діяльність дітей на занятті, оцінювати досягнення кожної дитини крізь призму успішності в засвоєнні знань і сформованості умінь тощо).

Дослідницька (гностична) функція передбачає наявність знань і сформованість умінь: вивчати особистість дитини, прогнозувати її успіх у вивченні програмового матеріалу, визначати шляхи та етапи становлення її комунікативних здібностей рідною та іноземною мовою; спостерігати, експериментувати, оцінювати ефективність навчально-виховного процесу загалом, його переваги і недоліки, вносити зміни до змісту, форми і методів навчання; здійснювати самоосвіту в інтересах удосконалення навчально-виховного процесу.

Педагог, який навчає дітей іноземної мови, мають бути притаманні доброта, сердечність, постійна увага до дітей, наявність певного рівня тривожності за їх долю, розуміння їх соціальної незахищеності, вміння стати на їх захист (Ш. Амонашвілі).

Рівень підготовленості педагога до навчання дітей англійської мови характеризують його особистісні якості, схильність до навчання дітей, особистісний рівень знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення навчально-виховного процесу, загальний рівень розвитку, установка і мотиви займатися професійною педагогічною діяльністю (Н. Кузьміна).

Структура діяльності педагога, який навчає дітей іноземної мови, залежить від рівня його методичної майстерності. З урахуванням досліджень, виконаних І. Зимньою, Р. Мільрудом, Н. Язиковою, автор посібника вважає за

потрібне виділити **чотири рівні підготовленості педагога** до навчання дітей англійської мови: репродуктивний, репродуктивно-творчий (адекватний), творчо-репродуктивний (локально-моделювальний), творчий (системно-моделювальний).

Власна професійна діяльність і вивчення досвіду педагогів, які навчають англійської мови дітей, дали підстави так описати ці рівні:

1. *Репродуктивний рівень підготовленості* характеризується умінням педагога розв'язувати навчально-виховні завдання навчання дітей англійської мови через відтворення плану діяльності, прийомів і методів навчання за зразками, які він отримав під час професійної підготовки, описаними в посібниках на допомогу вчителю. Проводячи заняття, він ще не може враховувати психолого-педагогічної характеристики групи дітей, їх індивідуальних особливостей.

2. *Репродуктивно-творчий рівень підготовленості* характеризується не лише діяльністю на занятті за зразком, а й прагненням внести до навчального процесу зміни з урахуванням реальної ситуації. За такого рівня підготовленості педагог бачить потребу і шукає шляхи успішнішого розв'язання навчально-виховних завдань заняття. Він прагне врахувати інформацію про лінгвістичну та загальну підготовку групи дітей. Але фахівець такого рівня майстерності ще не здатний враховувати зміни, що відбуваються під час проведення заняття або організації інших видів діяльності дітей. Тобто педагог ще не здатний до швидкого аналізу динаміки навчального процесу, розв'язання оперативних методичних завдань. Як правило, він зосереджує увагу на досягненні навчальної мети.

3. *Творчо-репродуктивний рівень* характеризується вмінням педагога комплексно розв'язувати навчально-виховні й методичні завдання навчання англійської мови на спеціальних заняттях та при проведенні колективної або індивідуальної роботи з дітьми. Але він не виходить за межі загальноприйнятої технології навчання, його оперативні рішення щодо врахування розбіжностей між запланованим і реальним перебігом заняття не відрізняються оригінальністю, лежать у рамках засвоєної моделі навчальної діяльності.

4. *Творчий рівень* характеризується не лише всебічним урахуванням конкретних умов навчання, а й експериментальним запровадженням новітніх досягнень педагогічної теорії дошкільного навчання іноземної мови. Педагог уміє оперативно корегувати навчальний процес, застосовуючи оригінальні методи, прийоми та засоби.

Завершуючи розгляд особливостей організації і методики дошкільного навчання англійської мови дітей, ще раз наголосимо, що успішне досягнення мети і розв'язання завдань такого навчання залежать від особистості педагога. Усвідомлення своїх професійно-особистісних якостей, цілеспрямована самоосвіта для їх удосконалення, почуття громадянської відповідальності за майбутнє дітей, удосконалення національної системи освіти допоможуть педагогові досягнути успіхів у навчально-виховній роботі, реалізувати себе як особистість.

ПЛАНУВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

ПІДРОЗДІЛ 1. Тематичне планування навчання

1.1. Принципи планування навчального процесу

Зважаючи на те, що дошкільне навчання іноземної мови має підготовчий характер, не так мало педагогів, які його проводять, і керівників навчальних закладів, при яких таке навчання організовується, стоять на позиціях вільної організації іншомовного навчання дітей, заперечують потребу його планування. За такого підходу складний і відповідальний із педагогічних позицій освітній, розвивальний і виховний процес, яким є навчання дітей іноземної мови, втрачає зв'язок із цілісною системою роботи навчального закладу, стає довільним, неконтрольованим. А це за певних умов не принесе користі дітям.

Непоодинокі випадки, коли планування дошкільного навчання англійської мови здійснюється так, як планування іншомовного навчання у початковій, а інколи і в середній ланці загальноосвітньої школи. У цьому випадку перед дітьми 5—6-ти років ставляться непосильні для них практичні цілі навчання англійської мови, а навчальний процес часто здійснюється методами, які не відповідають віку дітей.

Планування дошкільного навчання англійської мови має здійснюватися у руслі вимог до планування навчального процесу в сучасному дошкільному закладі, бути компонентом плану роботи з групою дітей або однією дитиною, яке розробляється навчальним закладом чи педагогом разом із батьками у сім'ї.

Планування навчально-виховного процесу для групи дітей або однієї дитини покликане визначати конкретні цілі, завдання, зміст, форми і методи педагогічних впливів для забезпечення гармонійного і всебічного розвит-

ку особистості дитини в інтересах своєчасної соціологізації, підготовки до шкільного етапу життя з орієнтацією на її цінності, інтереси, збереження дитячої субкультури.

Плануючи дошкільне навчання англійської мови, **варто виходити з принципів** науковості, актуальності, свободи вибору, цілісності й логічності, перспективності, наступності, систематичності, повторюваності, концентричності й достатності змісту, реальності заходів.

Принцип науковості вимагає, щоб зміст планів відповідав досягненням психологічної і педагогічної наук, лінгвістики і лінгводидактики, методик дошкільного виховання і навчання, передового педагогічного досвіду. **Принцип актуальності** орієнтує на створення планів, необхідних для реальних потреб діяльності педагога, здатних допомогти йому добитися належної якості розвитку, вихованості й навченості дітей. **Принцип свободи вибору** у плануванні забезпечує право педагога вільно визначати форму складання планів, здійснювати педагогічну діяльність на засадах творчої реалізації обраної стратегії навчання англійської мови відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та орієнтовної програми дошкільного навчання іноземної мови. Згідно з **принципом цілісності й логічності** плани навчання мають створюватися з урахуванням міжпредметних та інтегративних зв'язків, логічного узгодження всіх компонентів плану.

Принцип перспективності вимагає передбачати перебіг процесу становлення особистості дитини, **принцип повторюваності й концентричності** — передбачення повернення на нових рівнях навчання до раніше поставлених завдань і змісту формування основ англійської комунікативної компетенції дитини. У плануванні навчального процесу мають бути дотримані вимоги щодо **забезпечення наступності** між етапами дошкільного навчання, а також дошкільним і шкільним періодами навчання, **систематичності** здійснення навчального процесу, **достатності й реальності** змісту освіти, запланованих форм і методів навчальної діяльності.

1.2. Перспективне і поточне планування

Здійснення навчання англійської мови передбачає перспективне і поточне планування навчально-виховного процесу. Планування процесу навчання англійської мови — це, по суті, планування його результатів на різні проміжки часу, з більш чи менш повним визначенням завдань, змісту, форм і методів, послідовності досягнення запланованих результатів.

Планування починається з вивчення та осмислення орієнтовної програми дошкільного навчання іноземної мови, її пояснювальної записки, змісту формування комунікативної компетенції та результатів навчання. Приступаючи до планування, **педагог ураховує**, впродовж якого періоду він працюватиме з дітьми, скільки разів на тиждень проводитимуться заняття з англійської мови, чи буде можливість закріплювати поданий на заняттях програмовий матеріал поза заняттями під час проведення ігрової, комунікативної та пізнавальної

діяльності дітей. Для конкретизації планів важливо оцінити і врахувати психологічні чинники (вік дітей, рівень їхнього загального розвитку, нахили, коло інтересів), педагогічні чинники (рівень мовного і мовленнєвого розвитку, навчальні досягнення), наявність необхідних засобів навчання.

Перспективним планом для проведення дошкільного навчання дітей англійської мови є календарно-річний план. **Календарно-річний план** — це проект, у якому зазначаються теми і терміни їх вивчення впродовж поточного навчального року. Варіант такого плану на два навчальні роки для дітей старшого віку в дитячому садку або в дитячому садку (перший рік навчання) та у першому класі школи (другий рік навчання) поміщено в орієнтовній програмі дошкільного навчання іноземної мови. У пп. 1.3 цього підрозділу подано дещо видозмінений варіант календарно-річного плану на два навчальні роки.

Пропонований календарно-річний план є найповнішим варіантом. Його укладено для випадку, коли дошкільне навчання дітей англійської мови проводиться два навчальні роки, щотижня передбачено проводити чотири заняття (або три спеціальні заняття і одне під час ігрової або комунікативної діяльності поза заняттями). Планом встановлено, що впродовж одного навчального року діти вивчать усі передбачені орієнтовною програмою розмовні теми. На вивчення кожної теми у цьому випадку відводиться 16 занять, по чотири заняття щотижня. Планом коротко визначено зміст і тип кожного заняття (заняття введення, тренування, застосування знань). Зміст кожного заняття визначається лексико-граматичними структурами (зразками мовлення), фонетичним і мовленнєвим матеріалом, віршами й піснями, які будуть вивчатися на занятті, та дидактичними іграми, що доцільно використовувати.

Якщо за цією навчальною програмою організовується навчання і на наступний навчальний рік, то теми і тип занять не змінюються, але повторюючи вже вивчений матеріал, до активного словника дітей вводяться нові зразки мовлення, лексичний та соціокультурний матеріал. Лексико-граматичні структури та нова лексика, що вводиться до активного словника дітей на другому році навчання, у плані позначені зірочкою (*). Пропонований календарно-річний план може без особливих змін і уточнень використовуватися при інших варіантах організації процесу навчання.

Якщо тижневим графіком дошкільного закладу планування основних режимних моментів першої і другої половини дня на навчання іноземної мови відводиться лише два заняття, то впродовж першого року навчання з дітьми опрацьовується програмовий матеріал перших чотирьох тем. Коли на наступний навчальний рік група дітей залишається в дошкільному закладі, то за аналогічним графіком опрацьовуються наступні чотири теми.

Якщо навчання дітей англійської мови починається не з вересня, то навчальний процес залежно від установленого графіка має передбачати два чи чотири заняття на тиждень, і навчання має розпочинатися з теми «Знайомство».

Коли вивчення дітьми англійської мови розпочинається у першому класі школи, то педагог теж може скористатися пропонованим календарно-річним планом, враховуючи час, який відводиться на навчання.

Календарно-річний план — не нормативний документ. З урахуванням рівня розвитку і здоров'я дітей, їхніх успіхів у засвоєнні програмового матеріалу педагог вносить корективи у зміст навчання.

Поточне планування визначає завдання і зміст навчально-виховної роботи на найближчий, відносно невеликий відрізок часу — від кількох днів до кількох тижнів. До цього виду планів належать плани вивчення окремої розмовної теми, вивчення частини теми (підтеми), проведення окремого заняття. У підрозділі 2 цього розділу відповідно до запропонованої авторської системи навчання дошкільників англійської мови наведено розробки занять на навчальний рік. Skorиставшись цими розробками, педагог зможе самостійно у поточному плануванні навчального процесу визначити зміст, розвивальну, виховну, освітню і практичну цілі вивчення кожної розмовної теми, кожного заняття.

1.3. Календарно-річний план

Головні розвивальні, виховні та початкові завдання:

1. Особистісно орієнтованими прийомами спілкування формувати у дітей позитивне ставлення до занять з англійської мови.

2. Розвивати фонематичний слух, здатність до наслідування артикуляції, володіння слуханням і на цій основі розвивати пам'ять, мову, словесно-логічне мислення дітей.

3. Активізувати пізнавально-навчальну діяльність дітей.

4. Забезпечити засвоєння мінімально необхідної кількості зразків мовлення та лексики, формувати елементарні комунікативні уміння з тем: «Познайомимся», «Моя сім'я», «Тварини і птахи», «Їжа. У магазині», «Грашки. День народження», «Робочий день. Частини тіла», «Будинок. Меблі», «Пори року. Одяг».

№ з/п заняття	Лексично-граматична структура	Фонетичний матеріал	Мовлення	Пісні, вірші, ігри
1	2	3	4	5
Тема «Познайомимся / Let's get acquainted»				
1	Good morning!	[g]	Учити вітатися і прощатися; знайомитися; питати «Як тебе звати?» і називати своє ім'я	Пісня «What is your name?»
		[m]		
	Good-bye!	[ɔ:]		
		[t]		
	What is your name?	[w]		
		[d]		
My name is ...	[ŋ]			
	[u]			
Who are you?	[ð:]			

1	2	3	4	5
	* What are you? I am a boy — a teacher — a girl	[ə]		
2	* Let's sing a song Come in Knock up down * a coach	Інтонація розповідного, запитального, окличного речень		Пісня «Good morning!» № 1 Ігри: «Snowball», «Clapping», «Bears and hares», «Boys and girls»
3	* a monkey, * a goose, an owl [aul], * a parrot, * a cow * a bee, a policeman			Ігри: «Fairy hat», «We are sportsmen»
4	Практика у спілкуванні			Ігри: «Roll a ball», «Who came?», «Show your passport», «Interview»
5	* How are you? How old are you? I am... one, two, three; four; five. * fine * Listen to me! * Repeat after me! a snake; a cat; a dog.	[əu] [w] [h] [au] [ai] [I] [i: -i] [i:]	Учити запитува- ти: «Як твої справи?», «Скільки тобі ро- ків?» і від- повідати «Мені 5 років»	Пісня «How old are you?»
6	Stand up! Sit down! Hands up (down)!			Ігри: «Twirling», «Train»
7	Тренування у використанні нового матеріалу			Ігри: «Roll a ball», «Who came?»

1	2	3	4	5
8	Практика у спілкуванні			
9	Sit straight! Stop talking! Where do you live? I live in... Can you play? — dance — sing Yes, I can		Учити запитувати «Де ти живеш?» і відповідати «Я живу...». На запитання «Чи вмієш ти співати?» вміти відповідати	Пісня «Where do you live?»
10	Let's play the game!			Ігри: «Moving lines», «In the circus»
11—12	Практика у спілкуванні			Гра «At the airport»
13—16	Практика у спілкуванні			Пісня «Good morning!» № 2
Тема «Моя Сім'я / My family»				
17	my family (* grand-) mother (* grand-) father — sister — brother This is... * Who is this?	[æ][a:][ʌ] Інтонація запитального речення	Учити називати членів сім'ї	
18—19	Тренування у використанні нового матеріалу			Вірш «Here is my mother». Ігри: «Who is absent?», «Who is this?»
20	Практика у спілкуванні			
21	I have... I haven't... * Have you...? Yes, * I have... No, * I haven't		Учити розповідати про свою сім'ю	Вірш «Good night!»

1	2	3	4	5
22	Hands on hips (knees)			Гра «Be attentive!»
23	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «A fairy hat»
24	Практика у спілкуванні			Гра «At the Zoo»
25	How is your mother (father)? She is fine He Thanks * beautiful, * strong* big; * small		Учити розповідати про маму, тата, брата, сестру	Пісня «How is your mother?»
26	Run! Stop! Jump!			Гра «Guess»
27	Тренування у використанні нового матеріалу			Танок «How is your mother?»
28—32	Практика у спілкуванні			
Тема «Тварини і птахи / Animals and birds»				
33	Who are you? I am... a frog, a fox, a bear, a fish walk, *swim, green, yellow, blue; * pink; * brown; red; * black		Учити називати тварин і кольори	Пісня «I see...»
34—35	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Fairy flower»
36	Практика у спілкуванні			Гра «In the circus»
37	Let's go Who lives in the house? I live a mouse, * good a hare, * bad a wolf Go away!		Учити розповідати про тварин і птахів	
38—39	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «A house in the wood»

1	2	3	4	5
40	Практика у спілкуванні			
41	A donkey, a cock, a kangaroo, an elephant, a sparrow-bird, a frog		Учити розповідати про тварин і птахів	Пісня «Come along»
42—43	Тренування у використанні нового матеріалу			Ігри: «Telephone», «A cat and a mouse»
44—48	Практика у спілкуванні			
Тема «Їжа. У магазині / Food. At the shop»				
49	Give me... please, a shop bread, * butter, sausage, * cheese, milk, please, Here you are Thank you very much		Учити називати продукти харчування	Гра «At the Shop»
50—51	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «What is missing?»
52	Практика у спілкуванні			Гра «At the shop»
53	a market, a cherry, an apple, a strawberry, a pear * a potato * a tomato. * I like... * What do you like?		Учити розповідати про улюблені продукти харчування	Гра «At the market»
54—55	Тренування у використанні нового матеріалу. * What do you like?			Гра «In the Restaurant»
56	Практика у спілкуванні			
57	a sweet * a nut, a ball, a toy; an * icicle, a lamp What is this? This is...		Учити називати новорічні прикраси	Пісня «Singing, dancing merrily»

1	2	3	4	5
58—61	Підготовка до Новорічного ранку			Пісня «I wish you a merry Christmas»
62—64	Новорічний ранок			
Тема «Іграшки. День народження / Toys. Birthday»				
65	What is this? This is a ball (a doll, a star, a car, a box, a fox, a hare, a bear) * Is this a...? * Yes, it is. * No, it isn't		Учити називати іграшки і питати про них	Пісня «One and two and three and four»
66—67	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Roll a ball»
68	Практика у спілкуванні			
69	a toy, a balloon, a flag, a brick. * Many toys, bricks. We go by scooter. * a train, a plane, planes, a ship, * a boat. This is... * These are...		Вчити називати іграшки у множині. Розповідати про види транспорту	Пісня «Happy birthday»
70	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Snowball»
71	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «We travel»
72	Практика у спілкуванні			Гра «Happy birthday!»
73	* knives, * forks, tables, * saucers, cups, spoons, plates, * napkins. * What are you doing? I am eating (drinking) a cutlet, an egg, fish, porridge, salad, milk; * tea; * coffee, water		Учити називати види посуду, різні продукти	Гра «At the table»

1	2	3	4	5
74	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Snowball»
75—76	Практика у спілкуванні			Гра «At the Restaurant»
77—80	Практика у спілкуванні			Вірш «Alice has a little dog». Пісня «We are sitting on the floor»
Тема «Робочий день. Частина тіла / My working day. Human body»				
81	a head, a nose, a mouth, eyes, ears, * a shoulder, * an arm, a hand, a leg, * toes. This is... * These are...		Учити називати частини тіла	Пісня «Heads and shoulders»
82	Тренування у використанні нового матеріалу			
83	Show me your head! * What hurts?			Гра «Make a doll»
84	Практика у спілкуванні			Гра «At the doctor's»
85	This is a way. We wash our face (hands...) We eat — drink		Учити розповідати про різні дії	Гра «This is a way»
86	You wash your face. I am eating			Гра «Guess»
87	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «At the kindergarten»
88	Практика у спілкуванні			
89	Пісня: I am free and I don't care. Left (right)			Пісня «I am free»

1	2	3	4	5
90—91	Тренування у використанні нового матеріалу			
92	Практика у спілкуванні			
93—96	Практика у спілкуванні			Гра «Describe him»
Тема «Будинок. Меблі / House. Furniture»				
97	This is..., * These are... a house, * a town, * a sitting-room, * a kitchen, * a bedroom, a table, a chair; * an armchair, a sofa; a bed; * a TV set		Учити називати різні кімнати, розповідати про меблі	Гра «A house in the town»
98—99	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Furniture shop»
100	Практика у спілкуванні			Гра «We visit our friends»
101	* What can you see? I see... a window, door, ceiling, floor; on, in, under		Учити розрізняти місце знаходження предмета	Вірш «I see window»
102—103	Тренування у використанні нового матеріалу			Гра «Snowball»
104	Практика у спілкуванні			Гра «Guess»
105	Where is...? Here I am * Here he is He is on (in, under) (It) a book-case, * a cupboard; * a wardrobe		Діти мають уміти запитати про знаходження предмета	Пісня «Where is Janet?»
106—107	Тренування у використанні нового матеріалу			

1	2	3	4	5
108	Практика у спілкуванні			Гра «Train»
109— 112	Практика у спілкуванні			
Тема «Пори року. Одяг / Seasons. Clothes»				
113	* What season is it now? It's spring — summer — autumn — winter		Учити називати пори року	Вірш «Seasons»
114— 115	Тренування у використанні нового матеріалу			
116	Повторення вивченого			
117	Put on a blouse, a skirt, a shirt, a * jacket, a * coat, trousers, socks, shoes. * What have you on? I have... on		Учити розповідати про різний одяг	Гра «What is missing?»
118— 119	Тренування у використанні нового матеріалу			
120	Практика у спілкуванні			
121— 126	Повторення вивченого, підготовка до підсумкового свята (дитячого ранку)			
127— 128	Підсумкове свято — дитячий ранок англійською мовою			

Примітка:

1. Значком * виділено лексико-граматичні структури і лексичні одиниці (слова, поняття), що вводяться до активного словника дітей на другому році навчання.

2. У колонці «Фонетичний матеріал» лише у перших заняттях зазначаються звуки та інтонаційні зразки, які потрібно опрацьовувати. Далі для фонетичної зарядки педагог самостійно добирає ті звуки й інтонації, що містяться у лексико-граматичних структурах кожного заняття.

ПІДРОЗДІЛ 2. Тематичне планування занять**І ПІВРІЧЧЯ****Тема «Познайомимось / Let's get Acquainted»****Заняття 1. Уведення нового матеріалу****I. Вступ**

1. Педагог ознайомлює дітей із поняттям «іноземна мова», розповідає, які існують мови на нашій планеті, показує на карті країни, де розмовляють англійською. Звертає увагу на те, що в англійській мові звуки вимовляються по-іншому, ніж у рідній мові.

Педагог. На цих заняттях кожен із вас, діти, виконуватиме роль казкового персонажа. А щоб ви краще запам'ятали свою роль, одягніть привабливі шапочки-маски, на яких зображені ваші герої. До нас на заняття приходиме чимало гостей, жителів Англії, Америки, Індії та ін. Ми будемо говорити з ними англійською мовою. Я вам допоможу вивчити її.

Вихователь розподіляє між дітьми ролі:

1. Ivasyk Telesyk	— Івасик-Телесик з України
2. Podolyanochka	— Подоляночка з України
3. Buratino	— Буратіно з Італії
4. Malvina	— Мальвіна з Італії
5. Sister Alyonushka	— сестричка Альонушка з Росії
6. Brother Ivanushka	— братик Іванушка з Росії
7. A Red Riding Hood	— Червона Шапочка з Франції
8. A Cat in the Boots	— Кіт у чоботях із Франції
9. Cinderella	— Попелюшка з Франції
10. Prince	— Принц із Франції
11. Mickie Mouse	— Міккі-Маус — хлопчик з Америки
12. Minie Mouse	— Міні-Маус — дівчинка з Америки
13. Maugli	— Мауглі з Індії
14. Kay	— Кай з Данії
15. Gerda	— Герда з Данії

Педагог може грати роль Королеви Казки (Queen Fairy Tale) та одягти спеціальну корону.

Хтось стукає у двері. Педагог озвучує всі ролі:

Knock. (3 times.)	Стук. (Тричі.)
— Come in. (3 times.)	— Заходьте. (Тричі.)

2. Заходить пані Вимова (Miss Pronunciation), а з нею — мавпа, папуга, корова, сова, гуска (цих персонажів можна намалювати і вирізати з цупкого паперу, можна зшити у вигляді ляльок для театру).

— Good morning, children!

«Доброго ранку, діти!» — говорить пані Вимова та її дресировані звірята. Педагог пояснює, що ця гостя часто навідуватиметься до них на заняття. Вона знає мову англійських тварин і птахів, вчитиме дітей розмовляти цією мовою.

— I am a goose [ˈguːs] (3 times).	— Я гуска (тричі), — говорить гу-
[g g g]	ска. Діти повторюють звук.

- I am an owl [ˈaʊl] (3 times). — Я сова (тричі), — говорить сова.
[ɔ: ɔ: ɔ:] [u u u] Діти повторюють.
- I am a cow [ˈkaʊ] (3 times). — Я корова (тричі), — говорить
[m m m] [mu mu mu] королева. Діти повторюють.
- I am a monkey [ˈmʌŋki] (3 times). — Я мавпа (тричі), — жаліється
[a a a] мавпа. Діти імітують.
- I am a parrot [ˈpærət] (3 times). — Я папуга (тричі), — вимовляє
[t t t d d d] папуга.

Пані Вимова пояснює вимову звуків [t], [d], [w]: «Дітки, знайдіть горбики за верхніми зубками, поставте на них кінчик язика і вимовіть [t], [d]. Тепер уявіть, що ви тримаєте свічку, подуйте на неї, залиште губи у цій позиції і вимовіть [w w w]. Чудово! Залиште кінчик язика біля нижніх зубок і задньою частиною язика вимовіть звук [ŋ ŋ ŋ].

Діти намагаються повторювати ці звуки. Тривалість першої частини — 5 хв.

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже:

— Good morning, children! (3 times.) — Доброго ранку, діти! (Тричі.)

Педагог демонструє картинку «Півник співає». Ця картинка завжди буде показуватись, коли звучатиме ця фраза. Педагог звертається спочатку до всіх, потім окремо до кожного і сам відповідає за дітей:

— What is your name? (3 times.) — Як тебе звати? Жест: рука вказує на того, хто навпроти. (Тричі.)

— My name is... (3 times.) — Мене звати... (назвати своє ім'я).
Жест: рука вказує на себе. (Тричі.)

— And what is your name? — А як тебе звати?

— Sasha? Glad to meet you. — Саша? Рада з тобою познайомитись.

— And what is your name? Педагог звертається по черзі до кожної дитини і сам за неї відповідає.

— My name is... — Хто ви? Це питання ставиться нібито від імені дітей. (Тричі.)

— I am a teacher. (3 times.) — Я вихователь. (Тричі.)

— And who are you? — А хто ти? Педагог звертається спочатку до хлопчика, потім до дівчинки.

— I am a boy. (3 times.) — Я хлопчик. (Тричі.)

— I am a girl. (3 times.) — Я дівчинка. (Тричі.)

— Now tell me, please. — Тепер скажіть мені, будь ласка.

Ця фраза повторюється кілька разів із перекладом. На слово *tell* — палець на роті, *me* — вказуємо на себе, *please* — вклонитися, розвести руками.

— And now let's sing a song. — А тепер, заспіваймо пісню.

The song «What is your name?» Пісня «Як тебе звати?» (ноти див.
у додатку на с. 156)

— What is your name? (2 times.) — Як тебе звати? (Двічі.)

— Now tell me, please.

What is your name?

— My name is Janet. (3 times.)

That's my name.

— Скажи мені, будь ласка,

Як тебе звати?

— Мене звати Дженет. (Тричі.)

Так мене звати.

Тривалість другої частини — 5 хв.

III. Розучування нового матеріалу

1. Гра «Хоровод». Діти стають у коло, беруться за руки і повторюють за педагогом спочатку тихо і повільно, а потім голосніше і швидше, проте не дуже голосно і швидко.

a) Good morning! (3—5 times.)

b) What is your name?

(3—5 times.)

Доброго ранку! (Три — п'ять разів.)

Як тебе звати? Жест: рука на того, хто стоїть навпроти. (Три — п'ять разів.)

2. Гра «Плескаємо у долоньки». Діти плескають у долоні, повторюючи структуру:

— My name is... (3—5 times.)

— Мене звати... (Три — п'ять разів.)

3. Гра «Ведмедики і зайчики». Хлопчики стають в одну шеренгу, а дівчатка в другу навпроти. Хлопчики — «ведмедики», дівчатка — «зайчики». Хлопчики, рухаючись до дівчаток, промовляють голосами ведмедиків (голосно, сердито):

— Who are you?

— Хто ти?

Потім дівчатка ідуть до хлопчиків і промовляють голосами зайчиків.

4. Гра «Хлопчики і дівчатка». Хлопчики стоять навпроти дівчаток, крокують і промовляють:

— I am a boy. (3—5 times.)

— Я хлопчик. (Три — п'ять разів.)

Дівчатка присідають у реверансі і промовляють:

— I am a girl. (3—5 times.)

— Я дівчинка. (Три — п'ять разів.)

Тривалість третьої частини — 5 хв.

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Педагог вимикає світло. Діти сідають на стільчики або лягають на ліжечка. Педагог затемнює вікна і каже: «Діти, заплющіть очі / Close your eyes». Звучить тиха лагідна музика. Педагог чітко, спокійно читає матеріал заняття.

What is your name? (3 times.)

My name is... (3 times.)

Now tell me, please. (3 times.)

What is your name?

Who are you? (3 times.)

I am a teacher. (3 times.)

I am a boy. (3 times.)

I am a girl. (3 times.)

— Good morning!

— Доброго ранку!

Діти розплющують очі.

Тривалість заняття 20—25 хв.

V. Прощання

— Good-bye!

— До побачення!

Заняття 2. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

Педагог вітається. Звучить запис співу півника. З'являється картинка «Півник співає».

— Good mornig!

Уведення пісні «**Good morning!**» № 1. Пісня виконується на мотив «Happy birthday to you!» (ноти див. у додатку на с. 156). Діти прослуховують мотив, потім співають усі разом.

— Let's sing a song!

— Заспіваймо пісню!

Good morning to you! (2 times.)

Good morning! (2 times.)

Good morning to you!

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Приходять пані Вимова та її звірята.

1. Фонетична зарядка.

2. Гра «Сніжка / A snowball». Опрацювання зразка мовлення «What is your name?».

Педагог бере м'яч або прапорець чи іншу річ і звертається із запитанням до дитини. Ця сама дитина ставить таке ж запитання і передає м'яч тому, хто стоїть біля неї і т. д. Вправа виконується по ланцюжку за допомогою педагога.

3. Гра «Плескаємо у долоньки». Розучування структури «My name is...».

4. Гра «Ведмедики і зайчики». Опрацювання зразка мовлення «Who are you?».

5. Гра «Хлопчики і дівчатка». Розучування структури «I am a boy (a girl)».

6. Повторення пісні «What is your name?».

III. Прощання

— The lesson is over.

— Заняття закінчено!

— Good-bye!

— До побачення!

Заняття 3. Тренування у спілкуванні

I. Початок заняття. Привітання. Повторення пісні «Good morning!» № 1

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Фонетична зарядка.

На початку заняття педагог на власний вибір пропонує дітям кілька або всі ігри, що вводилися на заняттях 1 та 2: «Хоровод», «Плескаємо у долоні», «Ведмедики і зайчики», «Хлопчики і дівчатка», залежно від того, як діти засвоїли матеріал. Якщо з рецептивно-репродуктивними іграми діти впоралися, можна приступати до продуктивних ігор (див. наступні ігри).

2. Гра «Сніжка / A snowball». Перша дитина у ланцюжку звертається до свого сусіда із запитанням «What is your name?». На відміну від рецептивно-репродуктивної гри «Сніжка» на занятті 2, на третьому занятті проводиться продуктивна гра, під час якої діти не лише повторюють запитання, а й відповідають на нього «My name is...».

3. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat». Педагог дає дітям «чарівну» шапочку, яку по черзі одягатимуть хлопчики і дівчатка. Дитина, одягнена

у шапочку, стає спиною до всіх. Коли діти підходять до неї, вона запитує: «Who are you?».

- I am a boy. — Я хлопчик, — відповідає хлопчик.
 — I am a girl. — Я дівчинка, — відповідає дівчинка.

4. Гра «Ми — спортсмени».

- Knock. (3 times.) Стук. (Тричі.)
 — Come in. (3 times.) — Заходьте. (Тричі.)

У гості до дітей приходить тренер.

«Good morning!» — тренер звертається до дітей, від імені намальованої або зшитого ляльки-тренера.

- Who are you? Тренер запитує: «Хто ви?»
 — I am a coach. (3 times.) — Я тренер. (Тричі.)
 — Stand up, children. — Встаньте, діти!
 — Sit down, children, — Сядьте, діти!
 up, up, up — Вгору. (Тричі.)

Діти поступово піднімаються.

- down, down, down — Вниз. (Тричі.)

Діти поступово сідають.

- up-down. (3 times.) — Вгору-вниз. (Тричі.)
 — Stand up-sit down. — Встаньте-сядьте (тричі) (тихим і гучним голосом, у повільному і швидкому темні).
 (3 times.)

5. Повторення пісні «What is your name?».

III. Прощання

Заняття 4. Практика у спілкуванні

I. Початок заняття. Привітання. Повторення пісні «Good morning!» № 1

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Фонетична зарядка. Якщо є потреба, педагог проводить ігри із заняття 1—3 на повторення матеріалу. Якщо діти на попередніх заняттях продемонстрували хороші знання і навички, можна приступати до нових творчих (продуктивних) ігор.

2. Гра «Коти м'яч / Roll a ball». Діти можуть сісти на килим або стати у коло.

- What is your name? — говорить педагог і котить м'яч дитині.
 — My name is... — відповідає дитина.

Потім дитина, у якої м'яч, ставить запитання і кидає м'яч, кому захоче. Цю саму гру використовують для опрацювання фраз: «Who are you? I am a girl (a boy)».

3. Гра «Хто прийшов? / Who came in?».

а) Одна дитина виходить за двері й каже:

- Knock. (3 times.) — Стук. (Тричі.)
 — Come in! (3 times.) — Заходьте, — кажуть інші діти. (Тричі.)

Дитина заходить.

- What is your name? — кажуть усі діти.
 — My name is... — відповідає дитина.

Гра «Хто прийшов? / Who came?» може мати інший варіант.

б) Вихователь нагадує, як звати улюбленців пані Вимови.

1. I am a monkey,	1. Я мавпа,
2. ... a goose ['gu:s],	2. ... гуска,
3. an owl ['aul],	3. ... сова,
4. a parrot,	4. ... папуга,
5. a cow ['kau],	5. ... корова,
6. ... a bee ['bi:].	6. ... бджола.

Назву кожного з улюбленців пані Вимови діти повторюють 3—4 рази.

Називаючи тварину або птаха англійською мовою, діти імітують їхні рухи:

1) мавпа стрибає; 2) гуска їсть зерно; 3) сова спить, а потім прокидається і махає крилами; 4) папуга поважно поводить головою; 5) корова повільно жує; 6) бджола дзижчить [ð ð ð]. Пані Вимова пояснює вимову цього звука.

Одна дитина бере іграшку улюбленця пані Вимови, наприклад бджоли, виходить за двері і стукає. Діти запитують: «Who are you?». Дитина відповідає: «I am a bee». Вихователь допомагає правильно назвати гостя.

4. Повторення пісні «What is your name?».

5. Фізкультхвилинка. Гра «Ми — спортсмени» проводиться під ритмічну музику. Якщо діти добре запам'ятали накази, вони самі можуть виступати в ролі тренера. Якщо задіяний тренер, то він на голову одягає пов'язку з надписом: «a coach» ['kɒtʃ].

6. Гра «Покажіть паспорт / Show me your passport». Усі діти — пішоходи або водії автомашини (водії беруть у руки паперове кермо). Будь-хто з дітей виконує роль поліцейського «a policeman». Він зупиняє кожного по черзі: «Stop! Good morning! I am a policeman [pə'li:smən]. What is your name?». Решта дітей йому відповідають. Для цієї гри діти можуть виготовити вдома спеціальні документи «Passport».

7. Гра «Інтерв'ю / Interview». Коли діти добре оволоділи новим матеріалом, можна почати тренуватися у використанні імен казкових персонажів, які були дані на занятті 1 (Вступ). Діти одягають шапку-маску і на запитання «What is your name?» відповідають: «My name is Malvina (Kay, Podolyanochka)».

Хтось із дітей гратиме роль репортера. Йому дають мікрофон, блокнот і ручку. Він підходить до кожного й запитує: «What is your name?». Цю гру, ускладнюючи іншими запитаннями, можна буде використовувати на наступних заняттях. Біля репортера може стояти оператор із телекамерою (намальованою або змайстрованою). Кому присвячено інтерв'ю, вирішує вихователь.

Наприклад:

1. Казкові герої готуються полетіти у Космос. На космодромі у них беруть інтерв'ю.

2. Герої різних казок приїхали в аеропорт зустріти своїх друзів з інших країн. Спочатку беруть інтерв'ю у тих, хто зустрічає, а відтак у гостей.

III. Прикінцева частина заняття

IV. Прощання

Заняття 5. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

Розучування пісні «**Good morning!**» № 2 (ноти див. у додатку на с. 156).

— Good morning! (2 times.)

— Доброго ранку! (Двічі.)

And how do you do!

І доброго дня!

Good morning! (2 times.)

Доброго ранку! (Двічі.)

I'm fine, how are you?

У мене все добре. Як справи у вас?

Педагог каже: «Привітання «How do you do?» означає «Добрий день!».

Починаючи з цього заняття, можна використовувати це привітання разом з іншими. «How do you do?» — вихователь вітається з усіма індивідуально.

II. Уведення нового матеріалу

Педагог розігрує перед дітьми міні-виставу. Діти лише спостерігають, але не розмовляють. Педагог говорить: «Діти, ми з вами опинилися у темному лісі. Біля хатинки граються семеро козенят: one [wʌn] — один, two [tu:] — два, three [θri:] — три, four [fɔ:] — чотири, five [faɪv] — п'ять, six [sɪks] — шість, seven [sevn]. Привітайтеся з ними: «Good morning!».

— How are you? (3 times.)

— Як справи? Як здоров'я? (Тричі.)

[hau a: ju]

Педагог тричі повторює фразу англійською мовою, перекладає на українську.

— How are you?

Жест № 1: широко розкриті як для обіймів руки, радість на обличчі.

— I am fine. (3 times.)

— У мене все добре. (Тричі.) *Жест № 2: права рука розвернута до співрозмовника, піднята і зігнута в лкті як для привітання.*

— How are you, children? (3 times.)

— Як справи? Як здоров'я, діти? (Тричі.) *Жест № 1.*

Педагог звертається до дітей вибірково.

— How are you, Igra?

— Як справи, Іро?

Педагог від імені кожного відповідає на запитання. *Жест № 2.*

— I am fine. (3 times.)

— У мене все добре. (Тричі.)

— How old are you?

— Скільки тобі років? (Тричі.)

(3 times.) [hau ould a: ju:]

Жест № 3: правою рукою педагог повільно показує різну висоту, зупиняє руку вище своєї голови.

— How old are you?

— педагог звертається із цим запитанням до козенят.

One, two, three, four,
five, six, seven.Один, два, три, чотири,
п'ять, шість, сім.

Вихователь бере картки із зображенням цифр від одного до семи, повільно, чітко, голосно вимовляє кожну цифру, перекладає.

— I am (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

— Мені (1, 2...) 7 років. *Жест: кількість років показується на пальцях правої руки.*

— How old are you?

Вихователь звертається до різних дітей і сам за них відповідає.

— I am 4 (5).

- Let's sing a song! Діти прослуховують пісню (ноти див. у додатку на с. 156).
- How old are you? (2 times.) — Скільки тобі років? (Дівчі.)
 — Now tell me, please — Тепер скажи мені, будь ласка,
 How old are you? скільки тобі років?
 — I am 5. (3 times.) — Мені 5. (Тричі.)
 That's my age. Такий мій вік.

III. Розучування нового матеріалу

З цього заняття вихователь вводить фрази:

- Listen to me! — Слухайте мене.

Жест: рука за вухом, нібито погано чує.

- Repeat after me! — Повторюйте за мною.

Жест: рука показує, як відкривається рот під час говоріння.

1. Фонетична зарядка. Приходить пані Вимова, а з нею — кіт і собака.

- I am a dog. — Я собака.

- I am a cat. — Я кіт.

Собака позіхає [h h h h] (легкий звук без шуму). «[au ai au]», — кішка позіхає: «[ai ai ai]». Педагог каже: «Візьміть свічку, подуйте. Тепер промовте [www]». Діти повторюють.

До дітей завітала змія: «I am a snake [s'neik]». Вона вимовляє [θ θ θ]. Пані Вимова пояснює, що кінчик язика треба покласти між зубами, нижню губу опустити вниз. При цьому злегка усміхнутися, щоб було видно зуби. Діти повторюють.

2. Гра «Як справи?». Діти стають парами один навпроти одного і, пле-скаючи правою долонею по правій долоні сусіда, повторюють за педагогом, спочатку тихо й повільно, потім голосніше і швидше:

- How are you? (3—5 times.) — Як твоє здоров'я? (3—5 разів.)

3. Гра «Кружляння». Діти стають парами один навпроти одного, беруть одне одного під руку і починають кружляти на місці спочатку в одну, а потім в другу сторону.

Тихо. Повільно.

- I am fine.

- Добре. У мене все гаразд.

Голосніше. Швидше.

Можна розширити цю відповідь словами: «Well. O. K. So-so».

4. Гра «Потяг». Діти стають одне за одним, беруть за талію того, хто стоїть попереду і рухаються, промовляючи запитання.

Тихо. Повільно.

- How old are you?

- Скільки тобі років?

Голосніше. Швидше.

5. Гра «Семеро козенят». Діти разом із педагогом розучують цифри. Педагог каже: «Діти, ми з вами зараз на мить перетворимося на козенят. Сідайте на килимок. А тепер починайте повільно підніматися і говорити, скільки вам років: «I am (1, 2, 3, 4, 5, 6) 7. — Мені (1, 2...) 7 років». Керуючи цією грою, педагог демонструє картку з відповідною цифрою.

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Педагог читає, поки діти дрімають.

— How are you? (3 times.)

I am fine. (3 times.)

How old are you? (3 times.)

I am 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. (3 times.)

V. Прощання

Заняття 6. Тренування у спілкуванні

I. Початок заняття. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Приходить пані Вимова та її друзі-звірята.

1. **Фонетична зарядка.** Тренування у вимовлянні звуків [h h h h au au au ʊ ʊ ʊ].

2. **Гра «Сніжка / A snowball».** Відпрацювання структури «How are you?».

3. **Гра «Кружляння».** Розучується зразок мовлення «I am fine».

4. **Гра «Потяг».** Повторення питання: «How old are you?».

5. **Гра «У дитячому садку / At the kindergarten».** Педагог на килимку розкладає малюнки, на яких зображені гриби, квіти, ягоди. Діти, збираючи їх, рахують: one, two, three, four, five, six, seven.

6. **Гра «Семеро козенят».** Розучування структури «I am (1, 2, 3, 4, 5, 6) 7» «I am four (five)» — кожна дитина вказує на себе, на пальцях показує, скільки їй років, і називає свій вік.

7. Повторення пісні «How old are you?».

III. Прикінцева частина заняття

IV. Прощання

Заняття 7. Тренування у спілкуванні

I. Привітання. Повторення пісні «Good morning» № 2

II. Тренування

1. Фонетична зарядка.

2. Повторення ігор заняття 6.

Якщо діти добре засвоїли ігри попереднього заняття, їм можна запропонувати репродуктивно-продуктивні ігри.

3. **Гра «Сніжка / A snowball».** Відпрацьовується структура «How are you? I am fine (O.K., Well, So-so)».

4. **Гра «Коти м'яч / Roll a ball».** Тренування мовленнєвих зразків «How old are you? I am five».

5. **Фізкультурхвилинка. Гра «Ми — спортсмени».** Уведення команд «Hands up! Hands down!».

6. Повторення пісні «How old are you?».

7. **Гра «Хто прийшов? / Who came in?».** Методика проведення гри викладена в занятті 4. Опрацьовуються структури: «Good morning. How are you? I am fine. How old are you? I am five».

У гості до дітей можуть приходити дресировані звірята пані Вимови, ролі яких діти розігрують по черзі. Педагог каже: «Дітки, повторимо, як зветься звірята», — після цього по черзі показує іграшку, називає її. Діти повторюють: «A monkey, a goose, an owl, a parrot, a cow, a snake».

III. Прикінцева частина заняття

IV. Прощання

Заняття 8. Практика у спілкуванні

На цьому занятті повторюється раніше вивчений матеріал. Крім ігор, які використовувалися на заняттях 6 та 7, дітям можна запропонувати такі сюжетно-рольові ігри.

1. Гра «Телефон / A telephone». Дітям дають два іграшкові телефони. Вони телефонують одне одному і запитують:

— Hallo! How are you?

— I am fine.

— Good-bye.

2. Гра «У лікаря / At the doctor's». Лікар (одна дитина) одягає білий халат, сідає за стіл, щось пише у зошит. Хворий (інша дитина) приходиться і каже: «Good morning!».

Лікар. Good morning! What is your name?

Хворий. My name is Masha.

Лікар. How old are you?

Хворий. I am 5.

Лікар лікує: робить укол, закапує ніс тощо.

3. Гра «Інтерв'ю / Interview». Ця гра проводиться аналогічно до гри, описаної у занятті 4. Проте розширюється структурами, вивченими у цьому підциклі занять 5—8: «How are you? I am fine (well; O.K., so-so). How old are you? I am five».

Заняття 9. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

— Sit straight!

— Сядьте рівно!

— Stop talking! (3 times.)

— Припиніть розмови! (Тричі.)

Ці накази лише вводяться, але не розучуються. Діти вивчатимуть їх, слухаючи на заняттях.

1. — Where do you live? (3 times.) — Де ти живеш? (Тричі.)

Педагог вимовляє англійську фразу повільно, чітко, голосно, кілька разів, закріплюючи її жестом: «Дивимося у бінокль».

2. — I live in... (3 times.)

— Я живу в... (Тричі.)

Жест: присісти, постукати долонькою по підлозі. Учитель звертається до різних дітей із запитанням: «Where do you live?» — і сам відповідає від імені дитини: «I live in...».

Англійські фрази повторюються тричі, супроводжуються перекладом на рідну мову. Запитання і відповідь педагог кілька разів вимовляє спочатку

двічі голосно, потім дуже тихо, швидше і повільніше. Введення нових фраз супроводжується різною мімікою: педагог вдає, начебто погано чує і говорить дуже голосно, потім нібито у нього болить горло, вимовляє дуже тихо.

3. — Can you sing? (3 times.) — Ти вмієш співати? (Тричі.) Це питання діти проспівують.
 — Yes, I can. (3 times.) — Так. (Тричі.) Діти тупають ніжками, категорично махають руками.
 — I can sing. (3 times.) — Я вмію співати. (Тричі.) Цю фразу діти проспівують.

Коли вимовляється слово *can*, вихователь показує червоний трикутник.

4. Далі вводяться запитання:

- Can you dance? (3 times.) — Ти вмієш танцювати? (Тричі.)
 Пантоміма «Танцюємо».

- Can you play? (3 times.) — Ти вмієш гратися? (Тричі.)

Пантоміма «Ліпимо пасочку». Лівою рукою плескати по правій, потім правою — по лівій.

5. — Yes, I can. (3 times.) — Так. (Тричі.)
 — I can play. (3 times.) — Я вмію гратись. (Тричі.)
 — I can dance. (3 times.) — Я вмію танцювати. (Тричі.)

Ці структури вихователь вводить, використовуючи різну міміку, тембр, темп, гучність голосу. Діти уважно слухають.

Вихователь уводить пісню «Where do you live?» (ноти див. у додатку на с. 156).

- Where do you live? (2 times.) — Де ти живеш? (Двічі.)
 — Now tell me, please, — Тепер скажи мені, будь ласка,
 Where do you live? де ти живеш?
 — I live in London. (3 times.) — Я живу в Лондоні. (Тричі.)
 That's where I live. Тут я живу.

III. Розучування нового матеріалу

1. Гра «Хоровод». Розучення питання «Where do you live?». (3—5 times.)

2. Гра «Тварини і птахи». Повторюючи структуру «I live in...» (3—5 times), діти імітують голоси різних тварин і птахів. Наприклад: «Діти, говоріть тоненьким голоском як зайчик. Пострибайте. А тепер як слоники будемо промовляти низьким голосом і ходити, перевалюючись».

3. Розучування слів *sing*, *dance*, *play* супроводжується різними засобами (спів, пантоміма, зміна тембру голосу та ін.):

- Play (3—5 times.) Ліпимо пасочки.
 Sing (3—8 times.) Діти співають нотну гаму.
 Dance (3 times.) Білочки танцюють і вимовляють це слово.

Вихователь стежить, щоб розучування не перетворювалось на розваги.

4. Гра «Живі шеренги». Діти стають у дві шеренги одне навпроти одного. Розучується структура: «Can you...?». Перша шеренга рухається назустріч другій. Діти повторюють зразок. Потім навпаки.

5. Гра «Карабас-Барабас». Діти стають у дві шеренги обличчям одне до одного. Перша шеренга — «карабаси-барабаси». Діти злим голосом ставлять

запитання, супроводжуючи його відповідним екстралінгвістичним засобом: «Can you play?». Друга шеренга дітей — Буратіно, Мальвіна, Арлекіно, П'єро та ін. Вони відповідають: «Yes, I can. I can play», — тупаючи ніжками. Їм знову ставлять запитання: «Can you dance?», а після відповіді — «Can you sing?».

IV. Прикінцева частина. Музичний сеанс

Вихователь читає весь уведений матеріал.

— Where do you live? (3 times.)

I live in... (3 times.)

Can you play (dance, sing)? (3 times.)

Yes, I can. (3 times.)

I can play (dance, sing). (3 times.)

V. Прощання

Заняття 10. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у застосуванні нового матеріалу

1. Фонетична зарядка. Вихователь звертає увагу на вимову звуків: [p], [t], [k]. Пані Вимова пояснює артикуляцію цих звуків: «Дітки, уявіть, що у вас на долоньці лежить пір'їнка Ви легенько здуваете її: [rrrrr, kkkkkk]. Папуга сміється, як здуває пір'їнки. Тепер поставте кінчик язика на горбики на піднебінні: [ttttt, dddd].»

2. Гра «Сніжка / A snowball». Повторення структури: «Where do you live?».

3. Гра «Тварини і птахи». Опрацювання зразка «I live in...».

4. Гра «Карабас-Барабас». Опрацьовується запитання і відповідь на нього: «Can you play (dance)? Yes, I can. I can play».

5. Розучування пісні «Where do you live?».

6. Фізкультхвилинка. Гра «Ми — спортсмени». Тренер дає наказ: «Dance, play, sing». Діти виконують його і відповідають: «I can dance», користуючись екстралінгвістичними засобами.

7. Гра «Живі шеренги». Діти стають у дві шеренги одне навпроти одного. Розучування структури: «Can you...?». Перша шеренга рухається назустріч другій, діти повторюють зразок. Потім роблять навпаки.

8. Гра «Так чи ні». Педагог звертається до дітей: «Can you play (dance, sing)?». Діти відповідають: «Yes» або «No». Цю гру можна проводити з дітьми колективно або індивідуально.

III. Прощання

Заняття 11. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування

1. Повторення пісні «Where do you live?».

2. Повторення ігор заняття 10. Якщо діти добре справляються з іграми попереднього заняття, їм можна запропонувати репродуктивно-творчі ігри.

Якщо малюки недостатньо засвоїли матеріал, подальші ігри переносяться на заняття 12.

3. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat». Педагог говорить: «Let's play the game. — Будемо гратись у гру «A magic hat. — Чарівна Шапочка». Тренуватимемо: «Where do you live? I live in...». Методика проведення гри запропонована у занятті 3.

4. Гра «У цирку / In the circus». Педагог каже: «Пограймося в гру «У цирку». «Let's play the game. In the circus» ['sɜ:kəʊs].

Директор цирку Карабас-Барабас запитує: «Can you...?». Той, хто хоче працювати в цирку, відповідає: «Yes, I can. I can play (dance, sing)».

III. Прощання

Заняття 12. Практика у спілкуванні

На цьому занятті повторюється раніше вивчений матеріал. Крім ігор, які використовувалися на заняттях 10 та 11, дітям можна запропонувати такі сюжетно-рольові ігри.

1. Гра «У лікаря / At the doctor's». Педагог говорить: «Let's play the game. / Пограймося у гру «У лікаря». Лікар запитує, як звати пацієнта, де він живе». Ця гра проводиться в парах.

2. Гра «Покажіть документи / Show me your documents». А Policeman (поліцейський) просить відповісти на три запитання: «What is your name? How old are you? Where do you live?». Ці запитання використовуються у грі «В аеропорту».

3. Гра «В аеропорту / At the airport». Педагог каже: «Ми летимо у літаку. Наш літак прибув у Нью-Йорк, в Америку. Нам потрібно пройти контроль. Поліцейський запитує нас: «Де ви живете? — Where do you live? Скільки вам років? — How old are you? Як вас звати? — What is your name?»

Заняття 13—16. Практика у спілкуванні підциклу «Познайомимось»

I. Привітання

II. Повторення матеріалу першого, другого, третього тижнів

На заняттях 13—16 учитель пропонує дітям повторити раніше вивчені ігри. Діти беруть участь у пісенному конкурсі, виконуючи пісні «Good morning» (№ 1, 2), «What is your name?», «Where do you live?», «How old are you?». Якщо всі діти добре засвоїли матеріал, можна тренувати з ними складніші монологи: «My name is... I am a girl (a boy). I am 5. I live in... I can play (dance, sing)». Для цього вчитель використовує різні цікаві ситуації.

1. — Ми пишемо звукового листа нашому другу — Вінні-Пуху. Кожна дитина розповідає про себе англійською мовою.

2. — Ми заблукали у «чарівному» лісі. Раптом бачимо вогнище, навколо нього 12 чоловіків — братів-місяців.

Щоб вони дозволили дітям погрітися біля вогню, кожен розповідає, хто він, скільки йому років, де він живе, що вмє робити.

Тема «Моя сім'я / My Family»

Заняття 17. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

Виконання пісні «Good morning» № 1 або № 2.

II. Уведення нового матеріалу

— Stop talking! — Припиніть розмови.

— Listen to me! — Слухай мене.

Педагог показує листа: «Цей лист надійшов нам від Вінні-Пуха, який живе в Англії. Він запрошує нас у гості на зимові канікули. Ось дві фотографії».

Педагог показує два малюнки. На першому — зображення Вінні-Пуха, на другому — його сім'я: мама, тато, сестра, братик, дідусь, бабуся.

Педагог продовжує: «Ось, що пише ведмедик».

My name is Winnie the Pooh. Учитель показує першу картинку, читає текст і просить дітей перекласти його, у разі потреби допомагає.

I am a boy.

I am five.

I live in England.

I can play, dance, sing.

Вихователь показує другу картинку, де зображена сім'я ведмедика.

— This is my family.

— Це моя сім'я.

— This is my mother, my father,

— Це моя мама, мій тато,

my sister, my brother,

моя сестра, мій брат,

my grandmother,

моя бабуся,

my grandfather.

мій дідусь.

— Who is this?

— Хто це?

Педагог перекладає структуру, супроводжуючи її жестом «Дивимося у бінокль».

— This is my mother. (3 times.)

— Це моя мама. (Тричі.)

— Who is this? (3 times.)

— Хто це? (Тричі.)

— This is my brother.

— Це мій брат.

III. Розучування нового матеріалу

1. Фонетична зарядка. Пані Вимова пояснює вимову складних звуків.

— I am a bee [ð ð ð].

— Я бджілка.

Щоб вимовити цей звук, треба поставити кінчик язика між зубами. Нижню губу слід опустити. Не треба плутати цей звук з українськими звуками [з], [д], [в].

— I am a snake.

— Я змія.

[θ θ θ] вимовляється подібно до [ð], але без голосу. Його не можна плутати з українськими [ф], [с].

— I am an owl

— Я сова.

[a: a: a:]

— I am a parrot

— Я папуга.

[t t t].

— I am a dog

— Я пес.

[h h h].

2. Гра «Сім'я пальчиків». Педагог одягає на руку ляльок пальчикового театру: маму, тата, брата, сестру. Кожне слово діти разом із вихователем промовляють тричі.

Mother (3 times) ['mʌðə]	— мама (тричі)
Вихователь показує картинки, де зображені члени сім'ї.	
Father (3 times) ['fa:ðə]	— тато (тричі)
Sister (3 times)	— сестра (тричі)
Brother ['brʌðə]	— брат (тричі)

3. Гра «Хоровод». Відпрацювання структури «Who is this?».

4. Гра «Бджілки і ведмедики». Діти діляться на «ведмедиків» та «бджілок» і стають у дві шеренги один навпроти одного. «Бджілки» летять до «ведмедиків» і лякають їх: «This is...». Потім «ведмедики» лякають «бджілок».

5. Гра «Сім'я». Діти стають у коло, беруться за руки, і, промовляючи англійське слово, сходяться всередину: «A family» (3—5 разів).

IV. Закріплення. Музичний сеанс

V. Прощання

Домашнє завдання: принести фото своєї сім'ї або картинку, де зображена сім'я.

Заняття 18. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Фонетична зарядка. Педагог організовує рецептивно-репродуктивні ігри «Хоровод», «Бджілки і ведмедики», «Сім'я пальчиків» для опрацювання лексико-граматичних структур: «Who is this? This is my mother (father etc)».

2. Розучування вірша «Це моя сім'я».

— Here is my mother.	— Це моя мама.
— Here is my father.	— Це мій тато.
— Here is my sister.	— Це моя сестра.
— Here is my brother.	— Це мій брат.
— Father, mother, sister, brother, hand in hand	— Батько, мати, сестра, брат, рука в руці
— With one another.	— Одне з одним.

Педагог читає цей вірш, користуючись пальчиковим театром, перекладає його. Діти повторюють за педагогом кожен рядок. Коли розучуються слова «Hand in hand», учитель просить дітей подати одне одному праву руку і потиснути її, потім ліву, і знову потиснути. Діти виконують «hand in hand» (3 times). Розучують рядок: «With one another» «Одне з одним». Повторюють кожне слово тричі. Треба стежити, щоб у слові *another* звук [ð] не замінювався на звук [z]. Учитель ділить дітей на пари. Одна дитина стає навпроти іншої. Вимовляючи слова «with one» вона вказує на себе, вимовляючи «another», дитина вказує на свого сусіда. Весь віршик повторюється ще раз, закріплюється рухами.

3. Фізкультхвилинка. Діти проводять її самостійно. Хтось із дітей — тренер, інші — спортсмени. Тренер дає накази, спортсмени — виконують.

III. Прощання

Заняття 19. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Повторення вірша «Here is my mother». Педагог проводить за власним вибором ігри для повторення з дітьми зразків мовлення, що були введені на занятті 17. Якщо діти добре володіють матеріалом, можна переходити до виконання складніших ігор.

2. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat». Педагог пояснює дітям, що, відповідаючи на запитання «Who is this?», можна назвати або ім'я людини, або назву тварини — «Who is this? (This is) Anya. Who is this? (This is) a dog».

Ведучий стоїть спиною до інших дітей. До нього по черзі підходять діти і запитують: «Who is this?». Ведучий повинен визначити по голосу, хто підійшов: «(This is) Igor».

3. Гра «Коти м'яч / Roll a ball». Педагог показує картинку із зображенням члена сім'ї, потім котить м'яч дитині й запитує: «Who is this?». Дитина відповідає: «(This is) a sister».

4. Фізкультхвилинка.

5. Гра «Кого немає? / Who is absent?». Педагог розкладає на столі картинки із зображенням членів сім'ї, супроводжуючи словами: «Зараз я заберу одну картинку, а ви скажете, кого немає. Наприклад, я забираю картинку мами. Кого немає?» Діти відповідають: «Мами». Педагог говорить: «Правильно. Тепер вимовіть це слово по-англійськи «A mother». Діти промовляють: «A mother». Педагог каже: «Зараз я запитаю: «Кого немає? Who is absent?», а ви відповідайте: «A mother» або «A mother is absent».

Перед тим, як заховати картинку, педагог дає наказ: «Close, your eyes! [ˈkloʊz jə ɡaɪs] Заплющіть очі!» Забирає картинку: «Open your eyes! / Розплющіть очі!» Діти розплющують очі і кажуть, кого не стало. Педагог допомагає дітям дати правильну відповідь.

6. Гра «Хто це? / Who is this?». Педагог приносить чотири капелюхи: один жіночий, другий чоловічий, третій — для дівчинки, четвертий — для хлопчика. Ці капелюхи виносять за двері. Дитина іде за двері, одягає один капелюх на свій вибір.

У кімнаті діти діляться на «гостей» і «господарів». Хтось стукає у двері: «Кноок (3 times)». Діти кажуть: «Come in!». «Гості» запитують: «Who is this?». «Господарі» відповідають: «(This is) my brother (sister etc)».

III. Прощання

Заняття 20. Практика у спілкуванні

Заняття 21. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

Активізація використання привітання: «How do you do? / Добрий день».

II. Уведення нового матеріалу

Педагог звертається до дітей: «Stop talking! Listen to me! Сьогодні до нас у гості завітала дівчинка Аліса з англійської казки. Вона хоче привітатись

з вами». Педагог бере ляльку, одягнену відповідно до казки Л. Керрола «Аліса в Країні Чудес».

— Hallo, boys and girls!	— Привіт, хлопчики і дівчатка!
— My name is Alice.	— Мене звати Аліса.
— I am a girl.	— Я дівчинка.
— I live in England.	— Я живу в Англії.
— I have a family. (3 times.)	— Я маю сім'ю. (Тричі.)

Аліса показує фото своєї сім'ї.

Жест № 1: щось є в руці, одна рука накрита другою.

— I have a mother. (3 times.)	— Я маю маму. (Тричі.)
— I have a father. (3 times.)	— Я маю тата. (Тричі.)
— I have a sister. (3 times.)	— Я маю сестру. (Тричі.)
— I have a brother. (3 times.)	— Я маю брата. (Тричі.)
— I haven't a grandmother. (3 times.)	— У мене немає бабусі. (Тричі.)
— I haven't a grandfather. (3 times.)	— У мене не має дідуса. (Тричі.)
— Have you a family? (3 times.)	— У тебе є сім'я? (Тричі.)
— Have you a mother? (3 times.)	— У тебе є мама? (Тричі.)

Педагог із лялькою звертається до різних дітей, відповідає за них, весь час перекладає.

— Yes, I have. (3 times.)	— Так. (Тричі.)
— Have you a brother? (3 times.)	— У тебе є брат? (Тричі.)
— Have you a sister? (3 times.)	— У тебе є сестра? (Тричі.)
— No, I haven't. (3 times.)	— Ні. (Тричі.)

III. Розучування нового матеріалу

1. Гра «У мене є». Діти стають у коло і розучують структуру «I have... (3—5 times.) — Я маю...», ритмічно повторюючи жест: «Ліва рука накриває праву, права рука накриває ліву».

2. Гра «Живі шеренги». Перша шеренга повільно рухається у напрямку до другої. Діти повторюють запитання «Have you...?». Педагог каже: «Спочатку вимовляємо дуже тихо, потім голосніше і нарешті голосно». Потім те саме виконують діти другої шеренги.

3. Гра «Так чи ні». Спочатку діти вивчають структуру «Yes, I have». Вимовляючи цю структуру, діти тупають ніжками і ствердно хитають голівками.

- No, I haven't. — Ні, я не маю, — діти категорично махають руками.

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 22. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

Виконання пісні «Good morning» № 1 або № 2.

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Гра «Сніжка / A snowball». Відпрацювання зразка: «Have you...?».

2. Гра «Так чи ні». Відпрацьовується стверджувальна відповідь «Yes, (I have)» та заперечна «No (I haven't)». Перед початком гри педагог нагадує дітям, що означають ці структури, ще раз повторює їх із дітьми різними інтонаціями. Спочатку діти будуть помилятися, але вихователь їм коректно до-

помагатиме. Педагог ставить таке запитання, щоб діти обов'язково відповідали: «Так». Для цього він усім роздає картинки, де зображена мама. Потім запитує кого не має на картинці, щоб потренувати заперечну відповідь.

3. Гра «Будь уважним! / Be attentive!». Педагог дає дітям картинки із зображенням різних членів сім'ї. Підходячи до кожного, запитує: «Have you...?». Педагог ставить запитання, щоб діти обов'язково відповідали: «Yes, (I have)». Для цього він усім роздає картинки, де зображена мама. Потім запитує кого немає на картинці. Дитина відповідає заперечно: «No, (I haven't)».

4. Розучування вірша «Good night». Педагог каже: «Тепер Аліса розповість вам віршика».

— Good night, mother,
Good night, father,
Kiss your little son,
Good night, sister,
Good night, brother,
Good night, everyone.

— На добраніч, мамо,
На добраніч, тато,
поцілуйте свого маленького синочка,
на добраніч, сестричко,
на добраніч, братику,
на добраніч, всі.

Педагог перекладає вірш, пояснює дітям різницю між фразою «Good night!» і «Good-bye». Він використовує лялькову сім'ю: батька, маму, двох синів, доньку. Повторюючи всі рядки, лялька-син махає рукою. Коли повторюють стрічку: «Kiss your little son», мама і тато по черзі цілують його. На цьому занятті вірш лише вводить.

5. Фізкультхвилинка. Уведення нових наказів.

— Stand straight!
— Hands up!
— Hands down!
— Hands on hips!
— Sit down!
— Stand up!
— Bends aside!
— Turn left!
— Turn right!

— Станьте рівно!
— Руки вгору!
— Руки вниз!
— Руки на поясі!
— Сядьте!
— Встаньте!
— Нахиліться у сторону!
— Поверніться наліво!
— Поверніться направо!

III. Прощання

Заняття 23. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування нового матеріалу

1. Фонетична зарядка.

2. Повторення ігор заняття 22 за вибором педагога.

3. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat». Педагог роздає дітям картинки із зображенням членів сім'ї. Ведучий у капелюшку стає спиною до дітей. Ззаду до нього підходять по черзі діти. Ведучий запитує: «Have you a mother (father...)?» Дитина відповідає: «Yes, (I have). No, (I haven't)».

4. Повторення вірша «Good night».

5. Гра «Набивай м'яча / Beat the ball». Дитина б'є м'ячем об підлогу і промовляє: «I have a mother (a father, a sister etc)».

6. Фізкультхвилинка.

III. Прощання

Заняття 24. Практика у спілкуванні

Для повторення матеріалу педагог проводить ігри, що використовувалися на заняттях 21—23. Крім них можна організувати ще й такі ігри.

1. Гра «Хто прийшов? / Who came in?». Відпрацювання структур «Have you a...? Yes, (I have). No, (I haven't)».

Дитина із картинкою члена сім'ї виходить за двері. Коли вона повертається, діти запитують: «Have you a brother (sister etc)?». Дитина відповідає: «Yes, (I have)» або «No, (I haven't)».

2. Гра «У зоопарку / At the zoo». Мета цієї гри — навчити дітей використовувати структури: «Have you...? Yes, (I have). No, (I haven't)». Одну дитину призначають «директором зоопарку». Вчитель кладе на килим табличку з надписом «The zoo». Він говорить: «This is the zoo. (3 times.)» — Це зоопарк. «This is a director. — Це директор». «This is a dog, a snake, a monkey etc», — учитель перелічує назви звірів, які вже вивчені. Діти повторюють. «Директор» розкладає перед собою картинки, на яких зображені звірі: «(This is) a dog...». Відвідувачі запитують: «Have you a...?» «Директор» відповідає: «Yes, I have. No, I haven't.» залежно від того, чи є такий звір. «Директором» будуть усі діти по черзі.

3. Фізкультхвилинка.

Заняття 25. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, зателефонуймо до Аліси».

— Hallo! This is Alice!	— Алло! Це Аліса!
— Hallo! Alice!	— Привіт, Алісо!
— How is your mother?	— Як твоя мама?
— She is fine, thanks.	— Добре, дякую.
— How is your sister?	— Як твоя сестра?
— She is fine, thanks.	— Добре, дякую.
— And how are you?	— А як ти?
— I am fine, thanks.	— Добре, дякую.
— My mother is beautiful.	— Моя мама красива.
— My father is strong and big.	— Мій тато сильний і великий.
— My sister is small.	— Моя сестра маленька.
— Listen to the song!	— Послухаймо пісню! (ноти див.

у додатку на с. 157)

— How is your mother?	— Як твоя мама?
— She's fine, thanks.	— Добре, дякую.
— How is your sister?	— Як твоя сестра?
— She's fine, thanks.	— Добре, дякую.
— How is your father?	— Як твій тато?
— He's fine, thanks.	— Добре, дякую.
— How is your brother?	— Як твій брат?
— He's fine, thanks.	— Добре, дякую.

III. Розучування нового матеріалу

1. Гра «Живі шеренги». Хлопчики стоять у шерензі навпроти дівчаток і повторюють:

— She. (3 times.) [ʃi: ʃi: ʃi:]

— Вона. (Тричі.)

Жест: хтось спить, тихо!

Дівчатка стоять в іншій шерензі. Вони повторюють:

— He. (3 times.)

— Він. (Тричі.) Вимовляється дуже легко [h].

Пантоміма: нам дуже смішно — руки тримаємо на животу [hi: hi: hi:].

2. Гра «Потяг». Відпрацювання структури «How is...?».

3. Гра «Дякую / Thanks». Пані Вимова нагадує вимову складних звуків: «Діти, поставте язичок між зубами [θ θ θ]. Ми — англійські змійки». Розучування слова «Thanks» супроводжується поклоном із вдячністю.

4. Гра «Плескаємо у долоні». У нормальному темпі по черзі діти повторюють зразки: «He is fine. — У нього все добре. She is fine. — У неї все добре». Педагог каже: «Вимовляємо всю фразу, а на слові *fine* робимо хлопок. Потрібно чітко вимовляти звук [n], не плутати слово *fine* з *five*».

5. Гра «Відгадай / Guess». Перед початком гри розучуються прикметники.

— Beautiful. (3 times.)

— Красивий, красива. (Тричі.) Захоплення на обличчі, руки в сторони.

— Strong. (3 times.)

— Сильний, сильна. (Тричі.) Показуємо сильні м'язи.

— Big. (3 times.)

— Великий, велика. (Тричі.) Руки широко розставити.

— Small. (3 times.)

— Маленький, маленька. (Тричі.) Руки наближити одна до одної.

Якщо діти добре запам'ятали слова, учитель показує жест-асоціацію, не вимовляючи прикметника. Діти називають його. Якщо дітям ще складно грати в цю гру, вона переноситься на наступне заняття.

IV. Закріплення матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 26. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Розучування пісні «How is youг...?». Педагог нагадує зміст цієї пісні, а потім повторює її з дітьми.

2. Гра «Відгадай / Guess».

а) Повторення слів із використанням асоціативних жестів, як це було на попередньому занятті.

б) Діти стають у коло. Одна дитина стає всередину і показує один із жестів: красивий, сильний, великий, маленький. Усі мають назвати слово-прикметник — beautiful, strong, big, small.

в) Одна дитина показує жест, як у пункті «б». Діти разом із вихователем вимовляють; якщо це дівчинка — *she*, якщо хлопчик — *he*.

— She is big.

— Вона велика (якщо цей жест показувала дівчинка).

— He is strong.

— Він сильний (якщо цей жест показував хлопчик).

г) Хтось із дітей показує картинку з членом сім'ї, а потім один із жестів: красивий, сильний, великий, малий. Усі діти разом із вихователем кажуть: «My mother (sister)», а потім «is beautiful». Ще раз повторюють структуру.

г) Якщо попередня робота була задовільною, можна пограти в цю саму гру, поділившись на команди. Представник однієї команди показує жест і картинку, а діти другої команди за допомогою вчителя називають усе речення. Це складне завдання і виконується тоді, якщо пункти «а», «б», «в», «г» діти виконують добре.

3. Фізкультхвилинка. Уводяться накази:

— Run!	— Біжи!
— Jump!	— Стрибай!
— Stop!	— Зупинися!

4. Гра «Телефон / A telephone». Телефонуючи, діти вітаються і довідуються про здоров'я мами, тата, свого друга.

1. Hallo!
2. Hallo!
1. How is your mother?
2. She is fine, thanks
1. How is your father?
2. He is fine, thanks.
1. Good-bye!
2. Good-bye!

На цьому занятті відпрацьовують лише ці структури.

5. Повторення інших ігор цієї теми, якщо є час.

III. Прощання

Заняття 27. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

1. Повторення пісні «How is your..?».
2. Повторення ігор заняття 26.
3. Фізкультхвилинка.

4. Розучування танцю. Діти діляться на дві групи, які стають одна навпроти одної. Педагог вмикає магнітофон.

а) Перша група співає, зробивши крок уперед: «How is your mother?». Друга група — «She is fine, thanks». *Діти кладуть руку на серце, присідають, голову нахилиють.*

б) Друга група (діти стоять рівно): «How is your father?». Перша група виконує: «He is fine, thanks».

в) Діти першої групи беруть за руки партнерів з другої групи, що стоїть навпроти. Руки підняті у «віконечко»: «How is your sister?». Потім руки опускають: «She is fine, thanks».

г) Четвертий рядок «How is your brother?» виконується як у пункті «в».

III. Прощання

Заняття 28—32. Практика у спілкуванні та контроль знань і вмінь

На цих заняттях діти повторюють усі структури, вірші, пісні, ігри цієї теми, беруть участь у змаганнях на краще виконання пісні, вірша. Для формування умінь монологічного та діалогічного мовлення педагог пропонує дітям написати звукового листа друзям Вінні-Пуха: П'ятячку, Тигрі, Кензі, крихітці Ру: «My name is... This is my mother, father. My mother is beautiful. My father is big». Дитина може демонструвати фото своєї сім'ї.

На цих заняттях можна пограти у гру «Телефон». Діти можуть розпитати:

а) один про одного: What is your name? How old are you? Where do you live?

б) про сім'ю: Have you a sister? How is your sister?

Гра «Покажіть документи / Show me your documents». Педагог каже: «Дітки, ми приїхали в незнайоме місто Делі в Індії. Хтось може бути мамою, хтось татом, братом, сестрою. Найменший (брат) заблукав. Поліцейський знаходить хлопчика, розпитує, як його звати, по-англійськи, чи є в нього сім'я; хто — мама, тато, брат, сестра. Потім він знаходить усю родину».

Тема «Тварини і птахи / Animals and birds»**Заняття 33.** Уведення нового матеріалу**I. Привітання****II. Уведення нового матеріалу**

Педагог говорить: «Діти, сьогодні ми з вами підемо до англійського цирку». На демонстраційному столику встановлюється табличка «Цирк / The Circus» та інші декорації. Діти сідають півколом. Вистава не починається. Педагог продовжує: «Діти, директор цирку щойно сказав мені, що звірі, які тут працювали, переїли морозива і захворіли. Тому зараз проводиться конкурс: набір нових артистів цирку. Поспостережімо за цим процесом». З'являється жабка. Директор цирку запитує:

1. — Who are you?

— I am a frog. (3 times.)

— I am green. (3 times.)

— I can jump. (3 times.)

2. — Who are you? What can you do?

— I am a fox. (3 times.)

— I am yellow. (3 times.)

— I can run. (3 times.)

3. — Who are you? What can you do?

— I am a bear. (3 times.)

— I'm brown. (3 times.)

— I can walk. (3 times.)

4. — Who are you?

— I am a fish. (3 times.)

— I am red. (3 times.)

5. — What can you do?

— I can swim. (3 times.)

— Хто ти?

— Я жабка. (Тричі.)

— Я зелена. (Тричі.)

— Я вмію стрибати. (Тричі.)

— Хто ти? Що ти вмієш робити?

— Я лисиця. (Тричі.)

— Я жовтоголяча. (Тричі.)

— Я вмію бігати. (Тричі.)

— Хто ти? Що ти вмієш робити?

— Я ведмідь. (Тричі.)

— Я коричневий. (Тричі.)

— Я вмію ходити. (Тричі.)

— Хто ти?

— Я риба. (Тричі.)

— Я червона. (Тричі.)

— Що ти вмієш робити?

— Я вмію плавати. (Тричі.)

— And now let's. Listen to the
song: «I see».

6. 1) — I see green. I see yellow.
— I see that funny fellow.

— I see white. I see blue.

— I see you, and you, and you.

2) — I see pink. I see brown.

— I stand up and I sit down.

— I see red. I see black.

— I see this, and that, and that.

А тепер послухаймо
пісню «Я бачу» (ноти див. у до-
датку на с. 157).

— Я бачу зелений. Я бачу жовтий.
— Я бачу того кумедного хлоп-
чика.

— Я бачу білий. Я бачу блакит-
ний.

— Я бачу тебе, тебе і тебе.

— Я бачу рожеви. Я бачу корич-
невий.

— Я встаю і сідаю.

— Я бачу червоний. Я бачу чор-
ний.

— Я бачу це, те і те.

Педагог перекладає пісню, супроводжуючи переклад наочністю.

III. Розучування нового матеріалу

1. Гра «У зоопарку / At the zoo». Проводиться розучування назв звірят.

— A frog. (3—5 times.) — Жаба. (3—5 разів.)

Діти стрибають як жабки.

— A fish. (3—5 times.) — Риба. (3—5 разів.)

*Повторюючи слово, діти виконують
плавальні рухи.*

— A fox. (3 times.) — Лисиця. (Тричі.)

*Діти ідуть крадькома, однією рукою зобра-
жують рухи лисячого хвоста.*

— A bear. (3 times.) — Ведмідь. (Тричі.)

Рухи повільні, розважливі.

2. Гра «Хоровод». Діти рухаються спочатку повільно, стиха промов-
ляючи питання «What can you do? — Що ти вмієш робити?», а потім темп
пришвидшується, гучність збільшується до нормального рівня.

3. Гра «Я бачу / I see». Діти повторюють за педагогом структуру «I see
(3—5 times) — Я бачу», супроводжуючи її пантомімою «Вказівний палець
вказує на грудну клітину «I», на око «see».

4. Гра «Казкова квіточка». Педагог показує дітям квітку з різно-
кольоровими пелюстками: red, yellow, brown, green, white, blue, pink, black.
На цьому етапі можна обмежитися розучуванням перших чотирьох кольорів,
інші діти вивчать під час засвоєння пісні.

5. Гра «Ми — спортсмени». На минулих заняттях діти вже ознайомилися
з командами «Run! Jump!». Сьогодні педагог їм пропонує для виконання
накази: «Walk! Swim!»

IV. Закріплення матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Оскільки у цьому занятті багато матеріалу, педагог добирає обсяг
лексичних одиниць, виходячи з вікових особливостей дітей.

Заняття 34. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Можна виготовити квітку з різнокольоровими пелюстками.

1. Гра «У зоопарку / At the zoo». Розучення назви звірят, уведених на попередньому занятті.

2. Гра «Хоровод». Опрацювання питання «What can you do?».

3. Гра «Ми — спортсмени». Діти виступають у ролі тренера і дають один одному наказ: «Walk! Swim! Run! Jump!».

4. Гра «Казкова квіточка». Розучуються кольори, введені на попередньому занятті.

5. Розучування пісні «I see».

III. Прощання

Заняття 35. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

На цьому занятті повторюються назви звірів, кольорів, нові команди, пісня «I see». Якщо діти добре запам'ятали матеріал, вони можуть приступати до складніших ігор.

1. Гра «Який це колір?». Педагог ділить дітей на дві команди. Він по черзі показує дітям картку з кольором і запитує: «What colour is it?» Діти відповідають: «...red ...». Це завдання складне. Потрібна допомога педагога.

2. Фізкультхвилинка. Гра «Ми — спортсмени». Тренер запитує дітей: «What can you do?». Вони відповідають: «(I can) run, (...walk, swim, jump)». Тренер дає накази: «Run!». Діти виконують.

Якщо наказ добре засвоєно, у ролі тренера може виступати хтось із дітей.

III. Прощання

Заняття 36. Практика у спілкуванні

На цьому занятті після того, як діти повторять матеріал, педагог організовує творчі (продуктивні) ігри.

1. Гра «Відгадай / Guess». Діти стають у коло, хтось один у центрі.

а) Дитина в центрі показує картинку з кольором. Усі називають колір: «(It's) green».

б) Дитина показує картинку зі звірятами. Усі називають: «A frog».

в) Дитина показує спочатку картинку зі звірчком, а потім його колір. Усі називають: «A frog is green».

2. Гра «У цирку / In the circus». Когось із дітей призначається «директором». До нього приходять найнятіся на роботу, скажімо, рибка. Відвідувач одягає шапку-маску. Директор запитує: «Who are you?» — «I am a fish». «What can you do?» — «I can swim, jump».

3. Гра «Казкова торбинка / A fairy bag». Педагог каже: «Дітки, у торбинці лежать іграшки — різні звірята, але вони зачаровані. Отже, щоб вони «ожили»,

треба сказати, хто це, якого кольору, що вміє робити». Наприклад, дитина виймає жабку і каже: «I am a frog. I am green. I can jump». Хто дасть правильну відповідь, того нагороджують призом — прапорцем, зірочкою, іграшкою з кіндерф-сюрпризу.

Заняття 37. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, сьогодні ми виручимо до лісу на прогулянку».

— Let's go for a walk. (3 times.) — Підемо на прогулянку. (Тричі.)

Педагог звертається до окремих дітей із запрошенням, а тоді до всіх разом. На демонстраційному столику розмішені декорації: на тлі лісу стоїть хатинка.

— Here is a house in the wood, wood, wood. (3 times.)

— Let's stop at the house.

(3 times.)

— Let's ask at the house.

(3 times.)

— Who lives in the house?

(3 times.)

— I live in the house/

— I am a mouse. I am good.

— And who are you?

Педагог перелічує імена дітей, які прийшли до лісу: I am a boy (a girl). I am Sasha (Lena).

— I live in the house.

— I am a hare.

— I am a cock rooster

— I live in the house.

— Come in!

Діти заходять (будинком може бути стіл, за який зайдуть діти).

— Who lives in the house?

Вовк запитує сердитим голосом.

— We live in the house:

a mouse, a hare and a cock rooster.

— And who are you?

— I am a wolf.

— Oh, you are bad. (3 times.)

— Go away! (3 times.)

Вовк іде геть. Діти відганяють інших звірів від будинку, як і вовка. На цьому занятті можна ввести слова *a lion* ['laɪən] (лев), *a tiger* ['taɪgə] (тигр) за умови, що діти не будуть перевантажені.

II. Розучування нового матеріалу

1. Гра «У зоопарку / At the zoo». Розучування нової лексики. Промовляючи кілька разів слово *a wolf* (вовк), діти гарчать, «шкірять зуби»; *a mouse* (миш-

— Ось стоїть хатинка в лісі, лісі, лісі. (Тричі.)

— Зупинімося біля будинку.

(Тричі.)

— Запитаймо біля будинку.

(Тричі.)

— Хто живе в будиночку?

(Тричі.)

— Я живу в будинку, — каже

мишка.

— Я мишка. Я хороша.

— А ви хто?

— Я живу в будинку.

— Я зайчик.

— Я півник.

— Я живу в будинку.

— Заходьте!

— Хто живе в будинку?

— Ми живемо в будинку:

мишка, зайчик і півник.

— А ти хто?

— А я вовк.

— О, ти поганий. (Тричі.)

Іди геть! (Тричі.)

ка) — нюхають сир, «крутять хвостиком»; *a hare* (зайчик) — злякано оглядаються, «трясуть лапками»; *a cock rooster* (півник) — гордовито стрибають, «змахують крильцями».

2. Гра «Хороший. Поганий». Щоб вивчити прикметник *good* [ˈɡʊd] (хороший), педагог пропонує дітям попестити одне одного по голівці і кілька разів повторити це слово. Розучуючи слово *bad* [bæd] (поганий), діти відвертаються від свого сусіда, відмахуються від нього.

3. Гра «Заходь або іди геть». Діти діляться на дві команди. Перша команда «живе у хатинці» (за столом). Діти іншої команди — це гості. Гостям одягають шапочки-маски різних звірят. Дитина-гість мовчки підходить до хатинки. Якщо гість — домашня тварина, її запрошують: «Come in! / Заходьте». Якщо ж хижка, її проганяють, тупаючи ніжною: «Go away! / Иди геть!». Діти вимовляють цю фразу сердитим голосом, розмахуючи руками.

4. Гра «Хоровод». Ставши у коло, діти починають поступово сходитися всередину, а потім розходиться, промовляючи на зразок «You are».

5. Гра «Потяг». Діти рухаються у потязі й повторюють питання «Who lives in the house? (3—5 разів.)»

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

IV. Прощання

Заняття 38, 39. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Педагог на цих заняттях сам вибирає прийоми роботи. Діти під його керівництвом грають у вже знайомі їм ігри, які можуть бути розширені новою лексикою.

1. Гра «Будиночок у лісі / A house in the wood». Дітей ділять на дві групи. Перша група — це маленькі звірі. Серед них можуть бути ті, які були вивчені раніше (гуска, папуга, мавпа тощо), а також вивчені в цій темі (жабка, мишка, півник тощо).

Друга група — хижі звірі (вовк, лисиця, ведмідь, тигр, лев тощо). Кожен зі звірів по черзі підходить до хатинки, називає себе. Якщо це маленький звір — йому дозволяють зайти: «Come in!». Якщо це великий звір — його проганяють: «Go away!».

2. Гра «Кого немає? / Who is absent?». Педагог розкладає на столі картинку або іграшки звірят (не більше чотирьох), нагадує їхні назви. Якщо діти добре їх пам'ятають, можна починати гру.

«Close your eyes! / Заплющіть очі!» — педагог забирає одну картинку і звертається до дітей: «Open your eyes! / Розплющіть очі!».

— Кого немає? / Who is absent?

Діти називають: «A dog (is absent)».

3. Гра «Ми — спортсмени». Розучування нової фізкультхвилинки (ноти див. у додатку на с. 157).

— Walking. (4 times.)

- Hop. (6 times.)
- Running. (6 times.)
- Now let's stop. (2 times).

4. Гра «У зоопарку / At the zoo». До директора зоопарку приходять діти і запитують:

- Have you a lion?
- Директор відповідає:
- Yes, I have або No, I haven't.

На цих заняттях педагог пояснює, що англійською мовою на звірят і птахів не говорять *він* або *вона*, а називають *воно* — «it» і, щоб сказати *він красивий*, кажуть: «(It's) beautiful».

5. Гра «Відгадай / Guess». Методика проведення цієї гри описана у занятті 36. У цій грі застосовується лексика, уведена на занятті 37: назви тварин і птахів, прикметники *good, bad*.

6. Гра «Казкова торбинка / A fairy bag». Методика проведення гри викладена у занятті 36. У цьому підциклі тренуються зразки мовлення: «It's a wolf. It's bad. It's black».

III. Прощання

Заняття 40. Практика у спілкуванні. Застосування вивченого матеріалу

Заняття 41. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, до нас приїхали бродячі музиканти з Бремена, Бременські музиканти — Bremen musicians».

a donkey [ˈdɒŋki] (3 times);	— віслук (тричі);
a cat (3 times);	— кіт (тричі);
a dog (3 times);	— пес (тричі);
a cock rooster (3 times).	— півень (тричі).

У цирку проходить вистава, де музиканти виступатимуть з іншими артистами. Діти сідають півколом на килимі. Педагог говорить від імені артистів.

— Good morning! (3 times.)	— Доброго ранку! (Тричі.)
— Good morning, boys and girls! (3 times.)	— Доброго ранку, хлопчики й дівчатка! (Тричі.)
— This is a cat.	— Це кіт.
— This is a dog.	— Це собака.
— This is a cock rooster.	— Це півник.
— And I am a donkey.	— А я віслук.
— We are dancing.	— Ми танцюємо.
— We are singing.	— Ми співаємо.

Звірі показують, як це роблять.

— We are playing.	— Ми граємо.
— We are running.	— Ми бігаємо.

Вихователь показує картинки або іграшки звірів.

— This is a kangaroo. (3 times.)	— Це кенгуру. (Тричі.)

— This is a sparrow-bird. (3 times.)

— This is a golden fish. (3 times.)

— This is an elephant. (3 times.)

— Let's sing a song.

— Це горобець. (Тричі.)

— Це золота рибка. (Тричі.)

— Це слон. (Тричі.)

— Заспіваймо пісню.

Діти співають на мотив пісеньки «Жил на свете черный жук» (ноти див. у додатку на с. 157).

1. — Come along the (sparrow-bird
(3 times))
Come along the sparrow-bird and
hop and hop like me.

— Иди зі мною, (горобчику,
(тричі))
і як я стрибай.

2. — Come along the (elephant
(3 times))
Come along the elephant and walk
and walk like me.

— Иди зі мною, (слонику,
(тричі))
і як я ходи.

3. — Come along the (kangaroo
(3 times))
Come along the kangaroo and jump
like me.

— Иди зі мною, (кенгуру,
(тричі))
І як я стрибай.

4. Come along the (golden fish
(3 times))
Come along the golden fish and
swim and swim like me.

— Иди зі мною, (золота рибко,
(тричі))
і пливи як я.

5. — Little frog (2 times)

hop (3 time.).

Little frog (2 times).

Stop (2 times).

— Маленька жабко (двічі),
стрибай (тричі).

Маленька жабко (двічі),
зупинися (двічі).

Педагог пісню та вірш лише вводить, а розучуватимуть їх діти на наступних заняттях.

III. Розучування нового матеріалу і закріплення

Відбувається аналогічно тому, як це було на заняттях, на яких вводився новий матеріал попередніх тем.

IV. Закріплення. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 42, 43. Тренування у спілкуванні

Ці заняття педагог розробляє самостійно.

Заняття 44—48. Практика у спілкуванні, контроль знань та умінь

На цих заняттях повторюються ігри, вірші, пісеньки, що вивчались на заняттях із теми «Animals and birds».

Діти вчать складати розповіді про звірат:

— This is a dog. It is big, strong. It is black. It is beautiful.

Дитина може одягти маску звірятка і розповідати про себе:

— I am a mouse. I am small. I am grey.

Можна погратися в такі ігри.

1. Гра «Телефон / A telephone». Лікар сидить біля телефону. Йому дзвонять хворі звірятка. Вони розповідають про себе: «I am a tiger. I am yellow. I am small».

2. Гра «Хто може розсмішити царівну Несміяну». Несміяну може грати хтось із дітей. До царівни приходять звірі. Вони називають себе і кажуть, що вміють робити: «I am an elephant. I am big. I am grey. I can dance». Потім вони стрибають, танцюють, бігають, доки Несміяна не засміється.

3. Гра «Лікар Айболить». Лікар лікує хворих, а його помічники (звірята, птахи) допомагають йому. Вони говорять: «We are jumping! We are running! We are dancing!». Хворі дітки займаються з ними спортом і видужують.

4. Діти на прикінцевому занятті можуть показати вистави: «Будиночок у лісі», «У цирку». Кожна дитина має свою роль: говорить, що вона вміє робити, яка вона. Малята співають, розказують вірші.

5. Гра «Кіт і мишка»

1) Little mouse (2 times.)

Where is your house?

Little Cat (2 times.)

Here is my house.

2) I am a mouse

You are a cat

One, two, three,

You catch me.

Діти стають у коло. Одна дитина — «кіт», друга — «мишка». «Кіт» наздоганяє «мишку».

Тема «Їжа. У магазині / Food. At the shop»

Заняття 49. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, скоро Новий рік — A New Year. До нас можуть завітати гості з Англії. Ми запросимо Вінні-Пуха, П'ятачка, Тигра і маму Кенгу з крихіткою Ру. Ми їх маємо пригостити смачними стравами».

— Let's go to the shop! (3 times.)

— Ходімо до магазину! (Тричі.)

— This is a shop. (3 times.)

— Це магазин. (Тричі.)

— This is a shop-assistant [ə'ssɪstənt].

— Це продавець. (Тричі.)

(3 times.)

Педагог демонструє картинки «Магазин», «Продавець».

Жест: рука до себе.

— Give me bread [bred].

— Дайте мені хліб,

butter ['bʌtə], cheese ['tʃi:z], milk

масло, сир, молоко,

[mɪlk], sausage ['sɔ:sɪdʒ], please [pli:z].

ковбасу, будь ласка.

Педагог показує картинки із зображенням продуктів:

— Here you are. — Ось, будь ласка (це відповідає українському виразу

«будь ласка», коли нам щось дають).

Жест: щось беремо і даємо.

— Thank you very much.

— Дуже дякую.

Педагог ще раз повільно розповідає, перекладає. Потім «купує» кожен продукт окремо, «продавець» щоразу відповідає йому:

— Here you are.

— Будь ласка.

III. Розучування нового матеріалу

Педагог сам продумує роботу з розучування нового матеріалу. Спочатку краще ввести нові слова: «Bread, butter, cheese, milk, sausage».

Кожне слово повторюється не менше ніж тричі, з різною інтонацією і гучністю голосу. Обов'язково слід використовувати наочність. Потім вводиться фраза «Give me», яка закріплюється жестом. Аналогічно відпрацьовуються зразки: «Here you are! Thank you very much!».

IV. Закріплення матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 50—51. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Педагог сам розробляє ці заняття. Після виконання рецептивно-репродуктивних ігор можна використовувати такі ігри:

1. Гра «Відгадай / Guess». Педагог показує картинку із зображенням продукту і ставить запитання: «What is this? Що це?».

Діти відповідають: «This is bread (butter etc)».

2. Гра «Чого немає? / What is missing?». Педагог розкладає картинки із зображенням продуктів. Одну картинку ховають. «What is missing?» — запитує педагог. Діти відповідають: «Cheese».

3. Гра «Магазин / A shop». Дитина заходить до магазину і каже: «I am a customer / Я покупець». [ˈkʌstəmə]

Інша дитина говорить: «I'm a shop-assistant / Я — продавець».

а) Покупець запитує: «Have you..? / У вас є..?»

«Продавець» відповідає: «Yes, (I have)» або «No, (I haven't)».

б) Наступний етап — опрацювання фрази: «Here you are / Будь ласка».

Усі діти — продавці. Педагог роздає їм «продукти» — картинки. Він просить дати якийсь продукт: «Give me...»

Дитина-продавець каже: «Here you are».

Учитель-покупець відповідає: «Thank you very much».

в) Опрацювання структури «Give me... , please».

Тепер учитель — продавець, а діти — покупці. Вони по черзі підходять і просять дати їм щось: «Give me... , please».

Педагог каже: «Here you are».

Дитина відповідає: «Thank you very much».

г) Продавці й покупці — діти.

4. Гра «У зоопарку / At the zoo». Діти у зоопарку дають тваринам їжу. Вони промовляють: «(This is) milk». Беруть картинку і кладуть перед іграшкою звіра або птаха.

5. Фізкультхвилинка.

III. Прощання

Заняття 52. Практика у спілкуванні

Заняття 53. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Сьогодні ми підемо на базар».

— Let's go to the market.

(3 times.)

— Ходімо на базар.

(Тричі.)

— This is a market.

— Це базар.

— Give me: a cherry, an apple,
a strawberry, a pear, potatoes,

— Дайте мені: черешню, яблуко, по-
луницю, грушу, картоплю,

tomatoes, Please.

помідор, будь ласка.

Педагог пояснює утворення множини за допомогою суфікса — (e)s [s; z]». Він говорить: «Діти, якщо ви хочете купити щось одне, спочатку скажіть «а», а потім назвіть овоч чи фрукт. Якщо ви хочете купити багато, то в кінці слова додайте «s» або «z». Наприклад, a *potato* — одна картопля, *potatoes* [z] багато картоплі».

— Here you are.

— Ось, будь ласка.

— Thank you very much.

— Дякую.

— I like cherries.

— Я люблю черешні (вишні).

Жест: погладити себе по животу.

— I like tomatoes.

— Я люблю помідори.

— I like coffee. I like tea.

— Я люблю каву. Я люблю чай.

— I like chocolate and sweets.

— Я люблю шоколад і цукерки.

III. Розучування матеріалу

Цей етап розробляє сам учитель відповідно до попередніх занять.

IV. Закріплення матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 54—55. Тренування у спілкуванні

На цих заняттях діти граються в ігри, запропоновані педагогом.

Якщо дітям легко грати у рецептивно-репродуктивні ігри, можна ввести ігри: «Ресторан / Restaurant» [ˈrestrɒŋ], «Cafe».

Хтось із дітей — офіціант (*a waiter*) запитує: «What do you like? / Що ви любите?». Дитина-клієнт відповідає: «(I like) coffee» / Я люблю каву».

На цих заняттях розучується нова фізкультхвилинка.

Nick and Andy.

Нік і Енді.

Sugar and Candy.

Цукор і цукерка.

I say: Run!

Я кажу: «Біжи!»

На перших заняттях, коли цей віршик лише вводиться, на слова *Nick and Andy* учитель показує дві картинки: одну з обличчям дівчинки Andy, другу з обличчям хлопчика Nick. Промовляючи слова *sugar and candy*, педагог показує картинку із зображенням цукру й цукерки. Коли звучить наказ, діти виконують відповідні рухи.

- Walk [wɔ:k] (go)
- Jump!
- Stop!
- Swim!
- Fly!

- Іди!
- Стрибай!
- Зупинися!
- Пливи!
- Лети!

Діти відповідають:

- I am walking (going).
- I am jumping.
- I am swimming.
- I am flying.

Заняття 56. Практика у спілкуванні

Заняття 57. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

На цьому занятті педагог розповідає, що в Англії і багатьох інших країнах перед Новим роком відзначають ще одне свято — Різдво (Christmas). До дітей приходять у гості Santa Clause. Він дуже схожий на нашого Діда. Мороза. Санта Клаус приносить дітям подарунки вночі, коли всі сплять, і кладе їх у шкарпетку, яку діти спеціально залишають біля свого ліжечка.

— This is a New Year tree. (3 times.)

— Let's sing a song!

— Singing, dancing merrily

Round the New Year tree,

Singing, dancing merrily

Round the New Year tree.

— This is Father Frost. (3 times.)

— This is Snow Maiden. (3 times.)

— Stand in a circle. (3 times.) ['sɔ:kl].

— Give me your hand. (3 times.)

— Let's go round

the tree.

— What is this?

— This is a New Year tree.

— And what is this?

— This is a hare and this is a fox.

— This is a sweet and this is a nut [nʌt].

— A ball, a toy, an icicle ['aɪskl]

a lamp.

— Це Новорічна ялинка. (Тричі.)

— Заспіваймо пісню! (Мелодія

«У лісі, лісі темному».)

— Співаймо, танцюймо весело

навколо новорічної ялинки.

— Співаймо, танцюймо весело

навколо новорічної ялинки.

— Це Дід Мороз. (Тричі.)

— Це Снігуронька. (Тричі.)

— Станьте в коло. (Тричі.)

— Дайте мені свою руку. (Тричі.)

— Ходімо в хоровод навколо

ялинки.

— Що це?

— Це Новорічна ялинка.

— А що це?

— Це зайчик, а це — лис.

— Це цукерка, а це — горіх.

— Кулька, іграшка, бурулька,

ліхтарик.

III. Розучування нового матеріалу

Педагог із дітьми розучує матеріал, користуючись різними екстра- та паралінгвістичними засобами: рухами, жестами, мімікою, пантомімою, мелодикою, зміною темпу і тембру голосу та ін.

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 58—61. Тренування і практика у спілкуванні

Ці заняття педагог розробляє самостійно. На них повторюється раніше вивчений матеріал. Можна запропонувати дітям гру «Магазин», де буде вивчатися нова лексика: «a ball, a toy, an icicle, a nut». Під час цих занять педагог готує дітей до участі у Новорічному ранці, розмовляючи англійською мовою.

Заняття 62—64. Новорічний ранок

Сценарій Новорічного ранку / A New Year Party

Mary Poppins. Good morning, children! Glad to meet you! My name is Mary Poppins. And what is your name?

Children. My name is Dima. My name is... (*Усі діти по черзі називають своє ім'я.*)

Mary Poppins. Thank you, children! Let's sing a song: «What is your name?»!
Діти хором виконують пісню.

Mary Poppins. Thank you, children. This is a New Year Tree. It is beautiful.

Хтось стукає. Knock. (*3 times.*)

Children. Come in. (*3 times.*)

Заходить Дід Мороз.

Children. Who are you?

Father Frost. I am Father Frost. And this is Snow Maiden.

Father Frost. I have a magic bag. I cannot open it. (*Намагається відкрити її.*)

Педагог. Дід Мороз не може розкрити «казкову» торбинку. Вона зможе розкритися тоді, коли діти правильно назвуть кольори пелюсток «казкової» квітки. (*Дід Мороз відриває першу пелюстку.*)

Father Frost. What colour is it?

Children. (It is) red (blue, black, white...)

Торбинка розкривається. До Діда Мороза по черзі підходять діти у шапках-масках.

Father Frost. Who are you?

1 children. I am a frog. I am green. I can jump.

2 children. I am a cat. I am brown. I can run.

Дід Мороз дає кожному подарунок.

Father Frost. This is a ball.

Child. Thank you very much.

До дітей у гості завітав тренер.

Coach. I am a coach. Stand up. Sit down. Hands up.

Hands down. Hands on hips. Sit down.

Stand in a circle.

Give me your hand.

Nick and Andy Sugar and candy! I say.

Children. I am running! (jumping, swimming, flying)

A Queen Fairy Tale comes in. Let's play a game!

Заходить Королева Казка і пропонує дітям погратися у гру. Вона розкладає на столику різні іграшки.

A Queen Fairy Tale. What is this?

Children. (This is) a ball (an icicle, a cat).

Королева Казка дає дітям подарунки за правильну відповідь.

Father Frost. Children, let's sing round the New Year Tree.

Усі стають навколо ялинки і співають.

— I wish you a Merry Christmas. (3 times.)

And a Happy New Year.

Наприкінці Новорічного ранку діти показують виставу «Лісова хатинка».

Дід Мороз, Снігуронька, Мері Поппінз, тренер, Королева Казка прощаються з дітьми.

— Good-bye, children!

II ПІВРІЧЧЯ

Тема «Іграшки. День народження / Toys. Birthday»

Заняття 65. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог звертається до дітей: «Діти, ви пам'ятаєте казку О. Волкова «Чарівник Смарагдового міста»? Безстрашна дівчинка Елі зі своїм вірним собакою Тотошкою потрапили у підземне царство, де майстри-рудодопи добували дорогоцінне каміння. Але в підземеллі було дуже темно, і Елі з Тотошкою нічого не могла розгледіти.

— What is this? (3 times.)

— This is a ball. (3 times.)

— No, it isn't. (3 times.)

— Yes, it is. (3 times.)

— It is a ball. (3 times.)

— No, it isn't.

— It isn't a ball. (3 times.)

— It is a doll. (3 times.)

— Is this a star? (3 times.)

— Yes, it is.

— It's a star. (3 times.)

— And is this a star?

— No, it isn't.

— Is this a ball? (3 times.)

— No, it isn't.

— Is this a doll? (3 times.)

— No, it isn't.

— What is this? (3 times.)

— It's a car. (3 times.)

— Let's sing a song:

— Що це? (Тричі.)

— Це м'яч. (Тричі.)

— Ні. (Тричі.)

— Так. (Тричі.)

— Це м'яч. (Тричі.)

— Ні.

— Це не м'яч. (Тричі.)

— Це лялька. (Тричі.)

— Це зірка? (Тричі.)

— Так.

— Це зірка. (Тричі.)

— А це зірка?

— Ні.

— Це м'яч? (Тричі.)

— Ні.

— Це лялька? (Тричі.)

— Ні.

— Що це? (Тричі.)

— Це машинка. (Тричі.)

— Заспіваймо пісню. (ноти див.

у додатку на с. 158).

Один, і два, і три, і чотири.

Я сиджу на підлозі.

Я граю з м'ячем

і маленькою гарненькою лялькою.

One and two and three and four.

I am sitting on the floor.

I am playing with the ball

and a pretty little doll.

У цій самій пісні у другому і третьому рядках римуються слова:

car — star	машина — зірка
box — fox	коробка — лисиця
hare — bear	зайчик — ведмедик

III. Розучування нового матеріалу

1. Фонетична зарядка.

[a: a: a:]	— Цей звук довгий, гортанний.
car, star	— Лікар просить нас показати горло.
[a: a: a:]	— Довгий, гортанний звук.
ball, doll	— Охоплюємо голівку руками, дивуємося [ооо].
[ооо]	— Короткий звук, губи не округлюються, не розтягуються.
box, fox	— Ми у горах. Ми сказали: «Hare, bear», — і від наших слів іде луна [едедед].

2. Гра «У магазині іграшок / At the toy shop». Педагог показує відповідний предмет, а діти тричі повторюють слово, закріплюючи його пантомімою:

car (3 times);	машина (крутимо кермо) (тричі);
star (3 times);	зірка (ловимо зірку з неба) (тричі);
ball (3 times);	м'яч (б'ємо м'ячем об підлогу) (тричі);
doll (3 times);	лялька (показати, як іде лялька) (тричі);
box (3 times);	коробка (показати її контури) (тричі)
fox (3 times);	лисиця (показати довгий хвіст) (тричі);
hare (3 times);	заєць (показати довгі вуха) (тричі);
bear (3 times);	ведмідь (важко ступає) (тричі).

3. Гра «Потяг». Розучується структура «Is this a...? / Це є...?», яка вимовляється з різною гучністю, різним темпом, тембром голосу. Наприклад, як скаже її лисиця, заєць, ведмідь.

4. Гра «Так чи ні». Опрацьовуються зразки: «Yes, it is . No, it isn't».

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Заняття 66. Тренування у спілкуванні

I. Привітання

II. Тренування у використанні нового матеріалу

Педагог на власний розсуд вправляє дітей у використанні матеріалу, уведеного на минулому занятті. Він пропонує малюкам для виконання різні рецептивно-репродуктивні ігри. Серед них можуть бути такі:

1. Фонетична зарядка.

2. Гра «Сніжка / A snowball». Відпрацювання структур «Is this a ball (a doll, a car)?».

3. Фізкультхвилинка. На цьому занятті повторюється одна з вивчених раніше фізкультхвилинки.

III. Прощання

Заняття 67. Тренування у спілкуванні

Структуру заняття педагог розробляє, ураховуючи рівень засвоєння дітьми матеріалу. На занятті повторюються ігри попереднього заняття, а також вво-

дяться нові ігри продуктивного характеру. Можна використовувати за вибором такі ігри:

1. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat».

а) Усі діти стають спиною до педагога. Він по черзі кладе дітям у руку предмети: ляльку, м'яч, машинку, зірку тощо і запитує: «Is this a ball?». Діти відповідають: «Yes, (it is.) No, (it isn't)».

б) Педагог запитує: «What is this? What's this?». Діти відповідають: «(It's a car.» Потрібно починати обов'язково з варіанта «а»).

2. Гра «Коти м'яч / Roll a ball». Педагог і діти сідають у коло. Педагог звертається до дітей: «Let's sit in a circle! Let's play a game «Roll a ball». Біля нього розташовані різні предмети. Він бере один із них, котить до дитини м'яч і запитує: «Ira, is this a hare?». Дитина відповідає: «Yes, (it is)» або «No, (it isn't)».

3. Гра «Магазин / The shop». Розучується такий діалог між покупцем і продавцем:

- Is this a bear?
- Yes, it is.
- Give me, please.
- Thank you.

Цю гру можна розширити складнішими зразками мовлення. Продавець і покупець на початку діалогу вітаються, наприкінці прощаються. Можна використовувати структури, які були вивчені раніше: «Give me, please. Here you are», якщо діти добре засвоїли структуру «Is this a...?» Якщо ж ні, то педагог стежить, щоб використовувалась лише остання структура.

4. Гра «У зоопарку / At the zoo». Потрібно виставити іграшки звірів, назви яких вивчалися раніше. Педагог — «екскурсовод», діти — «відвідувачі». Діти запитують: «What's this?». «Екскурсовод» відповідає. Далі роль екскурсовода гратимуть діти.

5. Гра «Лото». Листівка із зображенням вивченого на цьому тижні слова (м'яча, ляльки тощо) розрізається на чотири частини. Педагог бере одну четверту частину картинки і запитує: «Is this a ball?». Діти відповідають: «Yes, it is», якщо знають, що зображено на ній. Якщо ж ні, вчитель запитує «What is this?» і додає ще одну четверту частину, і так доти, доки діти не відгадають.

6. Гра «Відгадай / Guess». Одна дитина виходить за двері. Діти з вивчених на цьому тижні предметів ховають один. Дитина, яка виходила, повертається і запитує: «(Is this) a box?». Діти відповідають: «Yes, it is», якщо предмет названо правильно або «No, it isn't» — якщо названо неправильно. Гра триває до трьох разів. Якщо іграшку не вгадано, дитина запитує: «What is this?».

Можна запропонувати інший варіант. Предмет ховають діти, які виходять за двері, а відгадують ті, що залишилися у групі.

III. Прощання

Заняття 69. Уведення нового матеріалу

I. Привітання

II. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, нам зателефонував Вінні-Пух і запросив нас на день народження. Ми завітаємо до нього, але спочатку підемо до магазину і купимо подарунки».

- This is a shop.
- Good morning!
- Give me, please a toy

(3 times),

- a balloon (3 times),
- a flag (3 times),
- a brick. (3 times.)
- Many toys. (3 times.)
- Many bricks (3 times),
- flags (3 times),
- many balloons (3 times.).
- Let's go.

- Це магазин.
- Доброго ранку!
- Дайте мені, будь ласка, іграшку (тричі),

- повітряну кульку (тричі),
- прапорець (тричі),
- цеглинку (тричі).
- Багато іграшок. (Тричі.)
- Багато цеглинок (тричі),
- прапорців (тричі),
- багато кульок (тричі).
- Поїдемо.

Педагог показує іграшку або картинку мотоцикла, потім потяга, літака, корабля, човна.

- We go by scooter (3 times),
- by train (3 times),
- by plane (3 times),
- by ship (3 times),
- by boat (3 times).
- We are here.
- Hello Winni! Hi! Hi!
- Happy birthday!

- Ми їдемо на мотоциклі, (тричі),
- на потязі (тричі),
- на літаку (тричі),
- на кораблі (тричі),
- на човні (тричі).
- Ми тут.
- Привіт Вінні!
- З Днем народження!

Співаємо пісню (ноти див. у додатку на с. 156).

- Happy birthday to you (2 times)
- Happy birthday,
- dear Winnie,
- Happy birthday to you!
- These are flags,
- bricks,
- balloons.

- З Днем народження тебе (двічі),
- з Днем народження,
- любий Вінні,
- з Днем народження тебе!
- Це прапорці,
- цеглинки,
- повітряні кульки.

III. Розучування нового матеріалу

1. Фонетична зарядка.

2. Повторення нових слів не менше ніж тричі: «A balloon, a flag, a brick, a scooter, a train, a plane, a ship, a boat».

Повторюючи слова, діти закріплюють їх пантомімою:

- a toy — ліпимо пасочку;
- a balloon — дуємо;
- a flag — махаємо прапорцем;
- a brick — складаємо будинок;
- a scooter — заводимо ногою мотоцикл;
- a train — сідаємо в потяг і їдемо;
- a plane — летимо;

a ship — капітан веде корабель, стоячи за штурвалом;

a boat — працюємо веслами.

3. Педагог нагадує дітям, як називати предмети в однині і множині, звертає увагу на те, що у множині в кінці слова треба казати [s] або [z]. Наприклад, візьмемо одну цеглину — a brick, багато цеглинок — bricks.

4. «We go by scooter, by train etc». Ці структури розучуються і повторюються з використанням пантоміми і голосу різного темпу, тембру, гучності.

IV. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

V. Прощання

Педагог може обмежити обсяг лексичних одиниць.

Заняття 70. Тренування у спілкуванні

Привітання

На цьому занятті використовуються ігри рецептивно-репродуктивного характеру з використанням лексико-граматичних структур заняття 69.

1. Фонетична зарядка.

2. Гра «Сніжка / A snowball».

3. Гра «Коти м'яч / Roll a ball».

4. Гра «Казкова торбинка / A fairy bag».

5. Гра «Відгадай / Guess».

6. Гра «Який це колір? / What colour is it?».

Заняття 71. Тренування у спілкуванні

На цьому занятті використовуються продуктивні (творчі) ігри.

1. Гра «У магазині іграшок / At the toy shop».

2. «Ми їдемо у подорож / We travel». На килимку розкладаються іграшки — транспортні засоби. Педагог — «директор» вокзалів. Діти по черзі підходять до нього.

«Директор» каже: «What do you want? / Що ви хочете?»

Дитина говорить: «I want to go! / Я хочу їхати!»

«Директор» каже: «How? / Чим?»

Дитина говорить: «By train / Потягом», потім бере іграшку і продовжує: «I go by train».

3. Гра «День народження / Happy birthday». У групі дітей у кожного по черзі буде день народження. Дитина сідає у крісло, до неї підходять її друзі й по черзі говорять: «Happy birthday, Kolya. This is a boat». Іменинник дякує. Діти стають у коло і водять хоровод навколо іменинника, співаючи: «Happy birthday to you», називаючи ім'я дитини.

Заняття 72. Практика у спілкуванні

Заняття 73. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Наш іменинник Вінні-Пух запрошує нас до столу».

Winnie the Pooh. Come here! Sit down!

- These are our knives and forks.
- These are our tables.
- These are saucers, cups, spoons, plates.
- These are our napkins.

- Це наші ножі й виделки.
- Це наші столи.
- Це наші блюдця, чашки, ложки, тарілки.
- Це наші серветки.

Вінні-Пух ще кілька разів показує предмети на столі і повторює їх назви.

Потім Вінні-Пух з дітьми сідає за стіл. Біля кожного тарілка, виделка, ложка, ніж, чашка, блюдце, серветка. На столі картинки із зображенням їжі (котлета, яйце, риба, каша, салат) і напоїв (молоко, чай, кава, вода).

Педагог запитує Вінні-Пука:

- What are you doing? (3 times.)
 - I am eating. (3 times.)
 - What are you eating? (3 times.)
- A cutlet ['kʌtlət], (3 times),
 an egg ['eg] (3 times),
 fish [fiʃ] (3 times),
 porridge ['poridʒ] (3 times),
 salad [sæləd] (3 times).
- I am drinking (3 times)
- milk (3 times),
 tea [ti:] (3 times),
 coffee ['kɒfi] (3 times),
 water ['wɔtə] (3 times).

- Що ти робиш? (Тричі.)
 - Я їм. (Тричі.)
 - Що ти їси? (Тричі.)
- Котлету (тричі),
 яйце (тричі),
 рибу (тричі),
 кашу (тричі),
 салат (тричі).
- Я п'ю (тричі)
- молоко (тричі),
 чай (тричі),
 каву (тричі),
 воду (тричі).

II. Розучування нового матеріалу

Цей вид роботи педагог організовує самостійно. Обов'язково на початку роботи треба провести фонетичну зарядку. Потім він вказує на предмети столового прибору. Діти теж беруть у руки кожен предмет і, показуючи, що вони з ним роблять, називають: *a knife, a spoon, etc.*

Педагог дає наказ: «Eat / Їжте», або «Drink / Пийте». Діти імітують.

Педагог говорить: «What are you doing?»

Діти: «I am eating (drinking)».

Через повторювання та використання різної гучності, тембру, темпу голосу розучуються слова, які означають продукти або напої: «water, tea, fish, porridge» та ін.

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 74. Тренування у спілкуванні

На цьому занятті використовуються ігри рецептивно-репродуктивного характеру.

Заняття 75. Тренування у спілкуванні

На цьому занятті використовуються ігри занять 74, 75 та продуктивні (творчі) ігри:

1. «Магазин / The shop». (Відділи «Посуд», «Продукти», «Напої».)

2. «День народження / Happy birthday».

3. «У ресторані» («У кафе»). Одна дитина — «офіціант», друга — «клієнт». «Клієнт» заходить, вітається. «Офіціант» зустрічає його, садить

за стіл, кладе на стіл столовий прибор і говорить: «This is a fork, a knife...». Потім запитує: «What do you want?» і розкладає перед клієнтом різні страви й напої. «Клієнт» називає: «(I want) porridge, a cutlet, milk».

Заняття 76. Практика у спілкуванні

Заняття 77—80. Практика у спілкуванні, контроль знань та умінь

На цих заняттях повторюються різні ігри на основі того лексико-граматичного матеріалу, який вивчався за цей місяць.

Пропонуємо такий віршик для заучування.

Alie has a little dog,
such a funny friend,
Totoshka is his name,
and his fur is yellow.

Елі має маленького собаку,
такого веселого друга,
Тотошка — його ім'я,
а його шерсть — жовтого кольору.

Можна розучити 2-й куплет пісні «We are sitting on the floor».

One and two and three and four
we are sitting on the floor,
we are sitting, girls and boys,
we are playing with the toys.

Один і два, і три, і чотири,
ми сидимо на підлозі,
ми сидимо, дівчатка й хлопчики,
ми граємося з іграшками.

Тема «Робочий день. Частина тіла / Working day. Human body»

Заняття 81. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Діти, ви пам'ятаєте казку «Буратіно»? Узняв тато Карло поліно і спробував з нього щось змайструвати. І от що з того вийшло.

— This is a head. (3 times.)
— This is a nose. (3 times.)
— This is a mouth. (3 times.)
— These are eyes. (3 times.)
— These are ears. (3 times.)
— This is a shoulder. (3 times.)
— This is an arm (3 times) (a hand),
a leg. (3 times.)
— These are toes. (3 times.)

— Це голова. (Тричі.)
— Це ніс. (Тричі.)
— Це рот. (Тричі.)
— Це очі. (Тричі.)
— Це вуха. (Тричі.)
— Це плече. (Тричі.)
— Це рука,
нога. (Тричі.)
— Це пальці на ногах. (Тричі.)

Педагог показує різні частини тіла Буратіно, знайомить його з дітьми: «This is a boy. His name is Buratino.»

Буратіно знайомиться з дітьми і запрошує їх стати у коло:

— Come here. Stand in a circle. Let's sing a song. Repeat after me (ноти див. у додатку на с. 158):

Heads and shoulders,
knees and toes. (2 times.)
Eyes and ears and mouth and nose.
Heads and shoulders,
knees and toes. (2 times.)

Голова і плечі,
коліна і пальці на ногах. (Двічі.)
Очі і вуха, і рот, і ніс.
Голова і плечі,
коліна і пальці на ногах. (Двічі.)

II. Розучування нового матеріалу

Педагог самостійно планує розучування нового лексико-граматичного матеріалу через повторення нових слів і структур. Потрібно звернути увагу, де використовується іменник в однині і структура «This is», а де у множині із закінченням [s] або [z] і структура «These are [ði:z a:]».

Під час фонетичної зарядки діти тренують вимову звуків:

[i]	[i:]
This	These

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 82. Тренування у спілкуванні

Тренування у використанні нового матеріалу педагог проводить, використовуючи рецептивно-репродуктивні ігри:

1. Фонетична зарядка.
2. Гра «Сніжка / A snowball».
3. Гра «Коти м'яч / Roll a ball».
4. Гра «Лото».
5. Гра «Чого немає? / What is missing?».

Заняття 83. Тренуванні у спілкуванні

Для цього заняття педагог самостійно обирає ігри.

1. Гра «Майструємо ляльку / We make a doll». Дітям пропонують набори з частинами ляльки Буратіно, виготовленими з картону. Діти у парах або кожен окремо називають кожну частину тіла і складають ляльку.

2. «Гра «У лікаря / At the doctor's». Дітям знайома ця гра. Після привітання і запису адреси лікар просить:

— Show me your head (mouth). Покажіть голову (рот).

«Пацієнт» показує. Якщо діти добре засвоїли лексику, можна запропонувати додаткові структури.

«Лікар» запитує: «Where does it hurt? / Що у вас болить?».

«Пацієнт» відповідає: «A leg / Нога».

Заняття 84. Практика у спілкуванні

Заняття 85. Уведення нового матеріалу

Перед початком заняття педагог звертає увагу, що слово *tu* означає *моє, мій, моя; your* [jɔ:] — *твоє, твоя, твій; our* [aʊə] — *наш, наша, наше*.

I. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Скоро, дітки, ви підете до школи. А хлопчик Том Сойєр і його друг Гек Фін вже відвідують школу. От що вони співають (ноти див. у додатку на с. 158):

This is a way	Ось так
1) We wash our face. (3 times.)	1) Ми миємо обличчя. (Тричі.)
This is a way we wash our face.	Ось так ми миємо обличчя.

every day in the morning

2) ... wash our hands

3) ... clean our teeth

4) ... comb our hair

[ˈkɒm aʊd heəd]

5) ... eat our bread

6) ... drink our milk

7) ... go to school

щодня вранці

2) ... миємо руки

3) ... чистимо зуби

4) ... розчісуємо волосся

5) ... їмо хліб

6) ... п'ємо молоко

7) ... ідемо до школи

II. Розучування нового матеріалу

Педагог пропонує дітям намальовані зубні щітки й гребінці.

Спочатку дітям він рекомендує вивчити зразки мовлення 1—7 окремо.

Педагог показує відповідні рухи, спочатку тихо і повільно, а потім голосніше і швидше вимовляє зразок мовлення. Діти вивчають фрази: «This is a way», «Every day in the morning». Нарешті вивчають усю пісеньку.

III. Закріплення нового матеріалу

Заняття 86. Тренування у спілкуванні

На цьому занятті повторюється раніше вивчена пісня. Діти розповідають про те, що вони роблять протягом дня. Після цього можна запропонувати їм гру «Відгадай / Guess».

Усі стають у коло. Одна дитина, яка стоїть у центрі, показує якісь рухи. Інші діти за нею повторюють і промовляють: «I wash my hands» або «I clean my teeth».

Якщо матеріал засвоєно добре, можна запропонувати дітям звернутись до того, хто стоїть у колі: «You wash (your) hands» або «You clean (your) teeth».

Можна поділити дітей на команди. Дитина з першої команди запитує: «What are you doing?». Дитина з другої команди відповідає: «I am eating», «I am washing my hands», «I am going to school».

Заняття 87. Тренування у спілкуванні

Педагог проводить з дітьми ігри для того, щоб активізувати використання структур, уведених на занятті 85. Можна використовувати такі ігри:

1. Гра «У дитячому садку / At the kindergarten». Одна дитина — «вихователь» говорить: «(Let's) wash hands», «(Let's) drink (our) milk».

Інші діти відповідають: «We are washing our hands», «We are drinking our milk».

2. Гра «Ми дивимося телевизор / We watch TV». Одна дитина — «інструктор». Інші діти роблять зарядку, яку показує по телевизору інструктор. Рухи можна використовувати з пісні заняття 85, а також раніше вивчені: «Run, walk, go, stop».

Заняття 88. Практика у спілкуванні

Заняття 89. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог говорить: «Том Соєр не пішов до школи, тому що сьогодні неділя. І от яку пісню він співає» (ноти див. у додатку на с. 158).

1. I am free and (I don't care (3 times)) (2 times),
and I go away.	Я вільний і (не турбуюсь ні про що (тричі)) (двічі),
і я їду гуляти.
2. Right hand up and (I don't care (3 times)) (2 times)	Права рука вгору... і (не турбуюсь ні про що (тричі)) (двічі)
3. Left hand up...	Ліва рука вгору...
4. Right leg before...	Права нога вперед...
5. Left leg before...	Ліва нога вперед...

Діти слухають пісню, спочатку у виконанні вчителя, потім звучить переклад кожного рядка окремо. Пісня звучить у запису.

II. Розучування нового матеріалу

Педагог проводить розучування нового матеріалу, використовуючи екстра- та паралінгвістичні засоби. Потрібно обов'язково звернути увагу дітей на слова *left and right*. Діти показують на ліве і праве око, вухо, щоку, плече, руку, ногу. Потім до слова *right* додається раніше вивчені слова: *hand, eye, ear, leg, arm*. Аналогічно проводиться робота зі словом *left*.

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 90. Тренування у спілкуванні. Рецептивно-репродуктивні ігри

1. Фонетична зарядка.
2. Гра «Сніжка / A snowball».
3. Гра «Казковий капелюшок / A fairy hat».
4. Гра «Чого немає? / What is missing».
5. Гра «Будь уважним / Be attentive».
6. Гра «Лото».
7. Гра «Коти м'яч / Roll a ball».

Ці ігри проводяться на основі вивчених лексико-граматичних структур «Left hand (leg etc)». «Right hand (leg etc)».

Заняття 91. Тренування у спілкуванні

Педагог самостійно добирає прийоми роботи з матеріалом. На цьому занятті можна використати продуктивні ігри:

1. «Майструємо ляльку / We make a doll».
2. «У лікаря / At the doctor's».

Заняття 92. Практика у спілкуванні

Заняття 93—96. Практика у спілкуванні, контроль знань і вмінь

На цих заняттях повторюються всі лексико-граматичні структури, вивчені за цей місяць, пісні, віршики. Для формування у дітей навичок говоріння, пропонується гра «У детектива».

а) Тато Карло прийшов до поліції і повідомив, що невідомо куди зник його син Буратіно. Поліцейський просить описати його: «Describe!»

Тато Карло показує фотографію Буратіно і описує його: «This is his head, his nose, his arm, his leg».

б) Перед цим варіантом гри потрібно повторити кольори. Педагог виконує роль слідчого, а діти описують свого товариша, який кудись зник.

Педагог. What colour is (his) hair?

Дитина. Fair, (black; brown).

Педагог. What colour are (his) eyes?

Дитина. Blue, (black; brown; grey).

Педагог. What colour is (his) mouth?

Дитина. Red (pink).

Можна запропонувати дітям скласти фоторобот обличчя. Для цього педагог дає дітям різні малюнки, де зображено волосся різного кольору, різні типи обличчя. Діти складають фоторобот і описують його.

Тема «Будинок. Меблі / House. Furniture»

Заняття 97. Уведення нового матеріалу

I. Введення нового матеріалу

Педагог каже: «Подивіться, який гарний будинок у цьому місті. Зайдемо до нього. Тут живе Королева Казка. This is a town. This is a house. Queen Fairy Tale lives here.»

— There is a house in the (town

(3 times)).

— У місті є будинок.

(Тричі.)

— There is (a sitting-room in the (house (3 times)).

— У будинку є вітальня. (Тричі.)

— There is (a kitchen (3 times)) in the (house (3 times)).

— У будинку є кухня. (Тричі.)

— There is (a bedroom (3 times)) in the house.

— У будинку є спальня. (Тричі.)

— There is a table (3 times),

a chair (3 times),

an armchair (3 times),

a sofa (3 times),

a bed (3 times) and a TV set

in the room (3 times).

— У кімнаті є стіл (тричі),

стілець (тричі),

крісло (тричі),

диван (тричі),

ліжко і телевізор

(тричі).

Педагог показує різні види меблів, тричі називає їх, перекладає на українську мову.

II. Розучування нового матеріалу

Діти тричі повторюють кожне слово з різною гучністю, темпом, тембром.

— There is (a house (3 times)) in the town.

Діти роблять велике коло.

— There is (a sitting-room (3 times)) in the house.

Частина дітей робить маленьке коло всередині першого кола.

— There is (a kitchen (3 times)) in the house.

Друга частина дітей робить ще одне маленьке коло у центрі другого кола.

— There is (a bedroom (3 times)) in the house.

Третя частина дітей робить ще одне маленьке коло.

Усередині кола потрібно покласти картинку із зображенням певної кімнати. Аналогічно можна опрацювати назви меблів. Одна дитина стає у коло, на свій вибір бере картинку, а всі говорять: «There is (a table (3 times)) in the room».

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 98. Тренування у спілкуванні

На цьому занятті використовуються різні види рецептивно-репродуктивних ігор.

Заняття 99. Тренування у спілкуванні

Педагог пропонує дітям ігри на свій розсуд. Наприклад: «Магазин меблів», «Ми ідемо в гості» та ін.

Заняття 100. Практика у спілкуванні

Заняття 101. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «До нас з Африки прилетів папуга. Він розмовляє англійською мовою. Послухаймо, що він розповідає».

— My name is Parrot.	— Мене звали Папуга.
— I live in Africa.	— Я живу в Африці.
— I am 5.	— Мені 5 років.
— I work in the circus.	— Я працюю у цирку.

Педагог каже папузі, що йому сподобався наш будинок.

— I see (a window (3 times)). [ˈwɪndəʊ]	— Я бачу (вікно (тричі)).
— I see (a door (3 times)). [dɔː]	— Я бачу (двері (тричі)).
— I see (a ceiling (3 times)). [ˈsiːlɪ ŋ]	— Я бачу (стелю (тричі)).
— I see (a floor (3 times)). [flɔː]	— Я бачу (підлогу (тричі)).

Папуга літає по кімнаті і сідає у різних місцях, коментуючи свої дії.

— I am on the table,
under the table,
near the table.	— Я на столі,
під столом,
біля столу.
— I am on the chair,
under the chair,
near the chair.	— Я на стільці,
під стільцем,
біля стільця.
— I am on the box,
in the box.	— Я на коробці,
у коробці.
— I am in the sitting-room,
in the kitchen,
in the bedroom (3 times).	— Я у вітальні,
у кухні,
у спальні (тричі).

II. Розучування нового матеріалу

1. Розучування прислівників супроводжується жестами:

on (3 times);	— на (тричі) (тест: права рука на лівій);
in (3 times);	— у (тричі) (тест: права рука у лівій);
under (3 times).	— під (тричі) (тест: права рука під лівою).

2. Гра «Я бачу / I see». Пантоміма: дивимось у бінокль. Діти стають у коло і тричі повторюють фразу за педагогом, показуючи пантоміму.

3. Гра «Будиночок».

- window (3 times); — вікно (тричі) (присіли, підняли руки, зробили «віконця»);
 — door (3 times); — двері (тричі) (встали, руки взяли у «замок»);
 — ceiling (3 times); — стеля (тричі) (підстрибуємо до стелі);
 — floor (3 times). — підлога (тричі) (плецемо долонями по підлозі).

4. Гра «Ми — спортсмени». Педагог дає накази:

— Sit on the chair! Near the chair!

Діти виконують накази і повторюють за вчителем.

— Sit on the table!

— Near the table!

— Under the table!

III. Закріплення нового матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 102, 103. Тренування у спілкуванні

Педагог проводить різні види рецептивних, репродуктивних і творчих ігор.

Заняття 104. Практика у спілкуванні

Заняття 105. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог говорить:

— Where is Parrot? (3 times.)	— Де папуга? (Тричі.)
— Here I am. (3 times.)	— Я тут. (Тричі.)
— How are you? (3 times.)	— Як справи? (Тричі.)
— Very well, thank you.	— Дуже добре, дякую.
— Where is Parrot? (3 times.)	— Де папуга? (Тричі.)
— He is on the book-case.	— Він на книжковій шафі.
— Where is Parrot? (3 times.)	— Де папуга? (Тричі.)
— He is in the wardrobe. (3 times.)	— Він у гардеробі. (Тричі.)
— Where is Parrot?	— Де папуга?
— He is under the cupboard. (3 times.)	— Він під буфетом. (Тричі.)

Уведення пісні «Where is Janet» (виконується на мелодію пісні «Walking», ноти див. у додатку на с. 157).

— Where is Janet (Ihor)? (2 times.)	— Де Дженет (Ігор)? (Двічі.)
— Here I am. (2 times.)	— Я тут. (Двічі.)
— How are you today,
girl (boy)?	— Як твої справи,
дівчинко (хлопчику)?
— Very well, thank you.	— Дуже добре, дякую.
— Run away.	— Біжи.

II. Розучування нового матеріалу

1. Гра «Яка це шафа?».

a book-case (3 times);	— книжкова шафа (тричі);
a wardrobe (3 times);	— гардероб (тричі);
a cupboard (3 times).	— буфет (тричі).

Педагог показує відповідну картинку і тричі повторює кожне слово. Він звертає увагу на те, що в нашій мові слово «шафа» вживається в різних випадках, а в англійській мові кожний вид шафи має свою назву.

2. Гра «Де Аня? / Where is Anya?». Одна дитина виходить за двері. Усі інші запитують про неї.

— Here I am. (3 times.)

— Ось я. Дитина заходить. (Тричі.)

3. Гра «Живі шеренги».

а) Розучується структура «How are you today, girl (boy)? / Як справи?». Дівчатка стають у шеренгу навпроти хлопчиків. Діти вітаються за руку і називають структуру.

б) Розучується зразок мовлення «Very well, thank you / Дуже добре, дякую, вдячна вам». Хлопчики роблять уклін, а дівчатка реверанс.

III. Закріплення лексико-граматичних структур. Музичний сеанс

Заняття 106, 107. Тренування у спілкуванні

Педагог самостійно добирає різні види ігор. Можна запропонувати гру «Відгадай».

Одна дитина виходить. А якийсь предмет ховають. Дитина заходить:

— (Is it) on the table?

— No, (it isn't).

— (Is it) in the book-case?

— No, (it isn't).

— (Is it) under the box?

— Yes, (it is).

Відгадувати можна до трьох разів. Потім заховатись може хтось із дітей.

— Is she under the bed? Under the bed? — Yes, she (he) is.

Зазвичай діти припускатимуться помилок, але важливо зацікавити їх самою ситуацією і не критикувати, а нагадувати правильний варіант. Головне — не позбавляти дітей бажання розмовляти англійською мовою, а навпаки заохочувати до спілкування.

Заняття 108—112. Практика у спілкуванні, контроль знань і вмінь

Педагог самостійно розробляє ці заняття.

За цей місяць діти ознайомились із темою «Будинок. Меблі». Під час занять діти мають відчуття, що вони багато знають, вивчили цікаві пісні, вірші, ігри.

Тема «Пори року. Одяг / Seasons. Clothes»

Заняття 113. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог каже: «Прийшла весна. Природа оживає. Усі люди люблять весну. Але усі пори року чудові».

— What season is it now? (3 times.)

— Яка зараз пора року? (Тричі.)

— It's spring. (3 times.)

— Весна. (Тричі.)

Педагог показує картинки, де зображені різні пори року.

— What season is it? (3 times.)

— Яка це пора року? (Тричі.)

— It's winter. (3 times.)

— Це зима. (Тричі.)

— It's spring. (3 times.)

— Це весна. (Тричі.)

— What season is it? (3 times.)	— Яка це пора року? (Тричі.)
— It's summer. (3 times.)	— Це літо. (Тричі.)
— It's autumn. (3 times.)	— Це осінь. (Тричі.)
— Spring is green.	— Весна зелена.
— Summer is bright.	— Літо яскраве.
— Autumn is yellow.	— Осінь жовта.
— Winter is white.	— Зима біла.

II. Розучування нового матеріалу

Спочатку потрібно повторити кольори, потім приступати до розучування нової лексики.

1. — Spring. (3 times.) — Весна. (Тричі.) Діти присідають, охопивши себе руками, піднімаються, руки простягають угору до сонця.
2. — Summer. (3 times.) — Літо. (Тричі.) Спекотно, обмахуємо себе рукою.
3. — Autumn. (3 times.) — Осінь. (Тричі.) Збираємо урожай грибів у кошик.
4. — Winter. (3 times.) — Зима. (Тричі.) Ліплять сніжки і кидають.
5. — Season. (3 times.) — Пора року, сезон. (Тричі.) Плескають у долоні.

2. Гра «Хоровод». Розучується мовленнєвий зразок «What season is it? / Яка зараз пора року?» Діти стають у хоровод, повторюють спочатку тихо й повільно, а потім голосніше і швидше.

III. Закріплення лексики. Музичний сеанс

Заняття 114—116. Тренування і практика у спілкуванні
Педагог розробляє ці заняття самостійно.

Заняття 117. Уведення нового матеріалу

I. Уведення нового матеріалу

Педагог говорить: «Діти, сьогодні ми вирушимо до Індії. Там люди теж розмовляють англійською мовою. В Індії дуже тепло. Ми будемо засмагати і купатись в Індійському океані. Нам треба взяти із собою різний одяг».

— Girls!	— Дівчатка!
— Put on	— Одягніть
a blouse,	блузку,
a skirt	спідницю
or a dress,	або плаття,
shoes.	туфлі.
— Put on, boys,	— Одягніть, хлопчики,
a shirt,	сорочку,
a jacket (a coat),	піджак (куртку),
trousers,	штани,
socks,	носки,
shoes.	туфлі.

Лялька-дівчинка відповідає:

— I have a dress and shoes on.	— Я одягнена у плаття і туфлі.

Лялька-хлопчик відповідає:

— I have a shirt,
trousers, shoes on.

— Я одягнув сорочку,
штани, туфлі.

II. Розучування нового матеріалу

1. Педагог показує різний одяг, діти повторюють.

2. Педагог дає наказ, діти його виконують і повторюють вимову.
Тихо. Повільно.

— Put on. — Одягайтесь!

Супроводжується пантомімою, що імітує одягання.

Голосно. Швидко.

3. Гра «Потяг».

Тихо. Повільно.

— I have...on

— Я одягнений у...

Голосно. Швидко.

Діти формують потяг. Рухаються спочатку повільно, потім швидше.

III. Закріплення матеріалу. Музичний сеанс

Заняття 118—120. Тренування у спілкуванні

Педагог самостійно розробляє ці заняття.

Заняття 121—128. Практика у спілкуванні

На цих заняттях проводиться повторення вивченого матеріалу і підготовка до підсумкового свята англійською мовою.

Заняття 127, 128. Підсумкове свято — дитячий ранок

Сценарій заключного дитячого ранку

Spring. Good morning, children! I am glad to meet you! I am Spring.

Queen Fairy Tale. Spring has a family. She has three sisters: Summer, Autumn,

Winter.

Потрібно показати картинки, де зображені різні пори року.

Queen Fairy Tale. Let's go to Winter.

— Let's go by plane.

Діти імітують руками крила і летять.

Children. We are flying. (3 times.)

Winter. Good morning, children! My name is Winter.

Children and Spring. Good morning, Winter!

Winter. Let's make a Snowman.

Зима показує малюнки снігового чоловічка, де окремо зображені руки, ноги, голова, ніс, очі, вуха, рот. Діти називають частину тіла і прикріплюють у належному місці.

Child 1. A head.

Child 2. A hand.

Child 3. A leg.

Child 4. A mouth etc.

Зима нагороджує дітей сніжинками.

Children and Spring. Good-bye, Winter!

Winter. Good-bye, Spring! Good-bye, children!

Queen Fairy Tale. This is a market.

Діти зупиняються біля базару, де є багато фруктів та овочів. Назустріч їм виходить Осінь.

Autumn. Good morning, children! My name is Autumn. What do you want?

Children. Good morning Autumn! I want a cherry (apple, pear, tomato, strawberry).

Autumn. Here you are!

Children. Thank you very much.

Queen Fairy Tale. Children, let's sing a song.

Діти співають і роблять відповідні рухи:

Head and shoulders

Knees and toes (2 times.)

Eyes and ears and mouth and nose (2 times.)

Head and shoulders

Knees and toes. (2 times.)

Children and Spring. Good-bye, Autumn!

Autumn. Good-bye, Spring! Good-bye, children!

Spring. Let's go to Summer. Let's go by ship.

Діти стають один за одним. Першій дитині одягають шапочку капітана корабля.

Spring. We are swimming. (3 times.)

— Now let's stop. *(Діти зупиняються біля будиночка.)*

Queen Fairy Tale. This is a house. Let's stop at the house. Who lives in the house?

Summer. I live in the house. My name is Summer. I see my sister. Good morning, Spring! Good morning, children!

Children and Spring. Good morning!

Summer. Come in. I have candies, chocolate, nuts.

У будиночку є іграшкові меблі, де лежать солодоці. Літо пропонує дітям знайти їх.

Summer. Come here, boy! Candy is in the wardrobe (cupboard, book-case).

Хлопчик знаходить цукерку і дякує.

Summer. Come here, girl! Nut is on the table (bed, chair, box).

Дівчинка знаходить горіх і дякує.

Children. Thank you!

Queen Fairy Tale. Let's go home. Let's go by train.

Діти стають у шеренгу один за одним. Першій дитині одягають шапочку машиніста.

Spring. We are going by train (3 times). Good-bye, Summer.

Children. Good-bye, Summer!

Summer. Good-bye, children!

Наприкінці подорожі діти розповідають вірші, співають пісні, які їм найбільше сподобалися за рік вивчення англійської мови.

ПІДРОЗДІЛ 3. Поурочне планування занять

Успіх у навчанні дошкільнят іноземної мови неабияк залежить від умінь педагога самостійно визначати перспективні цілі, добирати мовний матеріал до заняття для конкретної групи дітей, адекватно оцінювати досягнуті результати і вносити корективи до навчально-виховного процесу. Програма з іноземної мови для дітей дошкільного віку є стратегічним документом, що допоможе вихователю організувати процес навчання. У книзі для вчителя викладені зміст і технологія проведення занять відповідно до програми. Проте у жодному навчальному посібнику не враховано те, скільки разів доцільно виконати ту чи іншу вправу, чи варто продовжити тривалість рецептивних ігор, на яку дитину слід звернути особливу увагу на занятті, кому доручити бути ведучим у грі тощо. Лише глибокі знання психолого-педагогічної і методичної теорії, власний багаторічний досвід роботи з дітьми, постійне бажання вчитися і вдосконалюватися допоможуть вихователю стати педагогом-майстром.

Навчаючи дітей іноземної мови, педагог готує їх до елементарного спілкування засобами цієї мови, розвиває і виховує, готує до успішного навчання на наступному етапі загальної освіти. Цілі навчання визначають професійні функції вчителя іноземної мови. Серед численних функцій, які виконує вчитель іноземної мови у дошкільному навчанні, чільне місце посідає конструктивно-планувальна, яка складається з конструктивно-змістової, конструктивно-оперативної та конструктивно-матеріальної діяльності педагога. Виконання цих функцій передбачає наявність у педагога знань і вмінь добирати матеріал на навчальний рік, структурувати його на окремі теми, визначати мінімізований обсяг кожної теми, мету, завдання, зміст і методику проведення кожного заняття, проектувати діяльність дітей, власну діяльність і поведінку під час навчання з позиції глибокої поваги до кожної дитини.

Користуючись розділом «Розподіл матеріалу між заняттями» програми «Англійська мова для дітей дошкільного віку», педагог має змогу скласти план-конспект кожного заняття. Розроблена нами поетапно-концентрована технологія навчання дітей іноземної мови висуває такі **вимоги щодо планування цієї роботи:**

- розподіляти програмовий зміст теми на три підцикли;
- використовувати для вивчення кожного підциклу три типи занять;
- після опрацювання усіх трьох підциклів передбачати проведення трьох-чотирьох окремих занять на систематизацію знань, повторення вивченої теми загалом та оцінювання результатів засвоєного навчального матеріалу.

План-конспект заняття складається з двох частин: документальної та змістово-діяльнісної.

У документальній частині робочого плану зазначають дату проведення заняття, його порядковий номер від початку навчального року, тип, тему, а також необхідне навчально-методичне забезпечення.

У змістово-діяльнісній частині висвітлюється хід проведення заняття — розкриваються зміст і технологія здійснення кожної його структурної складової (вступ, основна та прикінцева частини), методи і прийоми роботи.

Дуже зручно на початку зошита для планів-конспектів мати список дітей для обліку їх відвідування та оцінювання навчальної діяльності.

Щоб чітко окреслювати зміст навчальної роботи з дітьми на занятті, важливо зазначати не лише сферу спілкування, а й той мовний матеріал із теми, який опрацюватиметься. Тобто впродовж тижня зазначається одна загальна тема, а вже від типу заняття залежатиме домінуюча технологія його проведення.

Мета навчання іноземної мови передбачає реалізацію практичних, навчальних, розвивальних і виховних цілей.

Щодо навчально-методичного забезпечення заняття у плані-конспекті слід зазначити: 1) які нормативні та методичні джерела покладені в його основу; 2) за допомогою чого буде створено навчально-розвивальне середовище, передусім його предметно-ігрова складова.

Схема оформлення плану-конспекту заняття

Дата.

Порядковий номер і тип заняття.

Тема.

Мета:

- практична;
- навчальна;
- виховна;
- розвивальна.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

- а) діяльність педагога;
- б) діяльність дітей.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття:

- привітання;
- фонетична зарядка.

II. Основна частина заняття.

III. Прикінцева частина заняття.

Використана література

1. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку (програма, методичні рекомендації): посібник для вчителів раннього навчання ІМ. — Умань, 2003.

2. Шкваріна Т. М. Заняття з англійської мови у ДНЗ: посібник для вчителів раннього навчання ІМ. — Умань, 2003.

Для прикладу розглянемо хід кількох занять циклу «Іграшки. День народження».

Дата 12.01.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 65 (1-ше заняття підциклу), уведення нового матеріалу.

Мета:

Практична: ознайомити дітей із новим мовним матеріалом — лексико-граматичною структурою: What's this? This is...

Лексичний матеріал:

a ball — a doll;

a car — a star.

Фонетичний матеріал: [w; t; z — ð; d — t; t — k].

Навчальна: ознайомити дітей із героями казки Б. Волкова «Чарівник Смарагдового міста».

Виховна: виховувати уміння слухати.

Розвивальна: формувати вміння використовувати позамовні засоби (міміку, жести, пантоміму, емоційне забарвлення голосу).

Наочність: зображення дівчинки Елі, песика Тотошки, малюнок «Бабуся з окулярами й без них», м'яч, маленька лялька, машинка, зірочка.

Технічні засоби навчання: магнітофон, касета запис пісні «One and two».

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning» № 1 чи № 2.

2. Фонетична зарядка. Вправління у вимові звуків: [w; z — ð; d; t — k].

Приходить пані Вимова зі своїми дресированими звірятами: «Дітки, англійський годинник цокає «tick — tock». Повторюйте за мною тричі «tick — tock». Молодці! А тепер задмухаємо свічку: округлюємо губи і кажемо [w w w]. А зараз розтягніть губи, усміхніться і вимовіть звук [ð ð ð]. Перевірте, чи ваш Mr. Tongue між зубками. Щоб звук [ð] не перетворювався на звук [t] чи звук [z], опустіть нижню губу. Наш папуга співає пісеньку «Din-don», допоможемо йому.

II. Основна частина заняття

1. Уведення нового матеріалу. Педагог звертається до дітей: «Діти, смілива дівчинка Елі зі своїм вірним песиком Тотошкою з казки «Чарівник Смарагдового міста» потрапили у підземне царство, де майстри-рудодокопи добували дорогоцінне каміння. Але в підземеллі було дуже темно, Елі з Тотошкою нічого не могли побачити і розгубили свої іграшки. Послухаймо, що вони говорять.

— What is this? (3 times.)	— Що це? (Тричі.)
— This is a ball. (3 times.)	— Це м'яч. (Тричі.)
— What is this? (3 times.)	— Що це? (Тричі.)
— This is a doll. (3 times.)	— Це лялька. (Тричі.)
— What is this? (3 times.)	— Що це? (Тричі.)
— This is a star. (3 times.)	— Це зірка. (Тричі.)
— What is this? (3 times.)	— Що це? (Тричі.)
— This is a car. (3 times.)	— Це машинка. (Тричі.)

Коли Елі й Тотошка знайшли свої іграшки, вони заспівали пісеньку. Послухайте її.

— Let's sing a song.	— Заспіваймо пісню.
— One and two and three and four.	— Один і два, і три, і чотири.

— I am sitting on the floor.
— I am playing with the ball
and a pretty little doll.

— Я сиджу на підлозі.
— Я граю з м'ячем
і маленькою гарненькою лялькою.

У цій самій пісні у другому і третьому рядках римуються слова:

car — star

машина — зірка

2. Розучування нового матеріалу.

Гра «Бабуся і окуляри». Діти стають у шеренгу. Педагог говорить: «Діти, наша бабуся з Англії не може знайти своїх окулярів. Шукаючи їх, вона запитує англійською мовою, що це: «What is this?». Допоможемо їй».

Діти повільно просуваються вперед і повторюють: «What is this?» (три — п'ять разів).

Гра «Плескаємо у долоні». Діти стають один навпроти одного, формуючи дві шеренги. Діти з першої шеренги вимовляють слово «This» і плескають у долоні дітей, які стоять навпроти них. Потім діти із другої шеренги плескають у долоні перших і вимовляють слово «is» (3—5 разів). Пізніше діти міняються місцями.

Гра «Магазин іграшок». Педагог каже: «Діти, ми з вами опинилися у казковому магазині й перетворилися на іграшки. Повторюйте за мною назви та рухи іграшок»:

— car (3 times)

— машина (*крутимо кермо*) (тричі).

— star (3 times)

— зірка (*ловимо зірку з неба*) (тричі).

— ball (3 times)

— м'яч (*б'ємо м'ячем об підлогу*) (тричі).

— doll (3 times)

— лялька (*показати, як іде лялька*) (тричі).

III. Прикінцева частина заняття. «Сеанс сну»

Діти сідають або лягають на килимок, заплющують очі. Педагог у нормальному темпі двічі-тричі, без перекладу зачитує речення і слова, вивчені на занятті: «What's this? This is... a ball — a doll; a car — a star».

Дата 13.01.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 66 (2-ге заняття підциклу), вправління у спілкуванні.

Мета:

Практична:

- формувати рецептивні та репродуктивні граматичні навички на основі граматичного мінімуму (лексико-граматичні структури: What's this? This is ...);

- формувати рецептивні та репродуктивні лексичні навички на основі лексичного мінімуму (лексичний матеріал: a ball — a doll; a car — a star);

- формувати фонетичні слухо-вимовні навички на основі фонетичного мінімуму (фонетичний матеріал: [w; t; z — д; d — t; t — k].

Навчальна: формувати знання дітей про назви іграшок англійською мовою.

Виховна: виховувати культуру слухання, формувати комунікативні уміння.

Розвивальна: розвивати мовну здогадку, формувати командний дух, почуття колективізму.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning».

2. Фонетична зарядка. Вправлення у вимові звуків: [w; z — δ; d; t — k; o; a:].

а) Діти діляться на дві команди. За наказом учителя діти з першої команди «Українські бджілки» повторюють звук [z], а діти другої команди «Англійські бджілки» звук [δ]. Потім діти міняються ролями.

б) **Гра «У лікаря».** Діти показують горло і вимовляють звук [a:].

в) **Гра «Свічка».** Діти задувають уявну свічку, потім вимовляють звук [w].

г) **Гра «Пір'їнка».** Діти вимовляють звук [ttt, kkk] так, щоб злетіла уявна пір'їнка з їхньої руки.

г) **Гра «Дзвіночки».** Діти вимовляють звуки [ddd], наспівуючи пісеньку «Din-don».

II. Основна частина заняття

1. Повторення назв іграшок (тричі) з опорою на наочність.

2. Рецептивні ігри.

Гра «Знайди». Педагог каже: «Діти, казкові герої у казковому магазині іграшок хочуть купити подарунки. Продавець захворів і попросив Незнайка замінити його. Але Незнайко не знає англійської мови. П'ятачок просить дати йому іграшку. Допоможемо Незнайкові знайти її». Педагог від імені П'ятачка називає іграшку, діти показують її. Режим виконання: педагог — діти, педагог — одна дитина.

3. Репродуктивні ігри.

Гра «Коти м'яч». Діти сідають у коло. Педагог каже: «Я буду по черзі котити вам м'яч і говорити «Що це? What's this?», а ви котить м'яч мені і повторюйте: «What's this?»

Гра «Потяг». Діти стають один за одним, беруться за талію. Перша дитина — «паровоз», інші діти — «вагони». Усі рухаються і вимовляють: «This is» (3—5 разів). Час від часу педагог називає переклад («Це є»).

4. Розучування пісні «One and two».

Педагог каже: «Діти, повторюйте за мною:

— One and two and three and four Називаючи слово *one*, педагог показує один палець, *two* — два, *three* — три, *four* — чотири пальці.

— I am sitting on the floor. Педагог жестом запрошує дітей присісти на підлогу.

— I am playing Проспівуючи ці слова педагога, діти плескають долонею об долоню.

— with the ball Педагог і діти показують на м'яч.

and a pretty little doll Жест «маленький».

Аналогічно розучуються слова:

Car Діти крутять кермо.

Star Діти ловлять зірку.

Пісня повторюється двічі.

III. Прикінцева частина

Педагог підбиває підсумки заняття, називає дітей, які були активними й успішними, дарує їм золоті сонечка.

Дата 14.01.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 67 (3-тє заняття підциклу), вправління у спілкуванні

Мета:

Практична:

- формувати продуктивні граматичні навички на основі граматичного мінімуму (лексико-граматичні структури: What's this? This is...);
- формувати продуктивні лексичні навички на основі лексичного мінімуму (лексичний матеріал: a ball — a doll; a car — a star);
- формувати продуктивні артикуляційні навички на основі фонетичного мінімуму (фонетичний матеріал: [w; t; z-; d — t; t — k]).

Навчальна: формувати знання дітей про назви іграшок англійською мовою.

Виховна: виховувати почуття ввічливості, формувати комунікативні вміння.

Розвивальна: розвивати здібності порівнювати мовні явища рідної та іноземної мови, формувати культуру спілкування у магазині.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning» № 1 чи № 2.

2. Фонетична зарядка. Педагог обирає види роботи з розділу «Фонетична зарядка» занять 65, 66.

II. Основна частина заняття

1. Рецептивно-репродуктивні ігри. Можна використати ігри «Потяг», «Знайди», «Коти м'яч» із заняття 66.

2. Рецептивно-продуктивні ігри.

Гра «Чого немає?». Педагог каже: «Діти, котик грався іграшками, а потім ліг спати. Бігла мишка, вхопила одну іграшку і побігла у нірку. Ви — «котики», а я — «мишка». Close your eyes! Open your eyes! What is missing?»

Діти назвають іграшку, якої немає. Режим виконання: педагог — діти, педагог — одна дитина.

Гра «У підземеллі». Педагог каже: «Діти, ми опинилися у підземеллі. Тут нічого не видно. Я запитуватиму вас: «What's this? This is...», а ви будете відповідати «This is...». Режим виконання: педагог — діти, педагог — одна дитина.

3. Повторення пісні «One and two», що супроводжується рухами і пантомімою.

III. Прикінцева частина заняття

Дата 15.01.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 68 (4-те заняття підциклу), практика у спілкуванні

Мета:

Практична: формувати уміння вести діалог-розпитування: What's this? This is... , використовуючи лексичний матеріал (a ball — a doll; a car — a star) і відповідний фонетичний матеріал.

Навчальна: вчити дітей виконувати пісню англійською мовою.

Виховна: виховувати почуття ввічливості під час відвідування магазину.

Розвивальна: розвивати мовленнєву реакцію, самостійність, ініціативність під час діалогу.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. **Привітання.** Виконання пісні «Good morning» № 1 чи № 2.

2. **Фонетична зарядка.** Педагог обирає види роботи із розділу «Фонетична зарядка» занять 65, 66.

II. Основна частина заняття

1. Рецептивно-репродуктивні ігри.

Залежно від рівня засвоєння матеріалу педагог може використовувати ігри цього типу із занять 65, 66.

2. Рецептивно-продуктивні ігри.

Гра «Чого немає?»

Гра «У підземеллі». Дві зазначені гри на відміну від попереднього заняття можуть виконуватися у режимі «дитина — дитина».

3. Сюжетно-рольові (творчі) ігри.

Гра «Магазин іграшок». Педагог каже: «Наші казкові герої завітали до англійського магазину іграшок, щоб купити подарунки на день народження. Один із вас буде покупцем, а інший — продавцем.

Продавець. Good morning!

Покупець. Good morning! What's this?

Продавець. (This is) a car.

Наступні структури діти знають із попередніх занять.

Покупець. Give me please.

Продавець. Here you are.

Покупець. Thank you.

4. Повторення пісні «One and two», яка супроводжується рухами і пантомімою.

III. Прикінцева частина заняття

Уже наводилися приклади конспектів занять першого з трьох підциклів теми-циклу «Іграшки. День народження». Аналогічно педагог розробляє наступні 5—8 заняття другого, 9—12 заняття третього підциклу. Заняття 5, 9 є заняттями, на яких вводиться новий матеріал; 6, 7 та 10, 11 — «Тренування у спілкуванні», 8 та 12 — «Практика у спілкуванні».

На занятті 13 новий матеріал не вводиться, бо заняття 13—16 четвертого підциклу є заняттями «Практика у спілкуванні». На цих заняттях повторюється матеріал усіх підциклів, педагог оцінює рівень сформованості розвитку у дітей знань, навичок, умінь, а також міру реалізації освітніх, виховних, розвивальних завдань.

Розглянемо підходи до планування на прикладі останніх занять теми «Іграшки. День народження».

Дата 02.03.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 77 (13-те заняття циклу), практика у спілкуванні.

Мета:

Практична: формувати продуктивні слухо-вимовні та лексико-граматичні навички на основі лексико-граматичних структур теми:

- What's this? This is... (заняття 65);
- Many toys (cars) (заняття 69);
- What are you eating? I am eating... (заняття 73).

Навчальна: вчити виконувати пісні «One and two», «Happy birthday», «These are our knives and forks».

Виховна: виховувати повагу до англійської культури.

Розвивальна: розвивати ініціативу під час діалогічного мовлення, мовленнєву реакцію.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning».

2. Фонетична зарядка. Педагог обирає види роботи з фонетичним матеріалом трьох підциклів.

II. Основна частина заняття

1. Рецептивно-продуктивні ігри. Можна повторити будь-які ігри занять 65—76.

Гра «Магазин». Педагог каже: «У нашому казковому магазині є відділи «Іграшки», «Посуд», «Продукти», «Напої». Один із вас буде покупцем, а інший — продавцем». Педагог на окремих столиках розкладає наочність, що відповідає кожному відділу. Продавці стають за «прилавок».

Продавець. Good morning!

Покупець. Good morning! What's this?

Продавець. (This is) ...

Наступні структури діти знають із попередніх занять.

Покупець. Give me please.

Продавець. Here you are.

Покупець. Thank you.

Потім діти міняються ролями.

2. Конкурс «Караоке на майдані».

III. Прикінцева частина заняття

Дата: 03.03.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 78 (14-те заняття циклу), практика у спілкуванні.

Мета:

Практична: формувати продуктивні слухо-вимовні та лексико-граматичні навички на основі лексико-граматичних структур теми:

- What's this? This is ... (заняття 65);
- Many toys (cars) (заняття 69);
- What are you eating? I am eating ... (заняття 73).

Навчальна: вчити виконувати пісні «One and two», «Happy birthday», «These are our knives and forks».

Виховна: виховувати повагу до англійської культури.

Розвивальна: розвивати ініціативу під час діалогічного мовлення, мовленнєву реакцію.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning» № 1 чи № 2.

2. Фонетична зарядка. Педагог обирає види роботи із фонетичним матеріалом трьох підциклів.

II. Основна частина заняття

1. Рецептивно-продуктивні ігри. Можна використовувати будь-які ігри, які подобаються дітям.

Гра «У кафе». Педагог каже: «Діти, ми з вами сьогодні обідатимемо у кафе». Педагог на окремих столиках розкладає наочність: набори з продуктами та напоями. Одна дитина вдає, що їсть, а інша запитує: «What are you eating (drinking)?». Перша дитина відповідає. Потім діти міняються ролями.

2. Конкурс «Караоке на майдані». Кожна дитина виконує одну з пісень, вивчених протягом трьох підциклів («One and two», «Happy birthday») або вірш «These are our knives and forks». За сумлінне виконання твору дитина отримує приз.

III. Прикінцева частина заняття

Дата 04.03.2004

Тема «Toys».

Номер і тип заняття: 79 (15-те заняття циклу), практика у спілкуванні.

Мета:

Практична: формувати комунікативні уміння на основі лексико-граматичних структур теми:

- What's this? This is ... (заняття 65);
- Many toys (cars) (заняття 69);
- What are you eating? I am eating ... (заняття 73).

Навчальна: вчити виконувати пісні «One and two», «Happy birthday», «These are our knives and forks».

Виховна: виховувати повагу до англійської культури.

Розвивальна: розвивати ініціативу під час діалогічного мовлення, мовленнєву реакцію.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Початок заняття

Діти одягають шапочки-маски героїв казок світу.

1. Привітання. Виконання пісні «Good morning» № 1 чи № 2.

2. Фонетична зарядка. Педагог обирає види роботи з фонетичним матеріалом трьох підциклів.

II. Основна частина заняття

1. Рецептивно-продуктивні ігри. Можна використовувати будь-які ігри, які подобаються дітям.

Гра «День народження». Педагог каже: «Кожен із вас сьогодні по черзі буде іменинником. Інші діти будуть гостями». Кожна дитина обирає подарунок, підходить до іменинника, називає подарунок: «This is ...», і виконує пісню «Happy birthday».

Гра «Накриваємо святковий стіл». Діти діляться на пари. Одна дитина — «офіціант», інша — «господар ресторану».

Господар каже: «Put a cup!»

Офіціант виконує і вимовляє: «This is a cup».

Потім діти міняються ролями.

2. Конкурс «Караоке на майдані»

III. Прикінцева частина заняття

МУЗИЧНІ ТЕКСТИ АНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕНЬ

What is your name? (Where do you live? How old are you?)

G C G C G C

What is your name, what is your name, now tell me please

4 G C C G

what is your name? My name is Ja - net, my

7 G C C

name is Ja - net, my name is

10 G G C

Ja - net that's my name.

Good morning! № 1 (Happy birthday!)

C G G C

Hap - py birth - day to you, hap - py birth - day to you, hap - py

6 C F G C

birth - day, hap - py birth - day, hap - py birth - day to you.

Good morning! № 2

C F C

Good morn - ing, good morn - ing and how do you do? Good

3 C G7 C

morn - ing, good morn - ing, I'm fine, how are you?

How is your mother?

D A D

How is your mo - ther? She's fine. Thanks.

I see (Colours)

A

I see green, I see yel-low, I see that fun - ny fel - low,

5

I see red, I see blue, I see you and you and you.

9 A D D A E

I see pink, I see bro - wn, I stand up and I sit do - wn.

13 A rit.

I see white, see black, I see this and that and that.

Where is Thumbkin? (Walking)

Walk - ing, walk - ing, walk - ing, walk - ing, hop, hop, hop,

4

hop, hop, hop. Run - ning, run - ning,

7

now let's stop, now let's stop.

The Zoo Song (Come along)

G D G

Come a - long the e - le - phant, e - le - phant, e - le - phant,

5 D G

come a - long the e - le - phant and walk, walk hea - vi - ly.

About my toys (One and two and three and four)

One and two and three and four, I am sit-ting on the floor,
I am play-ing with a ball and a pret-ty lit-tle doll.

Detailed description: This block contains two staves of music in 2/4 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and lyrics, ending with a double bar line.

Head and shoulders

Head and shoul-ders, knees and toes, knees and toes, head and shoul-ders, knees and
toes, knees and toes, eyes and ears and mouth and nose,
head and shoul-ders, knees and toes, knees and toes.

Detailed description: This block contains three staves of music in common time (C). The first staff begins with a treble clef and a common time signature. The melody is simple, using quarter and eighth notes. The lyrics are written below. The second staff includes chord markings: G7, C, and F. The third staff includes chord markings: G7 and C. The piece ends with a double bar line.

This is the way

This is the way we go to school, we go to school, we go to school.
This is the way we go to school ear-ly in the morn-ing.

Detailed description: This block contains two staves of music in 6/8 time. The first staff starts with a treble clef and a 6/8 time signature. The melody is a simple eighth-note pattern. The lyrics are written below. The second staff continues the melody and lyrics, ending with a double bar line. Chord markings F and C7 are present above the notes.

I am free

I am free and I don't care my mas-ter gone a-way.

Detailed description: This block contains one staff of music in 2/4 time. It starts with a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The melody is simple, using quarter and eighth notes. The lyrics are written below. The piece ends with a double bar line.

Науково-виробниче видання

Бібліотека «Шкільного світу»

Шкваріна Тетяна Михайлівна

Англійська мова для дітей дошкільного віку

Книга для вчителя

Редактор *І. Стеценко*

Фаховий редактор *Т. Михайленко*

Літературний редактор *Г. Савчук*

Коректор *О. Майдачевська*

Художній редактор *І. Сак*

Верстка *Т. Жур*

Формат 60×84/16.

Умовн. друк. арк. 9,3. Тираж 3000 пр.

Зам. 464.

ТОВ «Видавництво «Шкільний світ»

01014, Київ, вул. Тимірязєвська, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 775 від 21.02.2002

Видруковано з готових діапозитивів в ОП «Житомирська облдрукарня»

10014, Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ЖТ № 1 від 06.04.2001